

Úvod do teológie a dogmatiky

Teológia (gr. theos - boh; logos - veda) alebo bohoslovie je pre kresťanov zjavená náuka o Bohu (pre neveriacich náuka o božstvách). Teológia od nepamäti patrila k najvznešenejším a k najpotrebnejším vedným odborom.

Človek, ako mysliaci tvor, môže poznávať Boha **na dvoch úrovniach – v prirodzenej a nadprirodzenej rovine** (por. KKC 50). Zjednodušene možno povedať, že človek spoznáva Boha zo „sveta“ (prirodzené poznanie Boha sa nazýva teodicea) a z „Písma“ (nadprirodzené poznanie Boha je teológiou vo vlastnom zmysle slova). Avšak pre obe roviny poznávania je dôležitý subjekt – teda človek a jeho „duša“, lebo človek je stvorený na Boží obraz. Ak človek nespozná Boha „vnútorne“, nespozná ho vôbec (Raniero Cantalamessa).

V prirodzenej rovine možno viacerými spôsobmi (cestami) pristupovať k úvahám o Bohu. Okrem piatich „prírodných“ ciest Tomáša Akvinského (+1274) teológia rozvíja aj ďalšie cesty hľadania, napr. cestu hranice (spoznávanie obmedzení), cestu konsenzu (morálky ľudstva, svedomia človeka), cestu hĺbky, cestu skepsy, cestu ničoty, cestu tajomstva, cestu paradoxu, cestu lásky a i.

V nadprirodzenom poznávaní ide predovšetkým o správne pochopenie toho, čo sám Boh o sebe zjavil. Katolícka teológia vychádza z Božieho zjavenia, pričom práve Cirkev (por. *1 Tim 3, 15*) zohráva nenahraditeľnú úlohu garanta vernosti Božej pravde. Avšak aj tu, pri samotnom „objavovaní sa“ Boha, musí byť človek skromný a neustále, po každom novom poznatku o ňom, si opakovať spolu so sv. Augustínom: „Ale toto nie je Boh! Ale toto nie je Boh!“ (*Enarrationes in Psalmos 85, 12*), lebo živý Boh je semper aliud et maior (vždy iný a väčší).

Poznávanie Boha je možné **dvoma základnými spôsobmi** (Raniero Cantalamessa). Prvý je spôsob „grécky“, t.j. filozofický, klasický; ten je bez vzťahu medzi poznávajúcim a poznávaným, aby sa dosiahla patričná objektivita. Druhý je spôsob „biblický“, t.j. náboženský; ten je spojený so vzťahom a prerastá v adoráciu. Prvý spôsob možno nazvať ako jednoduché, vecné poznanie, ktoré v teológii vedie k vytvoreniu „sterilného boha“ univerzitných vzdelancov. Druhý spôsob (oveľa plnší a hlbší) možno nazvať „uznanie Boha“ vo viere. A toto je správne, lebo Boh nie je vec či nejaký predmet poznania – Boh je spoločenstvom osôb.

V katolíckej teológii ide o to podstatné – úctivo uznať Boha v osobnej viere.

I. Teológia všeobecne

Meno teológie

Grécki vzdelanci (napr. Homér, +c.900 pr. Kr.; Platón, +347 pr. Kr.; Aristoteles, +322 pr. Kr.) slovom „teológia“ označovali bájky, básne, či rozprávky o bohoch. Preto sa kresťania spočiatku báli toto slovo používať, lebo nechceli dehonestovať Božie zjavenie. Neskôr toto slovo, avšak vo význame „veda o Bohu“, presadzovali Klement Alexandrijský (+215), Origenes (+253) a Eusébius z Cézareje (+339). Atanáž (+373) zaviedol nové rozlíšenie, keď „teológiou“ nazval náuku o „podstate“ Boha (aký je sám v sebe) a „ekonómiou“ nazval náuku o Božom diele (stvoriteľskom a najmä vykupiteľskom). V stredoveku Peter Abelárd (+1142) označoval pojmom teológia posvätnú náuku o Bohu, resp. celú kresťanskú náuku.

Do 13. stor. sa namiesto výrazu „teológia“ viac používali výrazy: *doctrina christiana*, *sacra Scriptura*, *sacra eruditio*, *divina Pagina*. Tomáš Akvinský (+1274) vo svojom najslávnejšom diele *Summa theologiae* použil výraz teológia len tri razy a výraz posvätná náuka až 80 rás. V súčasnosti sa v Katolíckej cirkvi slovo teológia používa v zmysle náboženská veda o Bohu.

Teológia ako veda viery

Všeobecná definícia vedy znie: „Veda je sústava poznatkov o zákonitostiach objektívnej skutočnosti, ktorá vznikla teoretickou poznávacou činnosťou človeka.“ Podľa nej veda musí mať tri konštitutívne prvky: (1.) sústavu poznatkov, (2.) predmet poznávania a (3.) metódu poznávania.

Pretože teológia má veľmi špecifický predmet, metódu aj cieľ (sústavu poznatkov), je vedou viery, náboženskou vedou, vedou v analogickom zmysle slova. Má však tri konštitutívne prvky, ktoré „definujú“ vedu a tie z nej vedu aj robia.

1. Sústava poznatkov teológie ako vedy

Málokterá veda sa rozvíja tak dôkladne i dlho (dve tisícročia) a má tak veľa systematických poznatkov ako teológia. So sústavou poznatkov úzko súvisia ciele teológie. **Primárnym cieľom teológie** je priviesť ľudí k spásu. **Sekundárny cieľ teológie** sa delí na teoretický a praktický.

Teoretický (sekundárny) cieľ teológie:

- Poznať pravdy viery z odovzdaného depozitu (zjavenia).
- Ukázať, že zjavené Božie pravdy neodporujú ľudskému rozumu (Božie pravdy síce prekračujú rozum, ale mu neprotirečia).
- Ukázať, akým spôsobom sú človek a dejiny ľudstva zapojené do spásnych plánov Božej prozreteľnosti.

Praktický (sekundárny) cieľ teológie:

- Učiť (katechizovať) ľudí nábožensky žiť.
- Viest ľudí v každej situácii náboženskou cestou.
- Posväcovať Boží ľud.

Teológia teda nie je len sústava teoretických poznatkov; ona uľahčuje ľuďom nájsť zmysel života; ona dáva ľudské činy do správnych foriem a tak vedie ľudí ku šťastiu; ona usmerňuje ľudskú činnosť vzhľadom na konečný cieľ, ktorým je Boh. Preto je teológia náboženskou vedou (vedou viery) – aj v subjektívnom aj v objektívnom zmysle.

Subjektívne – to je súhlas s Božím zjavením; každý človek má možnosť zaujať stanovisko k zjaveniu Boha. Objektívne – táto náuka podáva súhrn právd a udalostí spásy, ktoré Boh zjavil.

Tvrdenie agnostikov, že niektorý človek „nemôže veriť“, môže iba „poznať“, je obmedzovaním Božej moci; Boh „vie“ vstúpiť „na každý terén“. Boh – Stvoriteľ vie osloviť každé svoje stvorenie, ktoré má vedomie (anjela i človeka).

2. Predmet teológie ako vedy

Primárnym predmetom teológie je sám zjavujúci sa Boh, hoci Boh nie je materiálna a hmatateľná skutočnosť. Nakoľko sa však Boh veľkodušne prispôbil ľudskému vnímaniu, a tak sa zjavil svetu, „veda o ňom“, čiže teológia, má za svoj predmet zjavenú skutočnosť – celé dejiny spásy. Formálny predmet (ako „sa pozerá“ na Boha) je nadprirodzené Božie zjavenie. Preto teológia nutne stavia na zjavení a viere.

Zjavenie Boha (v čase a priestore) sa dá objektívne skúmať. Zjavenie Boha dosiahlo vrchol v Ježišovi Kristovi a stále sa realizuje v jeho Cirkvi.

Sekundárnym predmetom teológie sú stvorené veci, najmä človek, vo svojom vzťahu k Bohu.

3. Metóda teológie ako vedy

Metóda je spôsob získavania poznatkov. Metóda je medzi prvkami „vedy“ najdôležitejšia, lebo ona charakterizuje celé poznanie.

Kvôli svojmu unikátnemu predmetu (zjavujúci sa Boh) teológia nemôže preberať čisto prírodovedecké metódy. Ona má svoje špecifické metódy poznávania „vo svetle zjavenia“; tie sa

v čase stále vyvíjajú a zdokonaľujú. Vo všeobecnosti má teológia len dve cesty (metódy, prístupy) poznávania:

1. Cesta zhora – skúmanie *Písma* ako vzácneho pokladu bez toho, žeby niekto kládol nejakú konkrétnu otázku.
2. Cesta zdola – skúmanie konkrétnej otázky, na ktorú sa teológia snaží odpovedať. Napr. bohatý človek príde za teológom a spýta sa: „Budem spasený?“ Teológ hľadá v *Písme* odpoveď, ako môže byť bohatý človek spasený.

Prvá cesta vedie k humanizácii (racionalizácii) Zjavenia. Druhá cesta vedie k „posväteniu“ sveta, k Božiemu poriadku v konkrétnych situáciách. Obe cesty sú potrebné a obe tvoria kresťanskú teológiu (Stanislav Celestín Napiórkowski).

Spôsob „robenia“ teológie vedie k mnohorakým teológiám (resp. školám, systémom), ktoré tvoria početné typy. Viaceré typy teológie sa viažu na isté historické obdobie, napr. scholastika na stredovek.

Teológia v cirkevných dejinách

Cirkevné dejiny sa klasicky delia na tri základné časti – starovek, stredovek a novovek.

Staroveká teológia

V prvých kresťanských storočiach išlo predovšetkým o svedomitú čítanie *Písma* a o využitie poznatkov humanitných a prírodných vied tých čias; napr. Ján evanjelista a jeho Logos.

V tomto období vznikali významné a kvalitné preklady *Písma*. Komentáre a výklady *Písma* utvorili základ patristickej literatúry a „kostru“ tradície.

Stredoveká teológia

V stredoveku sa k čítaniu *Písma* pridalo citovanie kresťanských autorít – cirkevných otcov a spisovateľov. V 11. stor. prevládla scholastická metóda (školský a špekulatívny typ teológie), ktorá mala prísnu päťstupňovú schému:

1. otázka;
2. mienka proti;
3. mienka za;
4. výklad (jadro článku);
5. vyvrátenie mienok, ktoré boli proti.

Prínos scholastiky bol veľký; každá teologická kniha bola prehľadná, látka sa ľahko učila. Negatívom metódy bolo isté „znásilňovanie“ celej schémy, čo bolo neraz na úkor teologickej praxe.

Novoveká teológia

V potridentskom období sa najprv rozvíjala polemická teológia a neskôr tzv. pozitívna teológia. Pozitívna teológia používa *Písmo*, otcov a magistérium; tvorí analýzu a syntézu a napokon hľadá zhodu.

Pokoncilové obdobie v 20. stor. bolo charakterizované pluralitou teologických metód. Pápeži (Pavol VI. dňa 16.5.1975 a Ján Pavol II. dňa 4.4.1999) nabádali teológov, najmä odborníkov mariológie, aby neopúšťajúc „cestu pravdy“ (biblicko-historicko-teologická metóda) vykročili aj „cestou krásy“, lebo Mária je „tota puchra“, por. *Matka Páně. Památka, přítomnost, naděje*, č. 33.

Koncom 20. stor. sa stala preferovanou aj „cesta skúsenosti“, čiže životy svätcov, ktorí žili evanjeliovým životom viery. Odhliadnuc od toho, že ešte neexistuje definitívna odpoveď na otázku hodnoty teológie svätých, táto metóda silne zdôrazňuje, že kresťanstvo je v prvom rade život a nie doktrína, por. *Matka Páně. Památka, přítomnost, naděje*, č. 34. Všetky teologické metódy by však mali byť spojené s tajomstvom Krista a dejinami spásy, por. dekr. *Optatam totius* 16.

Súčasn^é hlavné teologické tendencie

Druhý vatikánsky koncil (1962-1965) otvoril toľko otázok a priniesol toľko podnetov, že ani po 50 rokoch nemožno povedať, že už by boli všetky zodpovedané. Na začiatku tretieho tisícročia, v duchu koncilu, musí teológia riešiť: - problém teologického jazyka (ako dnes tlmočiť pravdy viery); - problém usporiadania a počet teologických disciplín.

K najvýznamnejším pokoncilovým tendenciám patria:

Antropocentrizmus. Stáročný teocentrizmus, najsilnejší v stredoveku, od polovice 20. stor. ustupuje antropocentrizmu. Keďže konštit. *Gaudium et spes* rozoberá tri ústredné témy (človek – Boh – Bohočlovek), odzrkadľuje antropocentrické zameranie celého koncilu.

Ekumenizmus. Kard. Yves Congar (+1995) bol priekopníkom novodobého ekumenizmu v Katolíckej cirkvi. V ňom ide o spoznanie hodnôt iných kresťanov (aj inoveriacich a neveriacich) a o vzájomné zblíženie sa – najmä s početnými kresťanskými cirkvami.

Inkulturácia. Konštit. *Gaudium et spes* a dekr. *Ad gentes* pripomenuli naliehavú inkulturáciu viery a zároveň vymedzili jej správne hranice. Pápež Ján Pavol II. (+2005) podporil zdravú inkulturáciu, keď vyhlásil (dňa 15.5.1982), že tajomstvo vtelenia Božieho Syna bolo tiež „inkulturáciou“.

Pluralizmus. Karl Rahner (+1984) postrehol, že v jednom záväznom cirkevnom vyznaní vznikajú početné teológie. Mnohorakosť súčasnej teológie je, z jednej strany, určitá slabosť, ktorá vyplýva z obmedzenosti našich rozumových síl. Z druhej strany však prináša nepriame obohatenie v tom zmysle, že isté partikulárne hľadiská sa nepriamo doplňujú.

Regionalizácia. Táto tendencia patrí k tým najnovším (koniec 20. stor.). Starý kontinent (Európa) už nemá monopol na všetky nové teologické trendy a tak zanikla tzv. eurocentrická fáza teológie. Na rôznych kontinentoch vznikajú centrá teologickej tvorby, napr.: v Severnej Amerike feministická teológia a tzv. „black theology“. V Latinskej Amerike teológia oslobodenia. V Afrike tzv. africká teológia, ktorá sa chce vymaniť spod európskeho vplyvu a vytvára priestor pre zanebdávanú africkú kultúru. Za pozornosť stojí aj tzv. ázijská teológia, ktorá sa najviac vyznačuje mnohotvárnosťou a silným kontaktom s veľkými náboženstvami (hinduizmus, budhizmus, islam).

Záverom treba konštatovať, že teológia sa opiera o zákony logiky. Teológia netvrdí niečo, čo je proti rozumu, alebo v rozpore s prírodnými vedami.

Magistérium (Učiteľský úrad Cirkvi) je „bočným prvkom teológie“, ale jeho prítomnosť je vynútená výnimočnosťou predmetu (zjavujúci sa Boh). Magistérium sa však vyjadruje veľmi opatrne a mocou Ducha Svätého upozorňuje na mantinely, za ktoré zdravá teológia už nemôže ísť.

Definície teológie

Dodnes neexistuje jedna všeobecne prijatá definícia teológie, pretože existujú viaceré (dobré) spôsoby ako chápať predmet, cieľ i metódu teológie. Existujú dva základné typy kvalitných definícií – predmetové definície a personalistické definície. Na ukážku sú niektoré predstavené.

Typovo predmetové definície:

„Teológia je veda, pomocou ktorej sa rozum kresťana, posilnený a osvietený vierou, usiluje myslením pochopiť to, v čo verí, tzn. zjavené tajomstvá spolu s ich dôsledkami“ (Yves Congar, +1995).

„Teológia je – v presom zmysle a svojou podstatou – vedomé a usilovné počúvanie patričného, historicky vzniknutého, ohlasovaného Slova Božieho zjavenia veriacim človekom a vedecká metodická snaha o jeho poznanie a reflexívne rozvíjanie tohto predmetu poznania“ (Karl Rahner, +1984).

„Teológia je metodické poznanie obsahu kresťanskej viery v súlade s vierou Cirkvi“ (Wincenty Granat, +1979).

Typovo personalistické definície:

„Teológia je systematická náuka (veda) o Bohu vo svetle Zjavenia“ (Adolphe Tanquerey, +1932).

„Teológia je veda o v Cirkvi ohlasovanom a zjavenom tajomstve Boha v Kristovi“ (Leo Scheffczyk, +2005).

„Teológia je veda aj o Bohu aj o človekovi a jeho prostredí vo svetle Božieho slova, ktoré nám bolo najplnšie dané v Ježišovi Kristovi“ (Stanislav Celestín Napiórkowski).

Teológia nie je viera

Teológia je veda o viere. Výsledky, ktoré teológia dosiahne, nie sú automaticky predmetom viery; a to až dovtedy, pokiaľ ich cirkevná autorita za „vieru“ nevyhlási. Teda – každá pravda viery môže byť predmetom skúmania teológie, avšak nie každý teologický záver je predmetom viery.

V základe sa teológia odlišuje od viery trojako:

- 1. Obsah:** Viera podáva iba zjavené pravdy, teológia aj mnohé iné, ktoré vyvodzuje pomocou vlastných metód zo zjavených právd.
- 2. Forma:** Viera uznáva a prijíma svoj predmet preto, že je overený Božou autoritou, teológia na základe vedeckého dôkazu.
- 3. Istota:** Vo viere je istota zaručená Bohom, v teológii je toľko istoty, koľko istoty majú uvedené dôvody.

Teológia a viera by mali byť v človeku – ako rozumovom a náboženskom subjekte – konštruktívne spojené. P. Avery Dulles SJ (+2008) varoval pred tendenciou obmedzovať Boha a „klásť ho do krabice“: „Teológovia by sa nemali tak uzavrieť do jedinej školy alebo systému, aby prehľadali prvky pravdy, alebo hodnoty, ktoré sú evidentnejšie z perspektívy inej než ich vlastnej. Pretrvávajúce púšťenie systematickej teológie spočíva v túžbe príliš sa do seba uzavrieť. V tom najhoršom prípade taká teológia má nábeh zaoberať sa s Bohom, Kristom a milosťou ako so šifrou, s ktorou sa dá manipulovať v rámci systému. Teológia musí seba samu živiť ustavičným návratom k zdrojom viery a svätosti. Ak je teológ v styku s Božou realitou cez modlitbu a poklonu, Boh bude v tichu vnímaný ako nekonečne väčší než všetky naše predstavy alebo pojmy.“

Ak niekto nemá vieru, nemôže byť teológom (v plnom zmysle slova), ale len filozofom náboženstva alebo jeho psychológom, či historikom, či sociológom. Avšak veriaci človek, ktorý si rozumom uvedomuje, čo verí, je už v počiatočnom stupni teológom, hoci nemá systematické teologické vzdelanie.

Pravdaže, medzi vierou a teológiou existuje významný vzťah. Katolícka teológia objasňuje vieru Cirkvi – teda vieru, ktorej autentickosť je garantovaná samotnou Katolíckou cirkvou. Preto existuje „sensus Ecclesiae“, t.j. cirkevné vedomie, v ktorom sa viera vyznáva.

Cirkevné vedomie je pozadím, na ktorom sa uskutočňuje objasňovanie viery. V tomto zmysle teológia slúži viere, keď ju objasňuje, prehĺbuje jej chápanie, ukazuje človeku zmysel viery a napokon predstavuje jej napredovanie (tzv. subjektívny vývoj dogiem).

Katolícka teológia počíta s názorom, že pri reflexii vedúcej k hlbšiemu pochopeniu Zjavenia (obsiahnutému v Tradícii a *Písme*) je nutná spoluúčasť ľudského rozumu. Zjavenie a totiž neprieči ľudskému rozumu, ale zostáva s ním v harmónii. Znakom tejto vzájomnej spolupráce sú napr. teológovia svätci alebo aj systematická forma teologického myslenia.

„Mystika“ ako subjektívne (súkromné) zjavenie je tajomné vnútorné nazeranie na Boha. Je užitočná najprv pre mystika a potom aj pre veriaci ľud.

Delenie teológie – všeobecné a špeciálne

Teológia sa delí dvojako – všeobecne (prvotné delenie) a špeciálne (druhotné delenie).

Prvotné – všeobecné delenie teológie – tri vedy

Prvotné delenie teológie vytvorilo tri rozsiahle vedy.

- 1. Prirodzená teológia**, alebo teodicea, je filozofická disciplína nazývaná aj filozofia Boha. Poznáva Boha svetlom prirodzeného ľudského rozumu a môže dôjsť k dvom dôležitým pravdám: - že Boh existuje; - že tento Boh hovorí ku stvoreniam.
- 2. Základná teológia**, alebo fundamentálna teológia, alebo (v minulosti) apologetika, historicko-filozofickou spôsobom učí o uveriteľnosti Boha zo zjavenia. Hlavným cieľom tejto vedy je náuka, „ako“ Boh prehovoril k svetu; skúma možnosť a skutočnosť Božieho zjavenia. Tomuto cieľu zodpovedá aj jej základná štruktúra: Boh – Ježiš Kristus – Cirkev.
- 3. Vlastná teológia**, alebo špeciálna teológia, alebo len teológia, vychádza tiež z Božieho zjavenia. Hlavným cieľom tejto vedy je náuka o tom, „čo“ Boh zjavil. K deleniu jednotlivých teologických odborov (disciplín, traktátov) došlo najmä v 16. a 17. stor. Avšak táto diferenciácia nie je – a ani nemôže byť – definitívne uzatvorená. Vznikajú totiž (a neustále budú vznikať) nové disciplíny, lebo spoznávanie Božieho zjavenia bude pokračovať do konca čias.

Druhotné – špeciálne delenie teológie – tri skupiny a početné odbory

Špeciálne delenie teológie sa dotýka len vlastnej teológie a tvorí jej jednotlivé odbory (disciplíny, traktáty). Podľa príbuznosti obsahu a praktickosti vytvárajú tieto odbory tri skupiny.

- 1. Historická a biblická skupina** (a jej hlavné odbory):
 - biblistika (úvody, exegéza, biblické vedy a jazyky);
 - patrológia (náuka o cirkevných otcoch);
 - cirkevné dejiny;
 - dejiny dogiem a teológie.
- 2. Systematická skupina** (jej odbory tvoria jadro teológie):
 - dogmatika (náuka o vieroučných pravdách);
 - morálna teológia (náuka o dobrom konaní);
 - špirituálna teológia alebo teológia duchovnosti (asketika).
- 3. Praktická skupina** (a jej hlavné odbory):
 - liturgika (náuka o Božom kulte, bohoslužbe);
 - homiletika (náuka o ohlasovaní, kázaní Božieho slova);
 - katechetika (náuka o kresťanskej výchove);
 - pastorálna teológia (náuka o pastoračnej práci);
 - misiológia (náuka o prvom ohlasovaní Božieho slova);
 - charitatívna teológia (náuka o správnom pomáhaní druhým);
 - cirkevné právo.

Špeciálne delenie teológie je stále otvorené; najmä v novoveku, vďaka väčšej špecializácii a využívaniu výsledkov iných vied, vznikajú početné nové odbory. Aj keď rôzne svetské vedy spolu s filozofiou preukazujú teológii cenné služby, už ich nemožno volať jej „slúžkami“; tento výraz vznikol v stredovekej atmosfére, v ktorej dominovala „teória podriadenia“ vedeckých disciplín teológii (Stanislav Celestín Napiórkowski).

Cirkev – teológia – teológovia

Podstata predmetu skúmania teológie (t.j. živý a zjavujúci sa Boh „vo svojom ľude“ – v *Starom zákone* aj *Novom zákone*) nutne vedie k tomu, že Boha možno autenticky spoznávať a vysvetľovať len v Cirkvi; spoločenstvo božských osôb a ľudských osôb ma totiž mimoriadny význam. Aj *Sväté písmo* je kniha Cirkvi (Stanislav Celestín Napiórkowski). Bez nej dochádza k omylu a sektárstvu, por. 2 Pt 1, 20: „Nijaké proroctvo v *Písme* nepripúšťa súkromný výklad.“

História ukázala (najmä 16. stor.), že nestačí poznávať a vysvetľovať Boha výlučne z jeho reči – zo *Svätého písma* (vznik protichodných subjektívnych výkladov). K vlastnému protestantizmu sa v tomto smere kriticky vyjadril aj Karl Barth (+1968), priekopník dialektickej teológie (dielo *Die kirchliche Dogmatik*). Lebo Cirkev (resp. cirkvi, spoločenstvá) tvorí prostredie, kde sa žije a interpretuje *Písmo*. Kto chce seriózne vystupovať ako „teológ“, musí sa priznať k akému Božiemu ľudu (cirkvi či spoločenstvu) patrí.

„Cirkevnosť“ (ekleziálnosť) našej teológie súvisí s podstatným poslaním Kristovej Cirkvi – v spoločenstve posväcovať (por. konštit. *Lumen gentium* 9; *KKC* 781, 747). V tomto spočíva najväčší rozdiel medzi religionistickým charakterom oboznamovania sa s kresťanstvom a cirkevným teologickým bádáním. Religionistika (či nezaradený teológ) uchopuje teologický predmet „zvonku“ a akosi nestranné, zatiaľ čo cirkevná teológia reflektuje vieru so zaujatím pre spásu, v tzv. horizonte zjavenej pravdy – t.j. v zhode s konštitutívnym poslaním Zjavenia.

Preto si Cirkev sama – a oprávnene – stanovuje misionárske a učiteľské poslanie, ktorým zaväzuje svojich teológov a služobníkov. Katolícki teológovia musia zostať verní Magistériu, ktoré (s darom vernosti Kristovej pravde) oficiálne rozhoduje o pravosti a vieroučnej prijateľnosti rôznych teologických ciest a reflektovania katolíckej viery. Toto spojenie (Cirkev – teológ) sa volá cirkevná zodpovednosť; kde jej niet, tam môže byť odobratá cirkevná misia.

Druhý vatikánsky koncil (1962-1965) vyjadril cirkevnú zodpovednosť v postulátoch:

1. Návrat k *Písmu* a cirkevným ocom (k patristickému mysleniu).
2. Živé „zviazanie“ teológie s katolíckou liturgiou.
3. Rozvíjanie Božieho zjavenia v dejinnom kontexte súčasných ľudských potrieb.

O katolíckych teológoch teda platí: „Katolícki exegéti a ostatní znalci posvätnéj teológie sa majú pod dozorom posvätného učiteľského úradu v horlivej spolupráci usilovať, aby primeranými prostriedkami skúmali a vysvetľovali *Sväté písmo* takým spôsobom, aby čo najviac služobníkov Božieho slova mohlo s úžitkom podávať pokrm *Svätého písma* Božiemu ľudu, ktorý by osvecoval myseľ, posilňoval vôľu a zapaloval ľudské srdcia láskou k Bohu“ (konštit. *Dei verbum* 23).

Pán je jediný Boh

Pán Boh sa trvalo zjavuje svetu. Existujú dva druhy jeho „zjavovania sa“, teda dva druhy jeho poznávania (ordo cognitionis; por. *KKC* 50). Najprv sa zjavuje vo stvorených veciach (v ich veľkosti, kráse, dobre...) a potom Boh otvoril aj cestu nadprirodzeného zjavenia, „ukázania sa svetu“, „sebakomunikácie“, ktoré vyvrcholilo v Ježišovi Kristovi (por. *Hebr* 1, 1-2; konštit. *Dei Verbum* 3; *KKC* 54, 68, 69, 70).

Sväté písmo

Dt 6, 4: „Počuj, Izrael, Pán je náš Boh, Pán jediný!“ Por. *Iz* 45, 22n. Exegéza: Viera v jedného Boha (monoteizmus) bola od počiatku pre izraelský ľud charakteristická, liturgicky živá a striktné dodržiavaná.

Dt 4, 39: „Dnes teda vedz a vezmi si k srdcu, že Pán je jediný Boh hore na nebi a dolu na zemi, iného niet.“ Por. *Dt* 32, 39; *2 Kr* 19, 15. 19; *Neh* 9, 6; *Ž* 83, 19.

Sir 18, 1: „Všetko spolu stvoril ten, ktorý večne žije. Boh jediný je spravodlivý a nepremožiteľný vládár.“ Exegéza: Boží ľud obdivoval Boha ako Stvoriteľa (z veľkosti a krásy sveta) a ako Záchrancu (z moci zla, ktorého obrazom bolo egyptské otroctvo).

1 Kor 8, 4: „Vieme, že na svete niet nijakej modly a nijakého Boha, iba Jeden.“ Por. *Mk* 12, 29; *Ef* 4, 5; *Rim* 3, 30. Exegéza: Novozákonný Boží ľud nadviazal na judaistický monoteizmus, ktorý zostal nedotknutý aj po prijatí zjavenej pravdy o Najsvätejšej Trojici.

Múd 13, 5: „Lebo z veľkosti a krásy stvorenia sa úsudkom poznáva ich Stvoriteľ.“ Por. *Iz* 19, 20-21.

- 2 Mach 7, 28: „Prosím ťa, dieťa moje, pozri na nebo a na zem, všimni si všetko, čo je na nich, a poznáš, že Boh ich stvoril z ničoho a že ľudské pokolenie takisto povstalo.“
- Rim 1, 20: „Ved' to, čo je v ňom neviditeľné – jeho večnú moc a božstvo –, možno od stvorenia sveta rozumom poznávať zo stvorených vecí; takže nemajú výhovorky.“ Exegéza: Každá opravdivá veda skúmajúc svoj vlastný predmet akosi privádza k poznaniu veľkosti, sily a krásy Stvoriteľa. Poznávanie Boha zo stvorených vecí je tzv. prirodzená cesta poznávania.
- Iz 37, 20: „Teraz však, Pane, náš Bože, vyslobod' nás z jeho rúk, nech poznajú všetky kráľovstvá zeme, že ty, Pane, si jediný.“ Por. Iz 55, 5; Jer 5, 4-5; 16, 21; Lk 8, 10; 12, 54-57; 24, 30-32; Jn 10, 37-38; Sk 1, 7; 2 Kor 2, 14; Gal 4, 9; Ef 1, 7-9; 3, 14-19. Exegéza: Dejiny sveta, a najmä dejiny spásy, tiež akosi privádzajú k poznaniu zámerov a plánov Boha.
- 1 Tim 6, 14-16: „Nášho Pána Ježiša Krista, ktorého v pravom čase ukáže blahoslavený a jediný vládca, Kráľ kráľov a Pán pánov. On jediný má nesmrteľnosť a prebýva v neprístupnom svetle; jeho nik z ľudí nevidel, ani vidieť nemôže. Jemu česť a večná vláda. Amen.“ Por. Jn 6, 46; Mt 11, 27. Exegéza: Zjavenie Najsvätejšej Trojice a vtelenie Božieho Syna v novozákonnej dobe je v plnej zhode s vierou v jedného (všemohúceho) Boha, por. KKC 202.
- Hebr 1, 1-2: „Mnoho ráz a rozličným spôsobom hovoril kedysi Boh otcom skrze prorokov. V týchto posledných dňoch prehovoril k nám v Synovi, ktorého ustanovil za dediča všetkého a skrze ktorého stvoril aj svet.“ Exegéza: Poznávanie Boha „skrze prorokov“, a najmä „skrze vtelenie Slova“, je tzv. nadprirodzená cesta poznávania. Pred slávnym zjavením Ježiša Krista (parúzia) už nemožno očakávať nijaké nové verejné Zjavenie, por. KKC 66.
- Hebr 11, 6: „Bez viery však nie je možné ľúbiť sa Bohu. Kto totiž chce pristúpiť k Bohu, musí veriť, že Boh jestvuje a dáva odmenu tým, čo ho hľadajú.“ Exegéza: Viera je prvá z nadprirodzených čností (por. 1 Kor 13, 13); viera – ako pozitívna odpoveď – utvára osobný vzťah; len ten, kto správne odpovedá – ten tvorí osobný vzťah. Pán Boh prehovoril ako prvý; človek má odpovedať.
- Zjv 22, 45: „Budú hľadiť na Pánovu tvár.“ Por. Mt 18, 10; 22, 30. Exegéza: Apoštol opisuje schopnosť oslávených Božích služobníkov.
- 1 Kor 13, 12: „Aj my teraz vidíme Boha len akoby v zrkadle, ako v nejasnej hádanke, ale potom z tváre do tváre.“ Exegéza: Pavol poukazuje na veľký kvalitatívny rozdiel poznania Boha „teraz“, t.j. vierou – a „potom“, t.j. svetlom slávy v nebeskom „nazeraní“.
- 1 Jn 3, 1: „Uvidíme ho (Boha) takého, aký je.“ Exegéza: Podľa Tomáša Akvinského (+1274) podstatou nebeskej blaženosti je „vidieť Božiu podstatu“, „nazeraním poznávať Boha“. Nebeské „nazeranie“ na Boha je pre všetkých v základe jedno, ale v stupni je pre každého rôzne.

Tradícia

Čistá monoteistická viera otcov našla svoj výraz v najstarších vierovyznaniach.

Klement Rímsky (+101; pápež v r. 92-101; list je z r. 96): „Dôverujeme tvojmu menu. Ty si pôvodca celého stvorenia. Ty si otvoril oči nášho srdca, aby sme ťa spoznali. Ty si jediný najvyšší medzi najvyššími, svätý medzi svätými“ (*List Korintanom* 59, 3). „(Nech je) oslávené meno pravého a jediného Boha. Jemu nech je sláva na veky vekov. Amen“ (*List Korintanom* 43, 6).

Justín (+165; filozof – apologéta; rok vzniku *Dialógu...* je neznámy): „Ani nikdy nebude iného boha, Tryfón, ani od vekov iný nejestvoval... okrem toho, ktorý stvoril a usporiadal tento vesmír. Ani si nemyslíme, že iný je náš Boh a iný váš, ale že je to ten istý, ktorý mocnou rukou a vystretým ramenom vyviedol vašich otcov z egyptskej krajiny. Ani nevkladáme svoju nádej do nejakého iného (lebo iného niet), ale do toho istého ako aj vy, Boha Abrahámovho, Izákovho a Jakubovho“ (*Dialogus cum Tryphone Iudaeo* 11, 1).

Tertulián (+224; kresťanský spisovateľ; spis *Adversus...* je z r. 211; spis *Apologeticum* je z r. 197): „Čo má byť najvyššou dokonalosťou, musí byť len jedinú a nesmie mať seberovného, aby

neprestalo byť najvyššou bytosťou. Pretože je teda Boh najvyššou bytosťou, naša kresťanská pravda právom prehlasuje: keď niet jedného Boha, niet žiadneho!“ (*Adversus Marcionem* I, 3). „Boh je naozaj jeden: Veľký Bože! Dobrý Bože! Ako Boh dá!“ – tak volajú všetci“ (*Apologeticum*, cap. 17).

Atanáž (+373; alexandrijský patriarcha – apologéta; rok vzniku listu je neznámy): „Trojica, aj keď si Slovo vzalo telo z Márie, je stále Trojicou, nepozná nijaký prírastok ani úbytok; je stále úplne dokonalá: Trojica, a pritom jeden Boh. A tak Cirkev hlása, že je jeden Boh, Otec Slova“ (*Epistula ad Epictetum* 5-9).

Otcovia boli presvedčení, že jediný, pravý Boh sa z lásky zjavuje svetu, a to prirodzenou aj nadprirodzenou cestou.

Prirodzené poznávanie Boha

Minutius Felix (2. stor.; africký apologéta; latinský spis je z r. 175-180): „Keby si vkročil do niektorého domu a nájdeš tam všetko pekne zariadené, usporiadané a ozdobené, určite by si bol presvedčený, že je to dielo nejakého pána, ktorý je oveľa dokonalejší, ako tie pekné veci. Podobne, keď v dome sveta objavíš prozreteľnosť starostlivosť, poriadok a zákony na nebi i na zemi, buď pevne presvedčený, že existuje Pán a Otec vesmíru, ktorý je obdivuhodnejší ako hviezdy a časti celého sveta“ (*Octavius*).

Gregor Nysský (+394; biskup, spis je z r. 380-390): „Kto si obraz o Božej povahe vytvoril na základe pojmov svojho rozumu, ten si vytvoril idol Boha, a nič o ňom nepochopil“ (*De vita Moysis*).

Augustín (+430; biskup, učiteľ Cirkvi; dielo *Confessiones* je asi z r. 400): „Opýtaj sa krásy zeme, opýtaj sa krásy mora, opýtaj sa krásy rozšíreného a rozptýleného vzduchu, opýtaj sa krásy neba,... opýtaj sa týchto vecí. Všetky ti odpovedia: Pozri, aké sme krásne! Ich krása je ich vyznaním. Kto urobil tieto premenlivé krásy, ak nie nemeniteľne Krásny?“ (*Sermo* 241, 2). „S pomocou svojej vlastnej duše vystúpim (k Bohu)“ (*Confessiones* X, 7). „Keď si na teba (Bože) spomeniem, vždy ťa nachádzam (v pamäti)“ (*Confessiones* X, 25). Augustín bol presvedčený, že duchovné schopnosti (najmä pamäť) najviac umožňujú objaviť Boha.

Nadprirodzené poznávanie Boha

Klement Rímsky (+101; pápež v r. 92-101; list je z r. 96): „Ani my, povolání jeho vôľou v Kristovi Ježišovi, nie sme ospravedlnení sami od seba, ani svojou múdrosťou, ani svojím dôvtipom, ani zbožnými skutkami..., ale vierou“ (*List Korint'anom* 32, 4).

Bazil Veľký (+379; biskup; dielo je asi z r. 375): „Na dobrá uložené pre nás v prisľúbeniach, ktoré očakávame s vierou, že ich budeme požívať, hľadáme akoby v zrkadle tak, akoby tu už boli“ (*Liber de Spiritu Sancto* 15, 36).

Cyril Jeruzalemský (+386; biskup; dielo je asi z r. 350): „Ak je pravda, že nemôžem vypiť všetku vodu z rieky, mám azda preto zomrieť od smädu?“ (*Catecheses illuminandorum* 6, 5). Biskup učil, že aj „čiasťočné“ poznanie Boha vedie k večnému životu. Neučiť sa o Bohu len preto, že je nepochopiteľný, znamená zatratenie – „zomrieť od smädu“.

Cyprián (+258; biskup; rok vzniku exhortácie je neznámy): „Chválime blaženosť mučeníkov, ktorí na zemi zavreli oči, aby ich v nebi otvorili a videli Boha a Krista“ (*De exhortationem martyrii* 13).

Gregor Naziánsky (+390; biskup, „Teológ“; *Oratio* je asi z r. 380): „Žiadny človek nikdy nespoznal a ani nespozná, aký je Boh vo svojej prirodzenosti a podstate“ (*Oratio* 28, 17).

Gregor Nysský (+394; biskup – mystik; spis je z r. 381): „(Boh) svoju vlastnú podstatu, ktorá je rozumom nepochopiteľná a rečou nevysloviteľná, nevydal zvedavému skúmaniu“ (*Contra Eunonium* 12). Eunomiáni (časť ariánov; nasledovníci heretického biskupa Eunómia; 4. stor.) preháňali, keď učili, že ľudia raz spoznajú Boha výstižne a celkom.

Ján Zlatoústý (+407; biskup – dušpastier; spis je asi z r. 370): „Čo povieme potom, keď sa objaví sama skutočnosť, keď sa otvorí palác a bude dovolené hľadiť na samého Kráľa, už nie v záhade a v zrkadle, ale z tváre do tváre, už nie vo viere, ale vo videní“ (*Ad Theodorum lapsus* I, 11). Augustín (+430; biskup, učiteľ Cirkvi; r. vzniku kázne je neznámy): „Keby si (ho) pochopil, nebol by Bohom“ (*Sermo* 52, 6, 16). Hoci sa Boh veľkodušne – prirodzene i nadprirodzene – zjavuje svetu, predsa navždy ostane pre každé stvorenie nevýslovným tajomstvom.

Rozumová úvaha

Filozofia učí, že existujú štyri transcendentálne vlastnosti každej veci: jednota (unum), pravda (verum), dobrota (bonum), krása (pulchrum). Na prvom mieste je jednota.

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že jedno je to, čo je v sebe nerozdelené (pokiaľ je tým, čím je; por. *Theologická summa* I., 11, 1). Ďalej trojako dokazoval, že Boh je jeden: 1. z jeho jednoduchosti, lebo to, čo je ojedinelé, nemôžu mať viacerí; 2. z jeho nekonečnej dokonalosti; 3. z jednoty, t.j. zo vzájomnej prepojenosti stvoreného sveta (por. *Theologická summa* I., 11, 3). Tiež učil, že iba Boh sám je „bytie“ (*Theologická summa* I., 13, 11), a tak metafyzicky potvrdzoval, že Boh môže byť len jeden. Pravda o jedinstve pravého Boha je prístupná ľudskému rozumu: ak je Boh absolútny, môže byť iba jeden.

Ak sa pojednáva o Bohu z pohľadu podstaty (prirodzenosti), čiže synteticky, tak Boh je absolútne jeden jediný. V Bohu je jedno: bytie, podstata, božstvo, prirodzenosť, život – a pôsobenie navonok (ad extra). Ak sa pojednáva o Bohu z pohľadu osoby, čiže analyticky, tak v Bohu sú tri osoby, pričom neprestáva byť jediným (Česlav Stanislav Bartník). Jedinosť Boha a zároveň trojsobnosť Boha sa dá priblížiť prenikaním (trinitárna perichoréza).

Jediný a pravý Boh sa zo svojho úplne slobodného a láskyplného rozhodnutia zjavuje svetu; je to tzv. sebakomunikácia Boha (Josef Neuner, +2009; Heinrich Ross). Existujú dva druhy Božieho „zjavovania sa“, teda dva druhy jeho poznávania (ordo cognitionis; por. *KKC* 50, 70) – prirodzená cesta poznania a nadprirodzená cesta poznania. Prirodzená cesta poznania sa nazýva teodicea. Nadprirodzená cesta poznania je „vlastná teológia“ a tá je dvojaká – poznanie Boha vo svetle viery a poznanie Boha vo svetle slávy.

Boh zjavuje aj seba samého (on je podmet i predmet Zjavenia) aj svoj dobrotivý plán (dejiny spásy), ktorý má od večnosti v Kristovi a v Duchu Svätom.

Magistérium

Materiálna dogma: „Pravý Boh je len jeden jediný.“

Por. *Dt* 6, 4; *I Kor* 8, 4; všetky najstaršie vierovyznania; Štvrtý lateránsky snem, r. 1215, *DH* 800; Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3001; *KKC* 200-202.

Boh je jeden jediný aj filozoficky (ontologicky), aj matematicky (číselne). Zjavenie Božieho mena „Ja som, ktorý som“ (*Ex* 3, 13n) obsahuje pravdu, že jedine Boh „je“. Pravý Boh je plnosť bytia a každej dokonalosti, bez začiatku a bez konca. Kým všetky stvorenia dostali od neho všetko, čím sú a čo majú, on jediný je sám svoje Bytie a sám od seba je všetkým, čím je (por. *KKC* 213). S touto Božou vlastnosťou sú blízke: jedinečný, suverénny, najosobitnejší, nerozdielny, prevyšujúci všetko a všetkých, najistejší, nekonečný, jednoduchý, pravý, verný, nesmierny, vynikajúci, poučný.

Dogma: „Jedného a pravého Boha, Stvoriteľa a nášho Pána možno s istotou poznať zo stvorených vecí prirodzeným svetlom ľudského rozumu.“

Por. *Múd* 13, 1-9; *Rim* 1, 20; Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3004; *KKC* 31, 36, 50.

Toto je prirodzená cesta poznávania. Cirkev netvrdí, že každý Boha spozná, ale že je možné poznať Boha prirodzeným rozumom. Východiskom pri prirodzenom spoznávaní existencie Boha je tzv. integrálna skúsenosť človeka; tá má štyri rozmery – racionálny, metafyzický, existenciálny a personálny. V konkrétnom človeku sa všetky tieto rozmery spájajú do jedného syntetického celku. Preto je povaha a hĺbka istoty presvedčenia o existencii Boha u každej osobnosti jedinečná (Ján

Letz). Hľadiac na onú integrálnu skúsenosť človeka „ateizmus je rozprávka pre tých, ktorí sa boja svetla“ (John Lennox).

Dogma: „Boha možno poznať svetlom viery.“

Por. *Ex* 33, 20-23; *Hebr* 1, 1-2; Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3004-3005.

Toto je nadprirodzená cesta poznávanie Boha, ale nie jeho „videnie“. Toto „poznávanie“ je len čiastočné a nejasné, akoby v zrkadle (por. *1 Kor* 13, 9-13). Avšak: „Viera je istá, istejšia než akékoľvek ľudské poznanie, lebo sa zakladá na samom slove Boha, ktorý nemôže klamať: Isteže, zjavené pravdy sa môžu zdať ľudskému rozumu a ľudskej skúsenosti nejasné, ale istota, ktorá pochádza z Božieho svetla, je väčšia ako tá, ktorá pochádza zo svetla prirodzeného rozumu“, por. *KKC* 157; enc. *Cirkev žije z Eucharistie* 15.

Dogma: „K bezprostrednému videniu Boha, ktoré presahuje prirodzené schopnosti človeka, potrebuje duša svetlo slávy.“

Por. *Ex* 33, 20-23; *Ž* 36, 10; *1 Tim* 6, 16; Viennsky snem, r. 1311, *DH* 895.

Toto je nadprirodzená a blažená cesta poznávania Boha; možná je len v nebi. Teologický termín „svetlo slávy“ zaviedli do cirkevnej náuky scholastickí teológovia Tomáš Akvinský (+1274) a Bonaventúra (+1274). Priame videnie Boha (svetlom slávy) je nadprirodzená schopnosť iba oslávených rozumných stvorení (svätí anjeli a ľudia).

Jednosť a jednoduchosť Boha

Jediný Boh je celkom jednoduchý. Jednoduché je to, čo nie je zložené z nejakých prvkov, a preto to je nedeliteľné. Jednoduché je opak zložitosti. Zložitosť je dvojaká – fyzická a metafyzická.

Fyzická zložitosť je vo veciach hmotných. Hmotné veci možno rozdeliť na čiastky, ktoré aj po rozdelení ďalej jestvujú. Metafyzická zložitosť je zložitosť logická. Metafyzická zložitosť je v každom jestvujúcom bytí – hmotnom i duchovnom, okrem Boha. Časti metafyzického zloženia sa nedajú oddeliť tak, aby ďalej jestvovali. Metafyzická zložitosť je medzi možnosťou a skutočnosťou, podstatou a jestvovaním, prirodzenosťou a svojprávnosťou (ak ide o kompletnú rozumovú prirodzenosť). Boh je jednoduchý, nemá žiadnu zložitosť, lebo je číra skutočnosť (actus purus).

Teologické rozlišovanie božských osôb Trojice nie je proti absolútnej Božej jednoduchosti, lebo ide o vzťahy v jednej prirodzenosti. Ani virtuálne rozlišovanie medzi Božou podstatou a jeho vlastnosťami nie je proti absolútnej Božej jednoduchosti, lebo jednotlivé vlastnosti označujú celú Božiu podstatu, avšak z iného aspektu.

Zjavenie a poznanie Boha – prirodzené a nadprirodzené

Pán Boh, ako Stvoriteľ, sa zjavuje vo stvorených veciach (v ich veľkosti, kráse, dobre...) a vydáva ľuďom trvalé svedectvo o sebe (por. *KKC* 50). Veriaci človek sa teší zo seriózných poznatkov každej vedy, lebo aj empirická pravda ho približuje k večnej Pravde – Bohu (por. *2 Sam* 7, 28; *Jn* 14, 6).

V nadprirodzenom poznávaní ide predovšetkým o správne pochopenie toho, čo sám Boh o sebe permanentne zjavuje, pričom práve Kristova Cirkev (por. *1 Tim* 3, 15) zohráva nenahraditeľnú úlohu garanta vernosti Božej pravde. Nadprirodzené poznanie je „vlastná teológia“ a je dvojaké – „svetlo viery“ a „svetle slávy“ (por. *1 Kor* 13, 12).

Augustín (+430) o tom napísal: „Cirkev pozná dva životy, ktoré jej Boh hlása a odporúča: jeden je vo viere, druhý vo videní. Jeden v čase putovania, druhý vo večnom príbytku; jeden v námahe, druhý v odpočinku; jeden na ceste, druhý vo vlasti; jeden v činnej práci, druhý v odmene nazerania“ (*Tractatus in Joannis evangelium* 124, 5). Dva životy Cirkvi sú dve časové fázy – pozemský a večný život veriacich. Tomu zodpovedajú dva spôsoby nadprirodzeného poznávania Boha.

1. **Poznávanie Boha svetlom viery;** nadprirodzené poznávanie na zemi robí putujúca Cirkev (por. *1 Tim* 3, 15) i človek; takto možno poznávať Boha nepriamo a analogicky (avšak z bohatšieho

zdroja – zo zjavenia). Odvtedy, čo sa Ježiš narodil v chudobe jaslí (por. *Lk* 2, 7) a zomrel ako zločinec (por. *Mt* 27, 38), „nebo“ sa získava chudobou a utrpením; pravdaže nie nimi samotnými, ale „vierou“, ktorá v nich a skrze ne pôsobí (John Henry Newman, +1890).

2. **Poznávanie Boha svetlom slávy;** večné nadprirodzené poznávanie robí oslávená Cirkev i oslávený človek; takto možno poznávať Boha priamo a jasne, ale nevýstižne (Boh nikdy nebude nejakým stvorením celkom „pochopený“; por. *Múd* 9, 16).

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že podstatou nebeskej blaženosti je vidieť Božiu podstatu (por. *Theologická summa* I., 12, 1); blaženosť je možná len v spojení s Bohom (por. *Theologická summa* II-1., 3, 7). Blaženosť svätých vzrastie pri vzkriesení ich tiel (por. *Theologická summa* IV., 93, 1) a bude odstupňovaná podľa miery ich svätosti (spojenie s Bohom), por. *Theologická summa* IV., 93, 3.

Verejné a súkromné Božie zjavenie

Boh veľkodušne otvoril cestu svojho nadprirodzeného zjavenia, ktoré vyvrcholilo v Ježišovi Kristovi (por. *Hebr* 1, 1-2; konštit. *Dei Verbum* 3; *KKC* 54). **Nadprirodzené zjavovanie sa Boha je v základe dvojaké – verejné a súkromné** (por. konštit. *Dei verbum* 4; *KKC* 66, 67).

Verejné zjavenie (časovo ohraničené, už ukončené) je pre všetkých a je navždy; treba ho prijať a veriť aj božskou aj katolíckou vierou. Jeho prvou etapou bolo zjavenie Pána Boha Adamovi a Eve (por. *Kompendium KKC* 54-58, 70-71); druhou etapou bolo zjavenie Boha izraelskému národu od Abraháma po Dávida (por. *Kompendium KKC* 59-64); treťou a konečnou etapou je zjavenie vo vtelenom Bohu – Ježišovi Kristovi, ktorý je plnosťou Zjavenia (por. *Hebr* 1; *KKC* 65; *Kompendium KKC* 65-66, 73). Pre Kristovu Cirkev – a jej veriacich – je teda záväzná iba toto jediné, a to verejné Božie zjavenie.

Pred parúziou, t.j. slávnym príchodom Ježiša Krista, už nemožno očakávať nijaké nové verejné Zjavenie (por. *1 Tim* 6, 14; *Tít* 2, 13). Hoci je verejné Zjavenie zavŕšené, jeho obsah ešte nie je plne rozvíjajúci; jeho obsah sa bude rozvíjať až do parúzie. Úlohou kresťanskej viery – aj jednotlivcov – je postupne (spoločne i osobne) pochopiť plný význam Zjavenia (por. *KKC* 66, 94).

Súkromné zjavenia – druhoradé a obmedzené

V priebehu storočí sa vyskytli aj tzv. „súkromné“ zjavenia. Niektoré z nich uznala aj cirkevná autorita, lebo ony v čase (do parúzie) a priestore (na celom svete) „aktivizujú“ a akosi „rozvíjajú“ verejné Zjavenie. Avšak, ani uznané zjavenia nepatria do pokladu viery; nie sú pre všetkých a neplatia navždy; ony sú vo svojej podstate nižšie a sú menej – sú druhoradé. Ony nemôžu ani „zlepšovať“, ani „doplňať“ Kristovo definitívne Zjavenie (por. *KKC* 67, 84).

Viacerí teológovia (napr. Stanislav Celestín Napiórkowski, Jozef Ratzinger, Andrzej Zwoliński, Michał Nowodworski) odôvodňujú druhoradosť súkromných zjavení:

1. Súkromné zjavenia nemôžu nič pridať k ukončenému verejnemu zjaveniu Krista Pána („Zjavenie“), ktoré je už úplné. Duch Svätý je „dušou“ vnútri evanjelia a nie „mimo“ neho.
2. Nič nepridávajú ani k základom Cirkvi, sú len jej rôznymi aktivitami.
3. Nezaväzujú veriacich, aby v ne verili; ony sú vždy len v službe viery.
4. Nie sú vždy prameňom duchovného života. Podľa slov Jána z Kríža (+1591) môžu byť skôr jeho ohrozením, lebo sú často prejavom pýchy a zbytočnej zvedavosti.
5. Cirkev sa – pre smutné skúsenosti – „bojí“ vizionárskych ilúzií. Lokálna autorita vizionárov, ktorí sa hrdia, že majú priamy kontakt s Bohom, môže mať fatálne dôsledky, napr. v zachovaní jednoty Cirkvi (historicky je doložený vznik početných siekt).
6. Nie sú nevyhnutné. Ježišove slová: „Blahoslavení, ktorí nevideli a uverili“ (*Jn* 20, 29) jasne vyzdvihujú „vieru zo slova“ a nie „vieru zo zjavenia“.

7. Sú značne obmedzené. Tak, ako je obmedzené vonkajšie videnie človeka (subjektívny faktor zraku, vnímania, poznania), aj vnútorné videnie vizionára má osobné obmedzenia. Aj autentický vizionár vidí len v rámci svojich možností; vidí a poznáva svojím spôsobom, teda: obraz sa môže vytvoriť len podľa jeho mier a jeho možností. Takéto videnia preto nie sú jednoducho „fotografiami“ iného sveta, ale sú to obrazy „z možností a limitov“ vnímajúceho subjektu (je zrejmé, že laik opisuje to isté videnie inak ako teologicky vzdelaná rehoľnica – hoci oba opisy sú celkom pravdivé). Možno povedať, že obrazy, ktoré vizionári vidia sú skôr syntézou podnetu pochádzajúceho zhora a možnosti subjektu, ktorý vníma. Preto obrazná reč týchto videní je symbolickým jazykom. Časové a priestorové zahustenie do jedného obrazu je typické pre takéto videnia, ktoré môžu byť dešifrované jedine spätne. Nie každý prvok vo videní musí mať konkrétny historický zmysel. Dôležité je videnie ako celok a len vychádzajúc z celkového významu obrazov možno chápať ich detaily.

Preto nikdy nemožno namietat': „Videnie od Boha sa nemôže mýliť!“ Pán Boh sa nemôže mýliť, ale ten, kto súkromné zjavenie dostal, ten sa môže mýliť. Žiaden vizionár neprijíma božské zjavenie bezprostredne, ale len cez svoje „možnosti a limity“. Bezprostredne videl božské zjavenie len vtelený Boh, Ježiš Kristus, a on ho neporušene podával ďalej. Preto je verejné zjavenie Ježiša Krista neomylné, súkromné je však obmedzené a omylné. Tu platí vysvetlenie nemeckého teológa Karla Rahnera (+1984): „Každé (súkromné) zjavenie je syntézou, v ktorej splýva povaha príjemcu zjavenia, ktorá je daná históriou, kultúrou, psychológiou, s mystickou i normálnou milosťou, ktorou je ako vidiaci obdarený. Z toho plynie, že nemožno vylúčiť možnosť ilúzií, skreslení a mylných výkladov. Pravosť súkromných zjavení je veľmi premenná veličina.“

Cirkev pozná veľa súkromných zjavení, ktoré boli vo svojej dobe veľmi živé, ale časom stratili aktuálnosť a celkom zapadli.

Pre značnú obmedzenosť katolíkov nemusí veriť súkromným Cirkvou uznaným zjaveniam; a keď im aj verí, nikdy ich nemôže dávať na takú vysokú úroveň dôležitosti a viery, ako majú pravdy verejného Zjavenia (Jozef Ratzinger). Bolo by však prejavom istej neúcty, keby sa veriaci výsmešne vyjadroval o Cirkvou schválených súkromných zjaveniach, či o tých pobožnostiach, ktoré z nich pochádzajú.

Základné teologické rozdiely medzi verejným a súkromným zjavením

	Verejné Božie zjavenie	Súkromné Božie zjavenia
Božie konanie	biblická inšpirácia (jedinečné konanie v dejinách spásy)	súkromné znamenie (opakujúce sa konanie v dejinách)
Doba Božieho konania – čas zjavovania	od Abraháma po posledného apoštola (ohraničené a už ukončené)	neohraničené časom či dobou (môže existovať do konca sveta)
Dokument	Sväté písmo – Biblia (písmom stabilizovaná Božia reč)	cirkevný dokument (spis bez všeobecnej záväznosti)
Počet zjavení	jedno jediné ako celok (trvalo niekoľko storočí)	veľa krát, neobmedzené počtom (veriaci i neveriaci; opakovane)
Záväznosť a platnosť	pre všetkých a pre všetko (bez obmedzenia – navždy)	najmä pre vizionára (obmedzené – dočasné)
Význam	spoznanie zjavujúceho sa Boha a jeho dejín spásy	aktualizácia verejného Zjavenia
Trvalosť	navždy nemenné – to isté (ako je Boh nemenný)	dočasné – premenlivé (ako aktualizácia sa stále mení)
Vzťah ku viere	tvorí depozit – poklad viery	podriadené viere (ani nevyčleňuje, ani nedopĺňa vieru)

Viera prijatia	božská a katolícka (povinná, nutná k spáse)	katolícka, cirkevná (nepovinná, len možná)
Úcta prijatia	s najvyššou úctou (ako ku Stvoriteľovi a Vykupiteľovi)	s cirkevnou úctou (aby neurazila Cirkev a blížneho)
Kvalita zjavenia	prvoradá – priamo Božie dielo (najvyššia a neomylná)	druhoradá (obmedzená možnosťami vizionára)
Úloha Cirkvi	slúžiť Božiemu Zjaveniu (depozit viery chrániť a odovzdávať)	posúdiť a pastoračne využiť (normami usmerňovať)
Cirkevná skúsenosť	Cirkev sa z neho rodí a rastie (jedna viera a jeden krst spájajú)	Cirkev (niekedy aj) trpí (autorita vizionárov delí veriacich)
Ovocie zjavenia	založenie Cirkvi – Kristovho tela (možná spása celého sveta)	oživenie časti Cirkvi (možná spása jednotlivcov)
Osobná zbožnosť	prameň autentickej zbožnosti (zjavené tri božské čnosti)	neraz možné ohrozenie zbožnosti (pýcha a zvedavosť)

Význam schválených (autentických) súkromných zjavení

Pán Boh sa nielen zjavuje svetu, ale on sám s láskou ľuďi hľadá (por. *Lk* 19, 10; 15, 1-32; *1 Tim* 2, 4; *Zjv* 3, 20). V živote každého človeka môže dôjsť k podobným duchovným zážitkom, ako mali veľkí Boží mužovia – napr. Izaiáš (*Iz* 6), Jeremiáš (*Jer* 1), či Šavol (*Sk* 9). Autentické súkromné zjavenia a videnia sú mimoriadne javy, ktoré sa vyskytujú aj v živote viacerých svätcov a mystikov, napr. u Františka z Assisi (+1226), či u Terézie z Avily (+1582). V novodobej ére prišlo k viacerým súkromným zjaveniam Panny Márie, z ktorých najznámejšie – Cirkvou uznané boli v mexickom Guadalupe (r. 1531), vo francúzskom meste Lourdes (r. 1858) a dedine La Salette (r. 1846), v portugalskej Fatime (r. 1917) a v belgických mestách Beauraing (r. 1932-1933) i Banneux (r. 1933).

Dobry Boh sa dáva nájsť aj v našej dobe. Avšak všetky tieto Božie zásahy a vstupy do životov veriacich sú – po ukončení verejného Božieho zjavenia – len prejavmi a druhmi súkromných zjavení. Učiteľský úrad Cirkvi, ktorému prináleží hodnotiť tieto súkromné zjavenia, neprijme také „zjavenia“, ktoré si nárokuje prevýšiť, alebo opraviť konečné Zjavenie, ktorým je „Kristus“ (*Kompendium KKC* 67). To je príklad niektorých nekresťanských náboženstiev a tiež kresťanských siekt (zväčša fundamentalistických), ktoré sú založené práve na týchto neschválených súkromných „zjaveniach“.

Napriek druhoradosti je **význam autentických súkromných zjavení veľký**. Na prvom mieste slúžia na Božiu slávu. Tieto zjavenia totiž (vždy) poukazujú na Božiu existenciu, na jeho moc a jeho milosrdné spasné konanie.

Na druhom mieste súkromné zjavenia napomáhajú svetu k spáse. Pomáhajú veriacim, aby plnšie žili verejné zjavenie v istom dejinnom období (por. *KKC* 67). Ide o tzv. proroctvo v Cirkvi (por. *1 Sol* 5, 19-21), ktoré súvisí s jej podstatným charizmatickým rozmerom. Proroctvo sa obracia na slepotu ľudskej duše a objasňuje Božiu vôľu – teda aktualizuje jediné verejné zjavenie. Takéto proroctvo je isté upozornenie alebo útecha alebo oboje spolu.

Súkromné zjavenia aktivizujú cirkevnú tradíciu (s malým „t“), čo tiež súvisí so znamením čias (por. *Lk* 12, 56). Táto tradícia sa nazýva aj historická tradícia a najviac sa s ňou stretávame v liturgickom živote veriacich; najmä v tzv. ľudovej zbožnosti, napr. v náboženských piesňach, zvykoch či spontánných modlitbách. Často sa prejavuje zachovávaním istej náboženskej disciplíny, napr. tradičné pôstne dni a pôstne jedlá. Neskôr sa niektoré z týchto náboženských konaní môžu stať aj predpísanou normou všeobecnej či miestnej Cirkvi, napr. modlitba svätého ruženca, pobožnosť deviatich prvých piatkov, či diecézne normy pri uctení miestnych relikvií.

Súkromné zjavenia môžu napomáhať čnostiam – najmä pokore a spolupatričnosti. Je známe, že na prvom mieste z hlavných hriechov je pýcha. Pyšné hľadanie úplnej „suverenity“ a nezávislosti od Boha (aj od ľudí) je v správnom prijímaní a prežívaní detinstva pred Bohom (a ľuďmi) prevážene pokornou cirkevnou „solidaritou“ („potrebujem pomoc a sám pomáham“).

Schválené zjavenia sú koniec – koncov veľkým Božím a cirkevným darom, lebo posluhujú zbožnosti. Pritom naozaj nikoho nezaväzuje, aby ho využil. No, keď schválené zjavenie môže byť (pre značný počet veriacich) účinnou pomôckou na lepšie chápanie a prežívanie evanjelia v ich aktuálnej dobe, resp. na danom mieste, preto sa nemá ani paušálne odsudzovať, ani zosmiešňovať. Nemal by to robiť ani ten človek, ktorý sám súkromné zjavenie pre svoj náboženský život nepotrebuje.

Úloha Cirkvi pri súkromných zjaveniach

Učiteľský úrad Cirkvi, ktorý má od Boha úlohu usmerňovať chápanie a život veriacich (por. *KKC* 67, 93), rozlišuje a prijíma, čo je v súkromných zjaveniach autentické.

Flámsky teológ P. Edouard Dhanis SJ (+1978) učil, že cirkevné schválenie súkromného zjavenia zahŕňa tri prvky: - dané posolstvo neobsahuje nič, čo by odporovalo viere a dobrým mravom; - je odôvodnené zverejniť ho; - veriaci s ním môžu rozumnou formou súhlasiť – ale nikdy nestavia toto zjavenie na úroveň zavŕšeného verejného Zjavenia.

Autentické súkromné zjavenie má byť (obyčajne) ohlásené miestnym biskupom po preskúmaní a kladnom vyjadrení diecéznej komisie (väčšinou sa to robí až po smrti vizionára). Okrem úradného schválenia miestneho biskupa najpresvedčivejšie uznanie dávajú zjaveniam návštevy pápežov a ustanovenie liturgického sviatku či miestneho sviatku. Keď Cirkev schváli nejaké zjavenie, chce tým povedať, že má istotu o jeho nadprirodzenom pôvode; avšak nikdy ho nezaráta do verejného Zjavenia.

Cirkev stanovuje normy (právnické aj liturgické), ako prvok „aktualizácie“ súkromného zjavenia najlepšie pastoračne využiť. Pritom vždy varuje pred preceňovaním jeho hodnoty.

Preceňovanie súkromných zjavení, podľa Jána z Kríža (+1591), uráža Pána Boha: „Hlavný dôvod, pre ktorý bolo v *Starom zákone* dovolené dávať Bohu otázky a potrebné, aby proroci a kňazi žiadali Boha o videnia a zjavenia, bol ten, že viera v tom čase nebola ešte dostatočne zakorenená a nebol ešte ustálený zákon evanjelia. No teraz, keď je viera pevne postavená na Kristovi a v stave milosti vyhlásený zákon evanjelia, už sa Boha netreba vypytovať, ani niet dôvodu, aby hovoril ako kedysi. Keď nám dal svojho Syna, ktorý je jeho jediným a definitívnym Slovom, razom nám týmto svojím jediným Slovom povedal a zjavil všetko, takže už nemá čo povedať. Preto keby sa teraz niekto chcel vypytovať Boha na niečo, alebo žiadať od neho nejaké videnie alebo zjavenie, myslím, urážal by Boha tým, že neupiera svoje oči na Krista, ale mimo neho žiada nejakú vec alebo novotu. Boh by mu mohol odpovedať (*Mt* 17, 5): Toto je môj milovaný Syn, v ktorom mám zaľúbenie; počúvajte ho“ (*Výstup na horu Karmel*, lib. 2, cap. 22).

Pán Boh ako prameň zjavenia

Dielo Zjavenia (revelationis oeconomia)

Prvé kapitoly *Knihy Genezis* (kap. 1-11; podobne *Ž* 104) obsahujú zjavenie Boha v jeho moci, múdrosti a láske k človeku a k celému stvoreniu. Božie „zjavenie“ sa uskutočňuje činmi a slovami, ktoré sú navzájom vnútorne späté. Zjednotenie činov a slov tvorí „dejiny spásy“. Avšak najhlbšia pravda o Bohu a o ľudskej spáse žiari v Kristovi, ktorý je prostredníkom a zároveň plnosťou celého Zjavenia (por. *Hebr* 1, 1-2; konštit. *Dei verbum* 2 a 4). „Zjavením“ sa neviditeľný Boh (por. *Kol* 1, 15; *1 Tim* 1, 17) láskavo prihovára k ľuďom ako k priateľom (por. *Ex* 33, 11; *Jn* 15, 14-15) a stýka sa s nimi (por. *Bar* 3, 38). A oslovený človek má v dejinách spásy zohrať svoju dôležitú úlohu (Blažej Štrba).

Podmetom aj primárnym predmetom Zjavenia je zjavujúci sa Boh (por. *2 Kor* 1, 20; 3, 16 – 4, 6). Keďže zjavujúci sa Boh je len jeden (dogma; por. *Dt* 6, 4; *1 Kor* 8, 4; *DH* 3001; *KKC* 200-202), on, jeden – jediný, je aj „prameň“ zjavenia (por. konštit. *Dei verbum* 9). Celé dejiny spásy

Bohom začínajú, ním sa živia a k nemu vedú. Tradícia a *Písmo* sú len „potôčky“, „cesty“, „spôso- by“, „komunikácie“, „nástroje“, ktorými sa jediný Boh zjavuje v priestore i čase a ktorými sa jeho Zjavenie dostáva k ľuďom (por. konštit. *Dei verbum* 9) a žije v Cirkvi (por. *KKC* 80).

Podávanie Božieho zjavenia – posvätná Tradícia, Sväté písmo, Cirkev

Kristova Cirkev sa zrodila z Božieho zjavenia. Bez Cirkvi alebo mimo Cirkvi, niet spásnej tradície (por. *Jn* 3, 5; 14, 26; *Mt* 28, 19; Štvrtý lateránsky snem, r. 1215, *DH* 802).

Posvätná Tradícia a *Sväté písmo* (*Starého* i *Nového zákona*) sú akoby zrkadlom, v ktorom putujúca Cirkev (špeciálne jej Magistérium) na zemi kontempluje Boha, od ktorého prijíma všetko (por. konštit. *Dei verbum* 7), kým Boha neuvidí z tváre do tváre takého, aký je (por. *I Jn* 3, 2). „Je teda zrejmé, že posvätná Tradícia, *Sväté písmo* a Učiteľský úrad Cirkvi podľa nanajvyššieho múdreho Božieho rozhodnutia tak navzájom súvisia a sú spojené, že jedno bez druhých by neobstalo a všetky spolu, každé svojím spôsobom, pôsobením jediného Ducha Svätého účinne prispievajú k spásе du- ší“ (*KKC* 95). Takto sa „Tradícia – *Písmo* – Magistérium“ javia ako špecifické „miesta“ stretania sa Boha a človeka (Josef Neuner, +2009; Heinrich Ross).

Symbolom tretej božskej osoby, Ducha Svätého, je aj oheň (por. *KKC* 696). Oheň je symbo- lom najmä pretvárajúceho pôsobenia Ducha Svätého, lebo oheň všetko dramaticky mení. Prorok Eliáš, ktorý „povstal... ako oheň“ a ktorého „slovo blčalo ohňom sťa fakľa“ (*Sir* 48, 1), privolal oheň z neba na obeť na vrchu Karmel ako predobraz ohňa Ducha Svätého, ktorý pretvára to, čoho sa dotkne. Ján Krstiteľ „s Eliášovým duchom a mocou“ (*Lk* 1, 17) zvestoval Krista. On „bude krstiť Duchom Svätým a ohňom“ (*Lk* 3, 16). Ježiš o Duchu povedal: „Oheň som prišiel vrhnúť na zem; a čo chcem? Len aby už vzplanul“ (*Lk* 12, 49). V podobe „ohnivých jazykov“ spočinul Duch Svätý v turečtine ráno na učeníkoch a naplnil ich sebou samým.

Tradícia zachovala symbol ohňa ako jeden z najvýraznejších symbolov pôsobenia Ducha Svätého: „Ducha neuhášajte“ (*I Sol* 5, 19). Pretvárajúce pôsobenie ohňa – Ducha Svätého – možno obrazne opísať z hlavných účinkov: oheň svieti, hreje a dáva energiu. Tak účinkuje aj Boží Duch – ktorý je „Svetlo“, „Teplo“ a „Sila“.

Pôsobenie Božieho zjavenia (božských osôb) vo svete

Boh Otec poslal na svet svojho Syna aj svojho Ducha, ktorí založili Cirkev a pôsobia v nej.

	Ježiš Kristus vo svojich úlohách (<i>Jn</i> 14, 6)	Duch Svätý v symbolike ohňa (<i>Sk</i> 2, 3-4)	Cirkev miesta podávania Zjavenia tri spásne nástroje
1.	Cesta ; ktorá vedie	Sila ; Božia moc	Magistérium ; dar vernosti
2.	Pravda ; ktorá učí	Svetlo ; Božia pravda	Sväté písmo ; pravda viery
3.	Život ; ktorý posväcuje	Teplo ; Božia láska	Tradícia ; život veriacich

Tri spásne nástroje Cirkvi (Tradícia – *Písmo* – Magistérium) umožňujú, aby sa plnosť Zja- venia – a v Kristovi uskutočnený spásny Boží čin – dostávali počas stáročí k jednotlivému človeko- vi neporušene a nefalšovane (Josef Neuner, +2009; Heinrich Ross). Ako nemožno oddeľovať tri účinky jedného, toho istého Ducha Svätého, tak nemožno od seba oddeľovať (a nie dokonca stavať proti sebe) Tradíciu – *Písmo* – Magistérium.

Prirovnávajúc pôsobenie Ducha Svätého v Cirkvi k jazde kvalitného auta – možno učiť:

Sväté písmo – ako pravda viery – to je plná nádrž auta.

Posvätná Tradícia – ako živá láska – to je dobrý motor auta.

Magistérium – ako verná úradná moc – to je volant a celé ovládanie auta.

Dobre jazdiace auto má v poriadku všetky tri konštitutívne prvky (nádrž, motor, ovládanie) – tak to je aj v Kristovej Cirkvi, ktorá má tri spásne nástroje (Tradícia – *Písmo* – Magistérium) na spoznávanie a žitie Božieho zjavenia.

Cirkev – miesto podávania (tradovania) Božieho zjavenia

Viac ako tisíc rokov kresťania nepochybovali, že Cirkev je „stĺp a opora pravdy“ (1 Tim 3, 15). Cirkevní otcovia klasického prednicejského obdobia videli vzťah medzi Cirkvou a *Písmom* ako vzťah vzájomného podmieňovania sa. Tvrdili, že nejestvuje správne pochopené *Sväté písmo* bez Cirkvi a zároveň niet Cirkvi bez *Písma*, lebo oboje – je podľa nich – „telom Božieho Syna“ (Pavol Linet).

Všeobecne platilo, že Kristova Cirkev má dvojakú duchovnú úlohu: duchovne plodiť deti a vychovávať ich (najmä nábožensky), čiže – s materskou starostlivosťou viesť jednotlivcov i národy k Bohu (Ján XXIII. /1958-1963/, r. 1961, enc. *Mater et Magistra* 1).

Magistérium (učiteľský úrad) Cirkvi má známe biblické znaky:

- **Poslanie zhora** (od Boha; nie z poverenia demokratickej väčšiny): „Ako mňa poslal Otec, aj ja posielam vás“ (Jn 20, 21).
- **Autorita** (oficiálne poverenie a osobné svedectvo): „Kto vás počúva, mňa počúva, a kto vami pohŕda, mnou pohŕda. Kto však pohŕda mnou, pohŕda tým, ktorý ma poslal“ (Lk 10, 16). „Keď som teda ja, Pán a Učiteľ, umyl nohy vám, aj vy si máte jeden druhému nohy umývať. Dal som vám príklad, aby ste aj vy robili, ako som ja urobil vám“ (Jn 13, 14-15).
- **Potrebnosť** (nevyhnutné pre spásu sveta): „Kto uverí a dá sa pokrstiť, bude spasený; ale kto neuverí, bude odsúdený“ (Mk 16, 16).
- **Nadčasovosť** (mimo prirodzenosť; poznanie presahujúce pozemské miery): „V tom čase Ježiš povedal: Zvelebujem Ťa, Otče, Pán neba i zeme, že si tieto veci skryl pred múdrymi a rozumnými a zjavil si ich maličkým“ (Mt 11, 25). „Ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta“ (Mt 28, 20).

Nová snaha – Cirkvi cudzia – uznávať len *Sväté písmo* ako jedinú rozhodujúcu autoritu v nábožensko-duchovných otázkach (lat. sola *Scriptura* - iba *Písmo*) sa po prvý raz objavila v slovanskej reformácii – u husitov (Ján Hus, +1415). O tejto otázke sa malo rokovať aj na Bazilejskom sneme v r. 1432.

Neskôr bolo autorstvo výroku „sola *Scriptura*“ pripísané Martinovi Lutherovi (+1546). Stalo sa to preto, lebo „sola *Scriptura*“ vo význame „iba *Písmo* je plnohodnotným zjavením Božej pravdy“ v podstate vyjadrovalo vieru protestantov. V luteránskych symbolických knihách bolo toto pravidlo (na rozdiel od „sola fide“ a „sola gratia“) explicitne vyjadrené až v *Liber Concordiae* (*Knih svornosti*), ktorá vznikla po Lutherovej smrti. *Knih svornosti* bola zložená v druhej polovici 16. stor. zo starších najvýznamnejších vieroučno-apologetických protestantských spisov; poslednú redakciu mala v r. 1580.

História učí (Michael Schmaus, +1994), že proti oživenému „sola *Scriptura*“ vystúpil španielsky teológ Melchior Cano (+1560), ktorý vypracoval tzv. teóriu „dvoch prameňov“ – zjavená Božia pravda je v *Písme* a Tradícii. Melchior Cano predniesol túto teóriu na Tridentskom koncile, no koncil ju neschválil. Slávny teológ Melchior Cano sa svojej teórie vzdal, ale jej rozšíreniu už nemohol zabrániť, lebo viacerí učenci túto teóriu prevzali. Preto si niektorí zjednodušene a nesprávne mysleli, že sú dva pramene zjavenia – *Písmo* a Tradícia.

Neistotu v tejto otázke začal riešiť Druhý vatikánsky koncil (1962-1965). Keď prípravná komisia vypracovala prvú schému dokumentu s názvom *De fontibus revelationis* (*Pramene zjavenia*, r. 1960), koncilovní otcovia túto schému zamietli. Zamietnutie sa dalo čakať, lebo Tridentský koncil neschválil Canove „dva pramene“; koncil učil len o jednom prameni Božieho Zjavenia (fons v singulari). Božský prameň zjavenie je len „jeden“ – Boh (por. KKC 80). Na správne riešenie tejto otázky nasmerovala teológov významná koncilová konštit. *Dei verbum*.

Teória tzv. dvoch prameňov – *Písmo* a Tradícia – neobstojí ani teologicky ani formálne. Veď za dogmu nemôže byť vyhlásené to, čo obsahuje len Tradícia a v *Písme* to nie je. „Z Boha“ vyviera aj Tradícia aj *Písmo*. Božie zjavenie sa odovzdáva dvoma spôsobmi – ústne aj písomne, por. *Matka Páně. Památka, přítomnost, naděje*, č. 25 (list MPMA z r. 2000). *Písmo* a Tradícia sú vo vzájomnom súvisi a sú nerozlučne spojené. Obe tvoria jediný posvätný poklad Božieho slova (depozit viery), ktorý je zverený Cirkvi (por. *1 Tim* 6, 20; *2 Tim* 1, 14; *Dei verbum* 10). Cirkev je priesotorom, Bohom vybratým „miestom“, kde sa Božie zjavenie uskutočňuje v časopriestore (tak tomu bude až do parúzie). Učiteľský úrad Cirkvi je v službách Božieho zjavenia; nijako nie je „nad“ ním.

Norma normans v živote a učení Cirkvi

Pre správne pochopenie postavenia *Písma* v protestantských cirkvách je najprv nutné porozumieť pojmu „normy“ učenia a života Cirkvi.

Protestantská teológia rozlišuje dva typy noriem: norma normans (normujúca norma) a norma normata (normovaná norma). Norma normans je tá, podľa ktorej sa normujú všetky ostatné normy; ona sama sa neposudzuje; v protestantizme je normou normans *Sväté písmo*. Norma normata – normovaná norma je plne závislá na prvej, na normujúcej norme. V protestantizme normované normy sú cirkevné tradície, teologické stanoviská, vyznania viery, rozhodnutia cirkevných snemov a pod. Všetky normované normy musia byť v súlade s normou normans; t.j. všetky cirkevné vyznania, rozhodnutia, tradície a obyčaje nesmú protirečiť učeniu *Písma*.

Rímskokatolícky pohľad na tento problém je iný a potvrdzuje ho sám život veriacich. Najprv pri určovaní toho, ktoré knihy *Nového zákona* sú kanonické a ktoré nie. Pravdaže, to nie je tak, že by Cirkev sama o tom arbitrárne rozhodovala; to je tak, že ona má od Ducha Svätého vedenie, ktoré jej umožňuje identifikovať kánonické knihy medzi nekanonickými. Možno povedať, že *Písmo* má primát, čo do vecnej stránky pravdy, zatiaľ čo Cirkev (vd'aka Duchu Svätému) má primát interpretácie pravdy. Teda rovnako – ako pre katolíka, tak pre protestanta – je *Písmo* vecne norma normans, interpretačne to je však normovaná norma. Lebo interpretačne je pre katolíka norma normans Duch Svätý v Tradícii Cirkvi, v Magistériu Cirkvi, v dare vernosti Kristovej pravde, ktorý Cirkvi dáva (robí, sprítomňuje, vedie...) Duch Svätý (por. *1 Tim* 3, 15; konštit. *Dei verbum* 8; *KKC* 78). Zatiaľ čo pre protestanta je to on sám a jeho súkromný úsudok – údajne vedený Duchom Svätým. To je chyba a hlavný dôvod toho, že protestantizmus sa stále delí na mnoho prúdov (vzájomne v mnohých veciach nesúhlasiacich), lebo ľudský úsudok sa vždy človek od človeka líši a bude odlišovať.

Tradícia v Cirkvi

Slovom „tradícia“ (z lat. tradó - odovzdávam) sa bežnej reči označuje všetko, čo má charakter zvyku. V kresťanskej teológii sa týmto slovom vyjadrujú viaceré zložité „zvykové“ skutočnosti. Samotná koncilová konštitúcia o Božom zjavení (*Dei verbum*) požíva viaceré mená: posvätná (svätá) Tradícia, apoštolská Tradícia, apoštolské ohlasovanie, živá tradícia.

Tradícia bola, je a bude v Božom ľude (starozákonnom i novozákonnom) prítomná od počiatku Božieho zjavenia až do konca sveta. Totiž Zjavenie sa hneď odovzdávalo – spočiatku najmä ústnym podaním a postupne aj rôznymi písomnými zápismi. Teológia slovom „tradícia“ označuje aj činnosť (t.j. podávanie, tradovanie, prenos zjavenej viery), ako „traditio activa“, aj predmet (t.j. obsah podávaného, to čo sa traduje), ako „traditio passiva“. Existuje veľmi úzke a nevyhnutné spojenie oboch, lebo nemožno hovoriť o obsahu tradície bez aktívneho prenosu a o úkone prenosu bez jeho obsahu. Nie sú to dve tradície, ale jedna tradícia s dvoma aspektmi (Pavol Linet).

Prvým a najhlbším dôvodom existencie tradície (Tradície a tradícií) je prítomnosť zjavujúceho sa Boha v jeho Cirkvi: „Chod'te teda, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna,

i Ducha Svätého a naučte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal. A hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta“ (Mt 28, 19-20). „Tešiteľ, Duch Svätý, ktorého pošle Otec v mojom mene, naučí vás všetko a pripomenie vám všetko, čo som vám povedal. Pokoj vám zanechávam, svoj pokoj vám dávam“ (Jn 14, 26-27). Preto je „Cirkev živého Boha stĺp a opora pravdy“ (1 Tim 3, 15).

Tradícia teda (v menšej miere aj všetky tradície) je stále konanie Ducha Svätého v Kristovej Cirkvi, por. Jn 14, 26-27; konštit. *Dei verbum* 8; KKC 78.

Tradícia ako činnosť

„Kristus prikázal apoštolom, aby hlásali evanjelium. Aby sa evanjelium zachovalo navždy, apoštoli zanechali nástupcov biskupov a prenechali im svoje miesto v učiteľskom úrade“ (konštit. *Dei verbum* 7). Učenie – tradovanie viery sa v Kristovej Cirkvi nikdy neskončí; bude trvať až do parúzie, lebo Ježiš povedal svojim apoštolom: „Choďte teda, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna, i Ducha Svätého a naučte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal. A hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta“ (Mt 28, 19-20).

Veľmi dôležitou okolnosťou v tradovaní Zjavenia, t.j. v činnosti odovzdávania, je jeho zachovanie a rast (prehlbovanie) poznania tradovaných skutočností. To sa deje mocou Ducha Svätého (Jn 14, 26) a kontemplaním Zjavenia v srdci veriaceho (Lk 2, 19. 51), jeho vnútorným chápaním a charizmou pravdy, ktorú dostali Peter (por. Mt 16, 18-19; Lk 22, 32) a apoštoli (Lk 10, 16; po nich nástupcovia – biskupi). Príkladom v tomto smere sú najmä cirkevní otcovia, vďaka ktorým preniklo do života Cirkvi veľké duchovné bohatstvo. Človek sa v Tradícii môže stretnúť s Bohom tak, že nadobudne vieru a získa spásu. Tradícia mala vždy veľký význam; najmä však vtedy, keď ešte neboli napísané (a rozšírené) texty *Písma*, alebo aj vtedy, keď ľudia nemali prístup k týmto zapísaným posvätným textom.

Napriek tomu, že viera má subjektívny rozmer – je to „osobná odpoveď zjavujúcemu sa Bohu“ (por. KKC 166), predsa sa aj traduje (podáva), lebo má aj objektívny rozmer konštituovaný konkrétnym obsahom (Pavol Linet).

Tradícia ako predmet

„Apoštolské podanie sa v Cirkvi zveľaďuje pomocou Ducha Svätého. Prehlbuje sa totiž poznanie tradovaných skutočností aj rečí, jednak rozjímaním a pričinením veriacich, jednak hlbším chápaním duchovných skutočností, ako aj kazateľskou činnosťou“ (konštit. *Dei verbum* 8). Ježišove činy a slová „všetko, čo som vám prikázal“ (por. Mt 28, 20), predstavujú predmet – obsah tradície.

Tradícia ako predmet je dvojaká, hoci ešte ani dnes nie je presne vymedzená (Stanislav Celestín Napiórkowski):

- **Základná (konštitutívna) tradícia** (Tradícia viery); to je všetko, čo Kristus odovzdal Cirkvi v oblasti viery a mravov a čo apoštoli hlásali ako všeobecne záväzné učenie. Základná tradícia je dvojaká:

- všeobecná (to, čo učil Ježiš a apoštoli); to platí naveky;
- ohraničená (to, čo učili len apoštoli) a nebolo to všeobecne záväzné; malo to len dočasný význam, neplatí to naveky (napr. úloha žien v Cirkvi, zákaz požívať krv zvierat...).

Základná tradícia sa označuje slovom Zjavenie s veľkým „Z“. Základná tradícia trvala (Boh ju dával, tvorila sa) len do konca verejného zjavenia; ona tvorí depozit viery. Depozit viery je Tradícia s veľkým „T“; depozit viery je celý vo *Svätom písme* a celý v Tradícii; v *Písme* ako Božia reč a v Tradícii ako Božie slovo, por. konštit. *Dei verbum* 9.

- **Objasňujúca (nekonštitutívna) tradícia**; to je všetko mimo poklad Zjavenia. Objasňujúca tradícia je, z konania Cirkvi, tiež dvojaká:

- objasňujúca tradícia s najvyššou autoritou (interpretatívna tradícia, dogmatická tradícia); táto neomylné a správne vykladá Božie zjavenie v otázkach viery a mravov; chráni auten-

ticitu i kánon (zoznam kníh) *Svätého písma*. Ešte aj táto Tradícia sa píše s veľkým „T“. Ak by nebolo tejto objasňujúcej tradície (s veľkým „T“), nevedelo by sa ani to, čo je kánonická kniha *Písma* a čo nie je.

- objasňujúce tradície mimo najvyššej – s nižšou autoritou (historické cirkevné tradície); týchto ďalších objasňujúcich tradícií je veľa (liturgická, asketická, disciplinárna, rehoľná, pravoslávna, protestantská, právnická tradícia...), preto sa píše s malým „t“. Objasňujúce tradície vznikajú i zanikajú podľa bežných potrieb života veriacich.

Depozit viery, „Zjavenie“, tradované v Tradícii bolo postupne spísané do *Svätého písma*. Od čias spísania poslednej knihy *Nového zákona* (koniec 1. stor.) sa Tradíciou (s veľkým „T“) začala označovať aj iná, nepísaná forma toho istého Zjavenia (resp. Evanjelia – v širšom zmysle slova, nielen známe štyri knihy). Počas vieroučných sporov začali do Tradície pribúdať interpretácie a komentáre *Písma* aj cirkevné vyhlásenia s najvyššou autoritou (pápež – ex cathedra; koncil). Preto táto časť objasňujúcej tradície, niektorí ju volajú aj dogmatická Tradícia, sa píše s veľkým „T“ (Stanislav Celestín Napiórkowski).

Tradícia ako predmet		
základná (konštitutívna) – objasňujúca (nekonštitutívna)		
Základná – konštitutívna, ktorá zakladá obsah učenia	- všeobecná: to, čo učil Pán Ježiš; to platí naveky - všeobecná: to, čo učili apoštoli ako platné naveky	= Tradícia viery = Tradícia viery
Objasňujúca – nekonštitutívna, ktorá aktuálne vykladá a oživuje základný obsah učenia	- ohraničená: to, čo učili apoštoli ako dočasne platné - interpretatívna: to, čo Cirkev učí s najvyššou autoritou - interpretatívna: to, čo Cirkev učí s menšou autoritou - liturgická - disciplinárna - kánonická - rehoľná a ďalšie iné...	= Tradícia = Tradícia dogmatická = tradícia cirkevná alebo tradícia historická

Vertikálna a horizontálna tradícia

Tradícia **z pohľadu času** (diachronická) sa nazýva vertikálna tradícia (dotýka sa aj Tradície aj tradícií): je to rozvoj, hlbšie chápanie právd, ktoré Boh zjavil v dejinách. Napr. spoznávanie Duha Svätého, alebo spásnej úlohy Božej Matky, alebo sviatosti manželstva – od najstarších vyjadrení až po súčasnosť.

Tradícia **z pohľadu priestoru** (synchronická) sa nazýva horizontálna tradícia (dotýka sa aj Tradície aj tradícií): je to chápanie právd, ktoré Boh zjavil, teraz – v tomto období, na rôznych miestach sveta. Horizontálna tradícia bola použitá pred vyhlásením niektorých dogiem, napr. o svätom vzniku (19. stor.) a o nanebovzatí (20. stor.) Panny Márie.

Chápanie Tradície a tradícií v dejinách

Cirkevní otcovia a spisovatelia rozlíšili a vyzdvihovali najmä päť významov tradície, ktoré sa zároveň stali akoby jej definíciami:

1. Tradícia je odovzdávanie depozitu viery apoštolmi (Irenej, +202).
2. Tradícia je to, čo apoštoli nenapísali, ale sa v Cirkvi ujalo, napr. liturgia krstu, či svätej omše (Hypolit, +235; Cyprián, +238).
3. Tradícia je nespísaný výklad *Svätého písma* od apoštolov (Klement Alexandrijský, +215).
4. Tradícia je to, čo prijíma celá Cirkev v určitom čase (Augustín, +430; Hieronym, +420).
5. Tradícia je to, čo Cirkev vždy a všade verí – tzv. ideálna definícia (Vincent z Lery, +450).

Učenie o tradícii dodnes nie je presne definované a teda definitívne. No, v Cirkvi sa už netr-
vá na starej „ideálnej“ definícii Vincenta z Lery, lebo sa prakticky nedá dosiahnuť – a najmä – za-
braňuje rastu v chápaní viery (Yves Congar, +1995).

O obsahu a kvalite teológie rozhoduje výber a rešpekt voči hierarchii teologických miest.
Dnes sa viac ako inokedy všeobecne uznáva, že z veľkého počtu teologických miest (Tradícia
a tradície) si prvú a mimoriadnu pozornosť zaslúži liturgický život Cirkvi – liturgia. Ona je vzneše-
nou súčasťou posvätnej Tradície (por. *Matka Páně. Památka, přítomnost, naděje*, č. 26). Liturgia,
ako „locus theologicus“, totiž pozostáva z nemennej časti, ktorá je z Božieho ustanovenia, a z častí
podliehajúcich zmene, ktoré sa časom môžu, ba aj musia meniť, lebo do nich prenikli prvky, ktoré
už celkom nezodpovedajú vnútornej povahe samej liturgie, alebo sa ukázali menej vhodnými (por.
konštit. *Sacrosanctum concilium* 21).

Po liturgickej tradícii nasledujú hlavné formy Tradície, ktoré súvisia s Učiteľským úradom
Cirkvi – koncilové definície a pápežské „ex cathedra“. Nasleduje „sensus fidei“ a až potom ostatné
formy Tradície (Stanislav Celestín Napiórkowski).

Sväté písmo – Božie slovo v ľudskej reči

Sväté písmo – Biblia „je Božie Slovo v ľudskej reči. Boh použil ľudskú reč na vyjadrenie
pravdy o sebe, presnejšie na vyjadrenie seba samého. Aby sme správne pochopili túto jeho reč, tre-
ba vnímať *Písmo* ako komunikačný kanál, ktorý nemá cieľ sám v sebe, ale jeho dôležitosť spočíva
práve v objekte, o ktorom hovorí – predstaviť Boha pre nás ľudí“ (Blažej Štrba; por. *KKC* 101).

Slovo „Biblia“ pochádza z gr. slova biblia - knihy (gr. biblion - kniha). Kresťania pomeno-
vanie *Biblia* používajú aj pre spisy *Starého zákona* aj pre spisy *Nového zákona*, hoci toto meno sa
v nich nenachádza. V samotnom *Písme* je iba slovo „písmo“ (resp. „písma“), napr. *Neh* 8, 1; *Jn* 10,
35; *Gal* 3, 8.

Sväté písmo

Ex 31, 18: „Keď s ním (Pán) na vrchu Sinaj dokončil svoj rozhovor, dal Mojžišovi dve kamenné
tabule, popísané Božím prstom.“ Exegéza: V starovekom svete, kde sa písalo veľmi málo, plati-
lo, že ak je niečo napísané – tak to má trvalú platnosť. V tomto zmysle treba chápať aj Božie „pí-
sanie“.

Ex 17, 14: „Pán potom prikázal Mojžišovi: Zapiš to na pamiatku do knihy a vstúp Jozuemu do uší,
že pamiatku na Amaleka úplne vytriem spod neba.“ Por. *Dt* 17, 18; 27, 8; *Ezd* 6, 18; *Prís* 3, 3.
Exegéza: Boh viackrát žiadal, aby boli dôležité skutočnosti zapísané. Podobne to bolo aj v novo-
zákonnej dobe, por. *Lk* 1, 3; *Rim* 16, 22; *I Kor* 14, 37; *I Pt* 5, 12; *I Jn* 2, 1n.

Hebr 10, 6-7: „Vtedy som povedal: Hľa, prichádzam – vo zvitku knihy je napísané o mne, aby som
plnil tvoju vôľu, Bože.“ Exegéza: Autor sa dovoláva na *Knihu žalmov* (Ž 40, 7-9), aby zdôraznil
prevahu zákona evanjelia nad Mojžišovým zákonom.

Jn 10, 35-36: „Ak nazval bohmi tých, ktorým bolo dané Božie slovo – a Písmo nemožno zrušiť! –,
prečo vy hovoríte tomu, ktorého Otec posvätil a poslal na svet: Rúhaš sa!“ Exegéza: Ježiš sa od-
voláva na božskú autoritu *Písma*, ktorá bola u Židov vo veľkej úcte; cituje *Knihu žalmov* (Ž 82,
6).

Gal 3, 8: „*Písmo* predvídalo, že Boh z viery ospravedlní pohanov.“ Por. *Gn* 12, 3. Exegéza: Nový
Boží ľud, ľud Novej zmluvy, prijíma aj Božie slovo *Starého zákona* (Starej zmluvy).

2 Kor 4, 2-6: „Nepočíname si úskočne, ani nefalšujeme Božie slovo, ale zjavujeme pravdu, a tak sa
pred Bohom odporúčame svedomiu všetkých ľudí. A ak je naše evanjelium ešte zahalené, je za-
halené tým, čo idú do záhuby. Im, neveriacim, boh tohto veku zaslepil mysle, aby im nezažiarilo
svetlo evanjelia o Kristovej sláve, ktorý je obrazom Boha. Veď nie seba hlásame, ale Ježiša Kris-

ta, Pána; my sme len vaši služobníci pre Ježiša. Lebo Boh, ktorý povedal: Nech z temnôt zažiarí svetlo – zažiaril aj v našich srdciach na osvetlenie poznania Božej slávy v tvári Ježiša Krista.“ Por. 2 Pt 1, 21; 2 Kor 1, 20. Exegéza: Pavol odsudzuje kresťanských kvázi apoštolov, ktorí snazia sa „zľahčiť“ ťažké pravdy evanjelia, vysvetľovali Kristovo učenie podľa svojich predstáv.

1 Sol 2, 13: „Preto aj my neprestajne vzdávame vďaky Bohu za to, že keď ste od nás prijali Božie slovo, ktoré sme hlásali, neprijali ste ho ako ľudské slovo, ale – aké naozaj je – ako Božie slovo; a ono pôsobí vo vás veriacich.“ Exegéza: Pavol vynakladal enormnú námahu, aby bol vždy verný Zjaveniu, por. 2 Kor 4, 7-12; Sk 20, 32-35.

2 Tim 1, 14: „Zverený poklad chráň mocou Ducha Svätého, ktorý v nás prebýva.“ Por. 1 Tim 6, 20. Exegéza: Pavol žiada aj od svojich žiakov, aby boli verní Božiemu Zjaveniu.

1 Kor 14, 37: „Ak si niekto myslí, že je prorok alebo duchovný, nech vie, že to, čo vám píšem, je Pánov príkaz.“ Por. 2 Pt 1, 21. Exegéza: Pri písaní listu si bol Pavol vedomý Božej inšpirácie.

1 Tim 3, 15: „Aby si vedel, ako si máš počínať v Božom dome, ktorým je Cirkev živého Boha, stĺp a opora pravdy.“ Exegéza: Cirkev ako taká a najmä jej Magistérium je prvým a najdôležitejším miestom Božieho zjavenia. Boh sám rozhodol, čo jeho ľud (Cirkev) má z jeho zjavenia napísať (inšpirácia) a ako to má interpretovať (lebo má jeho Ducha Svätého).

Tradícia

V rannom kresťanstve bolo *Písmo* prvým a často aj jediným teologickým miestom, z ktorého cirkevní otcovia a spisovatelia čerpali myšlienky, skladali definície a hľadali odôvodnenia svojich náboženských téz.

Hypolit Rímsky (+235; protipápež, mučeník; obranný spis napísal medzi r. 200 až 210; Noetius zastával sabelianizmus – modalistický výklad Trojice; Sabellius pochádzal z Líbye a žil v Ríme): „Bratia, jeden Boh je a my ho nepoznáme odnikiaľ lepšie ako zo *Svätého písma*. Preto máme vedieť všetko, čo *Sväté písmo* hlása, a máme poznať všetko, čo učí. Tak máme veriť v Otca, ako sám chce, aby sme verili, a jeho Syna máme tak oslavovať, ako chce, aby sme oslavovali, a Ducha Svätého máme prijímať tak, ako nám ho on chce darovať. Nie podľa našej vôle ani podľa vlastného vkusu, ani nesmieme robiť násilie tomu, čo sme dostali od Boha, ale všetko treba chápať tak, ako nás on sám vo *Svätom písme* učí“ (*Contra haeresim Noeti*, cap. 9).

Origenes (+253; cirkevný spisovateľ; homíliu napísal po r. 230): „Čo pochádza od Ducha, možno plne pochopiť iba pôsobením Ducha“ (por. *Homiliae in Exodum* 4, 5). „Cítíme, že všetko je plné tajomstiev“ (*Homilia in Leviticus* 3, 8). Správnemu výkladu *Svätého písma* zasvätil Origenes celý svoj život.

Gregor Naziánsky (+390; biskup, „Teológ“; *Oratio* je asi z r. 380): „Ako služobník Slova hlásim sa k službe slova a moje slová sú v službách Slova“ (*Oratio* 6). Gregor od mladosti študoval *Bibliu* a veľmi sa snažil zachovať čo najužší kontakt s ňou. Usiloval sa o tzv. „pramennú“ teológiu, ktorá sa sotva odlišuje od *Písma*; pritom však chcel počúvať aj „paradosis“ – tradíciu, ako učiteľku exegézy.

Gregor Nysský: (+394; biskup – mystik; spis vznikol po r. 379): „Nemáme právo tvrdiť, čo sa nám zachce. Za pravidlo a mieru všetkých našich dogiem považujeme *Sväté písmo*. Schvaľujeme iba to, čo je v súlade so zámerom týchto svätých spisov“ (*Dialogus de anima et resurrectione*). Gregor v celom svojom diele pokladal *Sväté písmo* za „kritérium pravdy“ (por. *Contra Eunomium* 1, 107) a za „sprievodcu rozumu“ (por. *Contra Eunomium* 1, 114, 126). Pritom nezabúdaval ani na tradíciu a veľký priestor dával aj filozofii.

Hieronym (+420; bibliista; komentár napísal okolo r. 400): „Nepoznať *Písmo* znamená nepoznať Krista“ (*Commentarii in Isaiam, Prologus*).

Augustín (+430; biskup, učiteľ Cirkvi; glosy (kázne) sú z obdobia r. 396-416; spis *Contra...* je asi z r. 389): „Pamätajte, že vo všetkých písmach sa rozvíja jediné Božie Slovo a cez mnohé ústa svätopiscov zaznieva jediné Slovo. A keďže je na počiatku Bohom u Boha, nepotrebuje slabiky, le-

bo je mimo času“ (*Enarratio in Psalmum* 103, 4, 1). „Neveril by som evanjeliu, keby ma k tomu nepobádala autorita Cirkvi“ (*Contra epistulam Manichaei* 5, 6).

Rozumová úvaha

Veľké svetové náboženstvá majú svoje posvätné texty. Ani židovstvo ani kresťanstvo si nemožno predstaviť bez *Písma*. Posvätné texty veľkých náboženstiev majú spoločné charakteristické znaky (Blažej Štrba).

1. **Sú prijaté, nie vymyslené** (za prvotného autora je považovaný Boh). Ľudia počas dlhej histórie prijímali Božie slovo. V Biblii je dôležitý aj fakt, že *Písma* sú poznačené ľudskou skúsenosťou a vyjadrovaním.
2. **Sú živé v počutí slova** (nábožne počúvať a s dôverou ohlasovať Božie slovo je prvoradá úloha Cirkvi).
3. **Sú starostlivo tradované.**
4. **Sú oddelené od iných textov.**

Tieto štyri znaky vyčleňujú posvätné texty z profánnej literatúry. *Bibliu* od iných posvätných písem oddeľujú ešte dve ďalšie charakteristiky.

5. **Národná literatúra sa stáva Svätým písmom.** Súvisí to s dvoma historickými udalosťami: prvou bol pád Judského kráľovstva (r. 587 pr. Kr.), keď si deportovaní Júdovci založili svoju identitu len na ústnej a písomnej tradícii. Druhou udalosťou bolo zničenie Jeruzalemského chrámu Rimanmi (r. 70). Odvtedy sa stredobodom, ťažiskom a náukou židovského života stali len *Písma*.
6. **Viacdielne zjavenie a heterogénnosť písomného podania.** Kresťania zdieľali so Židmi ich posvätné texty a základné náboženské tradície; vlastné *Písma* pridali neskôr (tie boli nazvané ako *Nová zmluva*, resp. *Nový testament* či *Nový zákon*).

Cirkev vždy mala v úcte Božie *Písma* tak, ako samo Pánovo telo, a neprestáva prijímať chlieb života zo stola Božieho slova a zo stola Kristovho tela. *Sväté písmo* spolu s posvätnou Tradíciou Cirkve ustavične pokladala a pokladá za najvyššie pravidlo viery. Ono totiž ako Bohom vnuknuté, raz navždy napísané, nemenne podáva slovo samého Boha a v slovách prorokov a apoštolov dáva zaznieť hlasu Ducha Svätého (por. konštit. *Dei Verbum* 21).

Magistérium

Materiálna dogma: „*Sväté písmo* (*Starý a Nový zákon*) je Božia reč, nakoľko je písomne zaznamenaná z vnuknutia Ducha Svätého.“

Por. *Ex* 17, 14; *Neh* 8, 1; *1 Sol* 2, 13; *2 Pt* 1, 21; konštit. *Dei Verbum* 9, 16 a 21; *KKC* 81, 104.

Keďže zjavujúci sa Boh chcel, aby písané svedectvo o viere jeho pracirkvi bolo navždy normatívnou veličinou – on sám *Písmo* inšpiroval; por. konštit. *Dei Verbum* 16 „inspirator et auctor“. *Biblia* (*Sväté písmo*) nehovorí iba to, že je Bohom inšpirovaná, ale aj to, že má schopnosť zmeniť svet a učiniť ľudí dokonalými a pripravenými na dobré dielo (*2 Tim* 3, 16-17).

Dogma: „Cirkev na základe apoštolskej viery pokladá všetky knihy *Starého a Nového zákona* i všetky ich časti za posvätné a kánonické, pretože, napísané z vnuknutia Ducha Svätého, majú za pôvodcu Boha a ako také boli odovzdané Cirkvi.“

Por. *Rim* 1, 2; *1 Kor* 14, 37; Tridentský koncil, r. 1546, *DH* 1501, 1504; *KKC* 105; konštit. *Dei Verbum* 11.

Hlavným, prvoradým, autorom *Svätého písma* je Boh; druhoradým a pravým autorom je inšpirovaný človek – autori, ktorí napísali len to, čo Boh (v nich a skrze nich) chcel, pričom oni použili svoje schopnosti a sily (por. konštit. *Dei verbum* 11; *KKC* 106).

Dogma: „*Sväté písmo* obsahuje knihy uznané Cirkvou.“

Por. *Ex* 17, 14; *2 Kor* 4, 2-6; *1 Tim* 3, 15; Florentský koncil, r. 1445, *DH* 1334; Tridentský koncil, r. 1546, *DH* 1501-1502; konštit. *Dei verbum* 8; *KKC* 120, 138, 1117.

Iba Cirkev („stĺp a opora pravdy“), môže poznať a vyhlásiť, ktoré knihy (spisy) sú inšpirované: 46 kníh *Starého zákona* (ak sa „*Jeremiaš...*“ a „*Nárek...*“ počítajú zvlášť ako dve knihy) a 27 kníh *Nového zákona* (KKC 138). Spoznanie inšpirovaných kníh umožnila Tradícia Cirkvi (KKC 120, 1117), lebo v nej špeciálne pôsobí Duch Svätý.

Novozákonné evanjeliá

Srdcom celého *Písma* sú evanjeliá, lebo sú hlavným svedectvom o živote a učení vteleného Slova – Ježiša Krista (por. konštit. *Dei verbum* 18; KKC 125, 515). Na to treba myslieť pri každom dobrom hermeneutickom výklade (Stanislav Celestín Napiórkowski).

Vznik evanjelií má tri etapy (por. konštit. *Dei verbum* 19; KKC 76, 126):

- 1. Ježišov život a učenie.** Cirkev pokladá za isté, že štyri evanjeliá verne podávajú to, čo Ježiš počas pozemského života skutočne robil a učil na večnú spásu sveta.
- 2. Ústne podanie.** Apoštoli po Ježišovom nanebovystúpení odovzdali poslucháčom, čo on hovoril a robil, s tým plným poznaním, ktoré nadobudli osvietení svetlom Ducha Svätého.
- 3. Písané evanjeliá.** Svätopisci napísali štyri evanjeliá tak, že inšpirovaní Božím Duchom niečo vybrali z mnohých vecí, ktoré boli ústne alebo už aj písomne odovzdané, niečo zhrnuli alebo vysvetlili so zreteľom na svojich poslucháčov.

Biblická inšpirácia

Slovo „inšpirácia“ pochádza z lat. *inspirare* - vdýchnuť, podnietiť, vnuknúť. Konštit. *Dei verbum* (11) definuje *Písmo*, že je sväté, lebo „bolo napísané z vnuknutia Ducha Svätého“ (por. 2 *Tim* 3, 16; 2 *Pt* 1, 19-21). Pritom nejde o nejaký proces vliatia „nápadu“, či o nejaký „impulz“, ktorým sa dnes opisuje nejaká počiatková tvorivá myšlienka u ľudí. Ide skôr o to, že napísaný obsah má svoj konečný pôvod v samom trojjedinom Bohu (Blažej Štrba).

Termínom inšpirácia sa označuje jedinečná súhra Božej a ľudskej spolupráce vo chvíli, keď sa Božie slovo „stáva knihou“. Boh použil pri písaní biblických textov ľudských autorov tak, aby pod jeho priamym vplyvom, pôsobením a vedením napísali všetko to a len to, čo on chcel. Účinný Boží zásah pôsobil v oblasti rozumu a slobodnej vôle ľudského autora ako svetlo, sila a asistencia, kedykoľvek myslel na biblický text a písal ho. Boh nie je literárnym „pisateľom“ či „autorom“ *Písma*, tým je inšpirovaný človek.

Avšak celé *Písmo* (všetky kánonické knihy) je napísané tak, ako to Boh chcel. Úplná (100% - ná) inšpirácia *Písma* je podstatou vlastnosťou napísaného Božieho slova.

Ľudský spisovateľ je opravdivým (literárnym) autorom, lebo v plnej miere pri písaní použil svoj rozum a vôľu, svoje vlohy, kultúru, reč a štýl – čiže zachoval si originalitu a charakteristické črty svojej osobnosti a uplatnil svoje spisovateľské schopnosti. Počínal si ako iní spisovatelia: rozhodol sa písať, zbieral si materiál, spracoval ho – a vyjadril sa pomocou zaužívaných literárnych foriem svojej doby.

Preto sa biblické knihy z rečového, historického, kultúrneho a literárneho hľadiska často podobajú spisom starovekého Blízkeho východu. Majú s nimi spoločnú látku, spôsob vyjadrovania a pod., lebo vznikli v tom istom kultúrnom a historickom prostredí. Avšak náboženský obsah, idey a posolstvá sa podstatne líšia: v biblických spisoch sa všetko podáva v kategóriách a vo svetle absolútneho monoteizmu, kým v mimobiblickej literatúre sa odzrkadľujú polyteistické predstavy starovekých náboženstiev.

Sväté písmo je Zjavenie stabilizované písmom. Biblická inšpirácia má štyri hlavné účinky (Tadeusz Hanelt):

- dáva spásnu moc *Svätému písmu*;
- rodí jednotu a stálosť *Písma*;
- pôsobuje, že *Písmo* je pravdivé;
- dáva svätosť *Písmu*.

Tridentský koncil definoval (por. *DH* 1501, 1504) inšpiráciu všetkých kníh *Písma*, neodpovedal však na špecifické otázky typu „ako?“ (doslovnosť či stupeň inšpirácie). Preto bola náuka o inšpirácii *Písma* viackrát vysvetľovaná v nasledujúcich biblických encyklikách: *Providentissimus Deus* pápeža Leva XIII. (1878-1903) z r. 1893; *Spiritus Paraclitus* pápeža Benedikta XV. (1914-1922) z r. 1920; *Divino afflante Spiritu* – pápeža Pia XII. (1939-1958) z r. 1943 a koncilovou konštit. *Dei verbum* (11) z r. 1965.

Katolíci (najmä molinisti; Luis de Molina SJ, +1600) zdôrazňovali, že božsky charakter inšpirácie sa vzťahuje najmä na skutočnosť a myšlienky (*res et sententiae*) textu, ale nie tak na jednotlivé slová (*verba materialia*). Súčasná katolícka náuka prijíma, že biblická inšpirácia sa vzťahuje aj na jednotlivé slová *Písma*, ale nechápe ju tak mechanicky, ako teológovia po Tridentskom koncile. Štýl, slovník, kompozícia, literárny druh sú dielom svätopiscov, ktorí boli pod stálym vplyvom Ducha Svätého. Avšak tento vplyv bol rozdielny, čo záviselo od teologickej vážnosti jednotlivých právd, od stupňa ich zjavenia (priamo či nepriamo zjavené, nadobudnuté teologickou úvahou svätopisca) a od úlohy, ktoré majú pravdy plniť v dejinách Božieho ľudu (Tadeusz Hanelt).

Tento diferencovaný pohľad na inšpiráciu lepšie vystihuje to, čo magisteriálne dokumenty Cirkvi nepriamo potvrdzujú, keď vyzdvihujú nutnosť interpretácie *Písma*. Okrem toho (rovnako striktné) doslovné chápanie všetkých slov *Písma* je nebezpečné (Blažej Štrba).

Kánon – zoznam kníh Svätého písma

Slovo „kánon“ (gr. kanón - norma, meradlo) v biblických vedách označuje (od Laodicejského snemu, r. 360) úplný zoznam kníh, ktoré tvoria *Sväté písmo*. Kánon bol aj pre Židov aj pre kresťanov veľmi významný, lebo predstavuje normu viery a mravov. Kánon je „miera orientácie“ v otázke záväznosti svätých textov, lebo *Písmo* je Zjavenie „stabilizované písmom“.

Kánon, ako zoznam kníh *Písma*, sa formoval postupne. V 1. stor. ešte nebolo treba mať „kánon“, lebo Cirkev mala apoštolských svedkov a ústna tradícia bola pôvodná, veľmi živá a „normatívna“. Až koncom 1. stor. a v prvej polovici 2. stor. sa začal formovať kánon novozákonných spisov (viď *List Korinťanom* od Klementa I. a spis *Didaché*). Potreba mať „kánon“ sa stala mimoriadne aktuálnou v druhej polovici 2. stor., keď sa ústna tradícia dostala do krízy, a vyvolala potrebu vytvoriť (definovať) kritérium „inšpirácie a kánonickosti“.

Jestvuje len jedno – a to isté – kritérium inšpirácie a kánonickosti pre všetky knihy (spisy) *Svätého písma*: je ním učenie Krista Pána a apoštolov podané cez neomylný Učiteľský úrad Cirkvi; je to **božsko-apoštolská tradícia** (por. konštit. *Dei verbum* 8). Pretože inšpirácia je nadprirodzená skutočnosť, možno ju poznať iba z Božieho zjavenia. Platné rozhodnutie, že nejaká kniha *Písma* je kánonická, závisí iba od toho, či Ježiš a apoštolí uznali túto knihu za inšpirovanú. Táto božsko-apoštolská tradícia tvorí živý Učiteľský úrad Cirkvi.

Od počiatku (por. *Mt* 16, 18-19) zjednocoval apoštolskú tradíciu „Peter“ – biskup Ríma. Preto mučeník Irenej z Lyonu (+202) napísal: „S uvedenou Cirkvou (v Ríme), ktorá prevyšuje všetky iné vznešenosťou svojho apoštolského pôvodu, sa musí zhodnúť celá Cirkev, teda všetci veriaci na celom svete, pretože v nej bola vždy zachovávaná tradícia zdedená po apoštoloch“ (*Adversus haereses* III, 3, 2). Bez autority „Petra“ by nemohol vzniknúť kánon kníh *Písma* (kard. Jozef Ratzinger). Ako by sa dalo tvrdiť, že kánon 27 novozákonných kníh je neomylný (s istotou ho možno prijať), keby pápež (a neskôr koncil), ktorý ho vytvoril by bol omylný?

Existujú aj iné kritériá kánonickosti, ale tie samy nie sú dostatočné. Takými sú: 1. Liturgické čítanie nejakej knihy v starobylej Cirkvi ako knihy „Písma“. 2. Apoštolský pôvod knihy, ktorý môže spočívať v tom, že apoštol bol autorom, alebo autor písal podľa jeho učenia. 3. Obsah zhodný s náukou prorokov ako aj novozákonných svätopiscov.

Kritériami kánonickosti vôbec nie sú nasledujúce skutočnosti: Vnútorne svedectvo Ducha Svätého (Ján Kalvín, +1564). Zhoda obsahu knihy s náukou o ospravedlnení skrze vieru (Martin

Luther, +1546). Svedectvo prvých storočí (niektorí historici) a pod. Toto sú subjektívne kritériá alebo len obyčajné historické fakty, že danú knihu možno považovať za svätú (Tadeusz Hanelt).

Dôležitú úlohu pri formovaní kánona zohral Markion zo Sinope (+160), ktorý okolo r. 144 vytvoril akýsi prototyp kánona z desiatich Pavlových listov a z *Evanjelia podľa Lukáša*. Jeho nedokonalá prvotina vyvolala úsilie doplniť kánon o ďalšie spisy. K prvým dokumentom, ktoré obsahujú kompletný zoznam 27 kníh *Nového zákona* patria:

- 39. list Atanáza (+373) z r. 367.
- *Geláziov dekrét* (Ernst von Dobschütz /+1934/ učí, že je to kompilácia viacerých dokumentov zo 4. až 6. stor. zredigovaná neznámym talianskym klerikom v 6. stor.) je zoznam 27 kníh z r. 382.
- Snem v Hyppo v r. 393.
- Tretia synoda v Kartágu v r. 397 (por. *DH* 186).
- List *Consulenti tibi* pápeža Inocenta I. (401-417) z r. 405 toulouskému biskupovi Exsuperiovi (por. *DH* 213).

Tie knihy *Písma*, ktoré boli hneď od začiatku a v každej kresťanskej komunite prijímané za inšpirované, dostali názov protokánonické spisy (t.j. prvé); tie, ktoré boli prijaté neskôr (v 2. alebo 3. stor.), pretože niektoré kresťanské komunity mali voči nim isté výhrady, sa nazývajú deuterokánonické (t.j. druhé) spisy (Sixtus Siensky, +1569). Tieto termíny však neznamenajú inšpiráciu „prvého stupňa“ či „druhého stupňa“. Kánon obsahuje knihy, ktoré sú všetky rovnako božsky inšpirované.

Napriek ojedinelým výnimkám možno tvrdiť, že v polovici 5. stor. bol kánon kníh *Nového zákona* ustálený a všeobecne prijatý. Podobne je to s kánonom kníh *Starého zákona* v kresťanskom prostredí. V židovskom prostredí bol tento kánon sčasti sformovaný v 2. stor. pr. Kr. (por. *Sir* 1, 1-4), najmä *Zákon a Proroci*; časť *Spisy* ešte nie. Keď judaizmus zavŕšil (dokončil) svoj kánon posvätných kníh (niekedy medzi 2. až 4. stor.), kresťania už mali svoje spisy tak pevné, že boli nezávislé od židovských teologických tendencií (Blažej Štrba).

Definitívne sa Cirkev k otázke kánona vyjadrila na Tridentskom koncile (1545-1563), ktorý o tom vydal dva kľúčové dekréty:

- 1. že celé *Sväté písmo* je inšpirované (tu koncil podal úplný zoznam kníh *Písma*).
- 2. že celé *Sväté písmo* so všetkými svojimi časťami je inšpirované (por. *DH* 1501-1504).

Kánon Písma a stratené knihy

Z *Písma* vieme, že niektoré spisy vymenované v kánonických spisoch sa stratili.

Knihy *Starého zákona* tvrdia, že jestvovali: *Knihá spravodlivých* (*Joz* 10, 13; *2 Sam* 1, 18), *Knihá Šalamúnových letopisov* (*1 Kr* 11, 41), *Knihá letopisov izraelských kráľov* (*1 Kr* 14, 19), *Knihá letopisov júdskych kráľov* (*1 Kr* 14, 29) a ďalšie iné knihy (por. *1 Krn* 29, 29; *2 Krn* 9, 29; 12, 15 atď.).

Knihy *Nového zákona* spomínajú dva neznáme listy Pavla apoštola: *Korint'anom* (*1 Kor* 5, 9) a *Laodicejčanom* (*Kol* 4, 16). Otcovia tradícia nič nehovoria o týchto spisoch.

Podľa katolíckej náuky nie je možné, aby sa Cirkvi stratil inšpirovaný spis. Pretože Boh dal Cirkvi poklad – a jeho „dar“ je úplný: „Posvätná Tradícia a *Sväté písmo* (jeho kánon) tvoria jeden posvätný poklad Božieho slova, ktorý je zverený Cirkvi“ (konštit. *Dei verbum* 10). To, čo sa stratilo, nebolo všeobecne uznané za inšpirované a Učiteľský úrad Cirkvi to nezačlenil do kánona svätých kníh: teda tie stratené knihy nikdy neboli kánonické. O úplnosť pokladu viery, ktorý Kristova Cirkev dostala a má, sa postarala Božia prozreteľnosť (por. *1 Tim* 3, 15).

Ortografia biblických textov – zápisy

V priebehu storočí sa v kresťanskom biblickom svete ujali viac-menej jednotné pravidlá zápisu biblických textov – kníh, kapitol a veršov. Celý text *Písma* bol okolo r. 1200 rozdelený na ka-

pitoly (anglický arcibiskup – primas Stephen Langton, +1228). V r. 1551 bolo urobené ďalšie delenie na verše (francúzsky tlačiar Robert Estienne, +1559).

Pre jednotlivé knihy SZ aj NZ majú jednotlivé národy, či jazykové oblasti, zaužívané vlastné značky; keď sa značky kníh doplnia číslom kapitoly a verša/veršov, tak sa dá hovoriť o presnej ortografii zápisov biblických textov, či o biblických „súradniciach“, ktoré umožňujú ľahkú orientáciu v celom *Písme*.

Pre katolíkov na Slovensku sú záväzné značky kníh prezentované vydaniami *Písma* zo SSV.

Pravosť Božieho zjavenia – pravosť Písma

Hlavným, prvoradým autorom *Svätého písma* je Boh: „Čo Boh zjavil a písomne sa nachádza a predkladá vo *Svätom písme*, bolo zaznačené z vnuknutia Ducha Svätého“ (KKC 105; konštit. *Dei verbum* 11). Boh inšpiroval ľudských autorov na napísanie posvätných kníh (por. KKC 106; konštit. *Dei verbum* 11). Boh použil pri písaní biblických textov ľudských autorov tak, aby pod jeho priamym vplyvom, pôsobením a vedením napísali všetko to a len to, čo on chcel.

Pravosť *Svätého písma* je základnou otázkou veriacich – oni chcú veriť tomu, čo Boh naozaj povedal a čo naozaj chce. Druhý vatikánsky koncil učí: „Dielo Zjavenia sa uskutočňuje činmi a slovami, ktoré sú navzájom vnútorne späté, takže – Božie pôsobenie v dejinách spásy odhaľuje a potvrdzuje učenie a skutočnosti vyjadrené slovami a – slová ohlasujú skutky a objasňujú v nich skryté tajomstvo“ (konštit. *Dei verbum* 2).

Vrcholom Božieho zjavenia je Ježiš Kristus. Vtelený Ježiš Kristus hovorí Božie slová a dokonáva dielo spásy, ktoré mu zveril Otec (por. *Jn* 5, 36; 17, 4). Preto on – celou svojou prítomnosťou a svojím zjavom, slovami a skutkami, znameniami a zázrakmi – završuje Zjavenie a potvrdzuje ho Božím svedectvom (por. konštit. *Dei verbum* 4). Pravosť Písma dokazujú prirodzené i nadprirodzené skutočnosti.

Pravosť *Písma* dokazujú najmä dejiny: krok za krokom sa uskutočňuje to, čo Boh povedal; predpovede – proroctvá – o Mesiášovi, predpovede o jeho ľude (je ich viac ako 200).

Pravosť *Písma* dokazuje jednota všetkých biblických spisov. Inšpirovaných autorov bolo v priebehu asi tisíc päťsto rokov približne štyridsať. Mali rôzne vzdelanie aj literárny štýl – no spísali jeden gradujúci text, ktorý je posolstvom pre ľudstvo.

Pravosť *Písma* dokazuje jeho stále aktuálna moc. Božie slovo dlhodobo oslovuje milióny ľudí a podstatne ich mení; stávajú sa lepšími, čistejšími, vernejšími, kvalitnejšími...

Pravosť *Písma* dokazujú archeologické nálezy.

Pravosť *Písma* dokazuje (z času na čas) Boh svojimi znameniami.

Správny výklad a zmysel Písma

Pre správny výklad *Svätého písma* treba dbať na dve zásady (por. konštit. *Dei verbum* 12).

1. Najprv treba dávať pozor na to, čo mali ľudskí autori v úmysle povedať a čo Boh chcel ich slovami zjaviť. Preto sa musia vziať do úvahy podmienky ich kultúry a „literárne druhy“, ktoré sa používali, ako aj spôsob ich bežného myslenia a vyjadrovania (por. KKC 109, 110).
2. Keďže je *Sväté písmo* inšpirované, jestvuje aj druhá dôležitá zásada výkladu, bez ktorej by *Písmo* ostalo „mŕtvou literou“, lebo: „Sväté písmo sa má čítať a vysvetľovať v tom istom Duchu, v ktorom bolo napísané“ (KKC 111). Výklad podľa Ducha (por. KKC 112-114) znamená:
 - a) *Písmo* je jedno vzhľadom na jeho obsah – na jednotu Božieho plánu, ktorého Ježiš Kristus je stredobodom a srdcom.
 - b) *Písmo* treba čítať so zreteľom na živú Tradíciu celej Cirkvi. Podľa cirkevných Otcov je *Sväté písmo* napísané skôr v srdci Cirkvi, ako na papieri (Hilár, +368; Hieronym, +420).

c) *Písmo* treba čítať so zreteľom na analógiu viery, t.j. brať do úvahy spojitosť právd viery navzájom a v celom pláne Zjavenia.

Správnym výkladom *Písma* sa zaoberá biblická veda hermeneutika. Hermeneutika (gr. hermeneuein - objasňovať) je veda o interpretácii *Písma*. Koreňom mena tejto vedy je meno gréckeho bôžika Hermesa, ktorý vraj vynášiel písmo i reč a komunikoval s bohmi a ľuďmi. Hermeneutická veda sa v Cirkvi používa od najstarších (grécko-rímskych) čias.

Pri hľadaní pravdy, ktorá je v *Písme*, treba začať od evanjelia a jeho text si treba najviac ceniť. Prvenstvo evanjelia – pred ostatnými knihami *Písma* – je základnou zásadou biblickej a teologickej hermeneutiky (Stanislav Celestín Napiórkowski).

Od staroveku sa rozlišuje dvojaký zmysel *Písma*: **slovný zmysel a duchovný zmysel**.

1. **Slovný zmysel** učí priamo, čo sa stalo, čo sa povedalo; na ňom sa zakladajú ďalšie zmysly (por. *KKC* 116).

2. **Duchovný zmysel** je trojaký: **alegorický, morálny a anagogický** (por. *KKC* 117).

Vďaka jednote Božieho plánu aj skutočnosti a udalosti, o ktorých hovorí text, majú zmysel.

a) Alegorický (gr. symbolický, obrazný) zmysel. Opísané udalosti majú symbolický zmysel v Kristovi. Napr. prechod cez Červené more je znakom Kristovho víťazstva a krstu.

b) Morálny zmysel. Opísané udalosti sú „ako napomenutie pre nás“ (*I Kor* 10, 11).

c) Anagogický (gr. vedúci hore) zmysel. Skutočnosti a udalosti vždy, vo večnom význame (eschatologicky), poukazujú na nebo. Napr. Cirkev na zemi je znakom nebeského Jeruzalema.

Už starozákonní teológovia chápali náboženskú literatúru nie doslovne, ale alegoricky (analogicky a metaforicky, čiže prenesene). Autori alegórie používali historický zmysel (*sensus historialis*) v oblasti faktov, a zvyšok – zvlášť obrazovú stránku – vysvetľovali prenesene (morálne a anagogicky – eschatologicky).

Aj biblické texty o stvorení treba vysvetľovať historicky – čo sa týka duchovných právd (napr. „Boh stvoril“) – a alegoricky, čo sa týka materiálnej stránky obrazov; jazyková stránka je obrazným činiteľom podporujúcim pravdu rôznymi spôsobmi (didaktickým, morálnym, inšpirujúcim, výchovným, a pod.). Avšak krajné formy alegórie neboli prijaté (Mircea Eliade, +1986; Česlav Stanislav Bartník).

Škandinávsky dominikánsky provinciál, Augustín z Dácie OP (+1285), v malej teologickej príručke vysvetlil zmysly *Písma* takto: „Slovný zmysel učí, čo sa stalo; alegória, čo máš veriť; morálny zmysel, čo máš robiť; anagógia, kam máš smerovať“ (*Rotulus pugillaris* I.)

Nejeden dobromyselný veriaci si položí otázku, ako môže byť Božie slovo (obsiahnuté v *Písme*) občas aj tvrdé, zmyselné a kruté?

K vysvetleniu prispieva dôkladné rozlišovanie dvoch vecí – čo *Písmo* opisuje a čo *Písmo* schvaľuje. Biblia zaznamenáva napr. Dávidovo cudzoložstvo, ale ho neschvaľuje. Opisuje aj vraždenie, ale ako menšie zlo v porovnaní s vraždou ducha, so zánikom viery. Preto, aby Boh dostatočne predstavil ľuďom veľkosť a **najväčšiu (nadprirodzenú) zlobu hriechu**, použil najkrutejšie skutky tej doby; veď napokon všetky ľudské životy sú „jeho“. Mentalita a správanie starozákonných ľudí boli oveľa tvrdšie ako sú v súčasnosti. Je dlhodobou úlohou ľudstva poznávať vysokú Božiu pedagogiku.

Sväté písmo a posvätná Tradícia

Sväté písmo a Tradícia sa začali prísne teoreticky rozlišovať najmä v čase protestantskej reformácie (16. stor.). Keď reformácia predstavila latinskú zásadu „sola *Scriptura*“ (iba *Písmo*), španielsky teológ Melchior Cano (+1560) vypracoval teóriu tzv. „dvoch prameňov“, čím chcel vyzdvihnúť poníženu Tradíciu. Ale Tridentský koncil Canovu teóriu neprijal. Koncil predstavil zásadu „et – et“ (aj – aj; tak – ako aj) pre prítomnosť Božieho Zjavenia v Tradícii aj v *Písme*. Tridentské „et – et“ neznamena čiastočnú prítomnosť Zjavenia v Tradícii a čiastočnú prítomnosť v *Písme*; aj Tradícia obsahuje celé Zjavenie aj *Písmo* obsahuje celé Zjavenie.

„Posvätná Tradícia a *Sväté písmo* sú vo vzájomnom úzkom súvisе a spojení. Ved' obe vyvierajú s toho istého božského prameňa, určitým spôsobom splyvajú v jedno a smerujú k tomu istému cieľu. *Sväté písmo* je totiž reč Božia (locutio Dei), keďže bola napísaná z vnuknutia Ducha Svätého. Posvätná Tradícia zas slovo Božie (verbum Dei), ktoré Kristus a Duch Svätý zveril apoštolom a ich nástupcom, aby ho osvietení Duchom pravdy svojou kazateľskou činnosťou zachovávali a šírili“ (konštit. *Dei verbum* 9). Koncil bližšie nevysvetľuje rozdiel medzi „rečou“ a „slovom“ Boha.

Tradícia, resp. tradície, je však širší pojem, lebo okrem Zjavenia obsahuje aj jeho správnu interpretáciu a stálu historickú „skúsenosť“ Cirkvi.

Tradícia a *Písmo* – oba tieto spásne nástroje majú jeden prameň – zjavujúceho sa Boha.

Oba nástroje majú jeden cieľ – stretnutie s Bohom (nadobudnutím viery a získaním spásy).

Oba nástroje tvoria jediný poklad Božieho slova zverený svätej Kristovej Cirkvi.

Oba nástroje robia v Cirkvi prítomným a plodným tajomstvo Krista – „po všetky dni až do skončenia sveta“ (*Mt* 28, 20).

Tradícia bola prvá a je potrebná pre zrod, oživenie a aktualizáciu *Písma*. *Písmo* je tiež potrebné, lebo stabilizuje Zjavenie a overuje pravosť obsahu viery. Cirkev – tajomné Kristovo telo – je priestor, kde sú Tradícia a *Písmo* vždy v jednote.

Kresťanská viera nie je „náboženstvom knihy“, ale náboženstvom Božieho „Slova“, ktoré nie je napísané a nemé slovo, ale Slovo vtelené a živé (por. *KKC* 108).

Fundamentalizmus a Sväté písmo

V našom myslení sa slovo fundamentalizmus chápe ako synonymum pre bigotnosť, intelektuálnu slaboduchosť, radikalizmus a nezrelosť, fanatizmus a aj násilie. V týchto názoroch je skrytá myšlienka preháňania, zdôrazňovania nepodstatných vecí, ktoré sa začali brať priveľmi vážne (Miloš Lichner).

Výraz „fundamentalizmus“ vytvorili americkí (prevažne protestantskí) kresťania na Biblickej konferencii v Niagare (štát New York, r. 1895), kde prijali päť bodov fundamentalizmu: 1. neomylnosť Biblie, 2. Ježiš Kristus je Boh, 3. narodil sa z Panny, 4. obetoval sa za spásu ľudí, 5. vstal z mŕtvych a vrátil sa na zem v telesnej podobe.

Stúpenci biblického fundamentalizmu vychádzajú z presvedčenia, že *Písmo* platí doslovne a má byť doslovne interpretované vo všetkých detailoch. Hoci tento postoj vyrastá z hlbkej úcty k Božiemu slovu, je nesprávny a škodí viere, najmä preto, že: Odmieta historický charakter Zjavenia. Neberie do úvahy povahu Zjavenia a inšpirácie (Boh zjavil svoje pravdy v ľudskej reči – obmedzenej a kultúrne ovplyvnenej). *Písmo* nie je vedecká kniha (nerieši napr. fyzické otázky kozmu...) – ale kniha spásy. *Písmo* podporuje myslenie človeka – nedáva hotovú odpoveď na všetky ľudské otázky. Škodí Cirkvi, lebo neuznáva jej úlohu slúžiť Božiemu slovu.

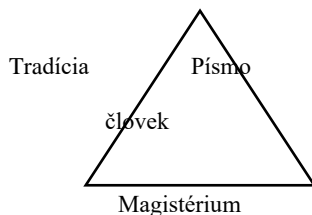
Fundamentalistické kresťanstvo sa stáva antievanjeliovou ideológiou (Stanislav Celestín Napiórkowski).

Cirkev a jej magistérium

Charizma vernosti Kristovej pravde – neomylnosti sa najviac prejavuje v Učiteľskom úrade Cirkvi (magistérium). Magistérium (lat. magister - učiteľ) je trvalá úloha (funkcia) verne podávať Božie slovo. Kristus dal túto úlohu Cirkvi (por. *Lk* 10, 16) a Duch Svätý (por. *Jn* 14, 26) k jej plneniu dáva Cirkvi charizmu neomylnosti (charizmu vernosti Kristovej pravde).

Maxim Vyznávač (+662) napísal: „Svietnik, čiže svätá Cirkev, na vysokom vrchole pravého poznania podáva všetkým fakľu Božích právd“ (*Qaestiones* 63). Učiteľský úrad Cirkvi je v službách Zjavenia – v službe Tradície aj službe *Písmu*. A preto treba, aby sa teologické disciplíny podávali vo svetle viery pod vedením Učiteľského úradu Cirkvi (por. dekr. *Optatam totius* 16).

Spojením Tradície, Písma a Magistéria vzniká tzv. posvätný trojuholník, v ktorom všetky tri prvky sú dôležité a potrebné, jeden bez druhého neobstojí a všetky prispievajú k spáse duší.

Znaky učiteľského úradu

- Poslanie zhora (od Boha; nie z poverenia demokratickej väčšiny): „Ako mňa poslal Otec, aj ja posielam vás“ (*Jn 20, 21*).
- Autorita (oficiálne poverenie a osobné svedectvo): „Kto vás počúva, mňa počúva, a kto vami pohŕda, mnou pohŕda. Kto však pohŕda mnou, pohŕda tým, ktorý ma poslal“ (*Lk 10, 16*). „Keď som teda ja, Pán a Učiteľ, umyl nohy vám, aj vy si máte jeden druhému nohy umývať. Dal som vám príklad, aby ste aj vy robili, ako som ja urobil vám“ (*Jn 13, 14-15*).
- Potrebnosť (nevyhnutné pre spásu sveta): „Kto uverí a dá sa pokrstiť, bude spasený; ale kto neuverí, bude odsúdený“ (*Mk 16, 16*).
- Nadčasovosť (poznanie presahujúce pozemskú múdrosť): „Ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta“ (*Mt 28, 20*).

Nositelia učiteľského úradu

Cirkev je nositeľkou učiteľského úradu, keď učí vieru a mravy. Biskupi ako nástupcovia apoštolov stoja na čele stáda ako jeho pastieri a učitelia (por. konštit. *Lumen gentium 20*). Podľa právnického výkladu sú to dva subjekty, ktoré učia (pápež a biskupi); podľa teologického výkladu je to jeden subjekt – biskupi s pápežom. Pod pojmom Učiteľský úrad Cirkvi sa rozumie úrad pápeža a úrad biskupov, ktorí vyučujú v spojení Rímskym veľkňazom, či už kolegiálne alebo individuálne (Stanislav Celestín Napiórkowski).

Prakticky iba Najvyšší veľkňaz a kolégium biskupov, zotrúvajúcich v spoločenstve s ním, majú oprávnenie veriacich učiť a zaväzovať ich (por. konštit. *Lumen gentium 25*; Jozef Ratzinger: *Vedecká poznámka...*, č. 4). Učenie Cirkvi môže byť dvojaké. Riadne a mimoriadne (Stanislav Celestín Napiórkowski; schéma platná od r. 1863):

- riadne (býva dvojaké): riadne aktívne – bežné učenie pápeža, biskupov, kňazov, diakonov; laikov katechetov, rodičov... oficiálna a neoficiálna misia; riadne pasívne – sensus fidei všetkých veriacich; por. Pius IX. (1846-1878), r. 1863, *DH 2879-2880*; konštit. *Dei verbum 8*, konštit. *Lumen gentium 35*.
- mimoriadne (slávnostné, býva dvojaké): vyhlásenie koncilovej definície (ekumenický koncil je ten, ktorý potvrdí, či prijme pápež); mimoriadne najvyššie – pápežské „ex cathedra“; por. *DH 3074*; kán. 337 *CIC*, *KKC 884*.

Učenie koncilu

Neomylné učenie koncilu (vyhlásenie koncilovej definície) má päť podmienok:

1. Učí vo veciach viery a mravov.
2. To, čo učí, učí definitívne ako zjavené.
3. Učí to celú Cirkev.
4. Musí učiť jednotne (neznamená všetci, ale podľa dohody väčšina hlasov).
5. Musí to byť v jednote s Petrom – Skalou (prítomnosť – priama, nepriama; odobrenie – priame, nepriame).

Ak nie je splnená nejaká podmienky (hoci len jedna) nejde o neomylné učenie koncilu, ale len o riadne učenie.

Ex cathedra

Neomylné učenie pápeža „ex cathedra“ má štyri podmienky:

1. Učí vo veciach viery a mravov.
2. To, čo učí, učí definitívne ako zjavené.
3. Učí to celú Cirkev.
4. Vystupuje s najvyššou autoritou (Peter – Skala).

Ak nie je splnená nejaká podmienky (hoci len jedna) nejde o mimoriadne učenie pápeža, ale len o riadne učenie.

Formy cirkevných vyjadrení

Hoci učiteľský úrad nie je viazaný nejakou literárnou formou (pretože je večitý a má byť stále aktuálny), predsa počas stáročí sa zaužívali isté formy, ktoré vyjadrujú závažnosť – dôležitosť, váhu, závažnosť – konkrétnych cirkevných vyjadrení.

Konštitúcia (lat. ústava, ustanovenie) patrí k starobylým formám cirkevného vyjadrovania. Jej vzorom bol „výnos“ v Rímskej ríši. Konštitúcia vyjadruje vážne vieroučné rozhodnutie. Avšak podľa vzoru koncilu (r. 1965) nemusí nutne obsahovať kánony a anathemu (vylúčenie zo spoločenstva veriacich), ako tomu bolo kedysi.

Encyklika (lat. okružný list) je dôležitý list adresovaný biskupom celého sveta; neraz aj kňazom, rehoľníkom aj laikom.

Bula (lat. pečať) je pápežský list väčšieho a slávnostnejšieho významu.

Pápežské breve (lat. krátky) je významný, ale krátky (menej slávnostný) pápežský list.

Dekrét (lat. rozhodnutie) tiež predstavuje starobylú cirkevnoprávnú formu. Najčastejšie ide o pápežský dokument, či už zákon alebo disciplinárne nariadenie.

Motu proprio (lat. z vlastnej iniciatívy) je pápežský list rôznej – menšej i väčšej – závažnosti.

Deklarácia (lat. objasnenie) je pomerne nová forma vyjadrenia. Deklarácia vyjadruje stanovisko, či postoj k nejakej veci.

List môže byť adresovaný jednotlivcovi aj skupine a môže mať rôznu závažnosť.

Exhortácia (lat. povzbudenie) je vyjadrenie nižšej dôležitosti; podobné sú aj rôzne príhovory a posolstvá.

Pravidlá interpretácie cirkevných dokumentov

Žiadny cirkevný dokument (ani koncilový) nemožno vykladať proti cirkevnej tradícii.

To čo dokument prináša nové, býva často nové v pohľade, nové v chápaní alebo „staronové“ (bolo to bežné napr. v kresťanskom staroveku).

Nové učenie treba chápať v tom zmysle, ako sa chápe vývoj dogiem.

Po skončení verejného Božieho zjavenia existuje v dogmách len subjektívny (kvalitatívny) vývoj (prehlbovanie právd), ale nie vývoj objektívny (kvantitatívny, že by Cirkev niečo pridala, či uberala z Božieho zjavenia).

Cirkevný dokument kvôli vyváženosti používa kompromisné vyjadrenia.

Zámerom „zlatej strednej cesty“ je vyvarovať sa extrémnym postojom (konzervatizmus – progresivizmus), alebo sa vyhnúť riešeniu takej veci, na ktorú ešte nedozrel čas.

Záväzný zmysel dokumentu vyplýva z omylu, ktorý chce Cirkev odmietnuť.

Dokument vyjadruje jasné cirkevné „nie“ veci (omylu), ktorý treba odmietnuť. Spoznanie omylu má teda pedagogický význam. „Nie“ je v dokumente silnejšie, ako „áno“, ktoré ešte nemusí byť vyzreté a čaká na ďalšie teologické bádanie.

Cirkev ako spoločná osoba je tá, ktorá žije vieru a ktorá cez učiteľský úrad ako jediná nachádza správne vyjadrenie toho, čo je pravdou viery.

Cirkev ako spoločná osoba pozostáva z božského a ľudského prvku, ktoré sú neporušene a nezmiešane jedno, ako dve prirodzenosti v hypostatickej únii (Česlav Stanislav Bartník). Pravdaže hľadanie pravdy vyžaduje pokoru a trpezlivosť. Jedinečným syntetickým spojením úradu a charizmy je dar pápežskej neomylnosti.

Učiteľský úrad nie je – a ani nemôže byť – prameňom obsahu viery (on nedostáva nové Zjavenie). Čo sa týka obsahu (poklad viery), tak je, ako každý kresťan, odkázaný na *Sväté písmo* (Stanislav Celestín Napiórkowski).

Teologické miesta (loci theologici)

Teológia čerpá myšlienky, skladá definície a hľadá odôvodnenia svojich téz z tzv. teologických miest. Tieto miesta, ako „loci theologici“, resp. pramene teologickej argumentácie, prvý odborné pomenoval a podrobne opísal Melchior Cano (+1560).

Vznik teologických miest

V živej Cirkvi začala Tradícia (najmä evanjeliový poklad) predstavovať komunikáciu a vývoj v konkrétnom čase. Je zrejmé, že všetko, čo postupne povstalo, nebolo vo vlastnom zmysle slova dogmatické. Vývoj Zjavenia, ktorý obsahovo nič nové nenadobudol, vyprodukoval isté uvažovania a interpretácie. V súvislosti s týmto procesom sa zrodilo vedomie ľudského diela v Božom zjavení, čo viedlo teológiu k tomu, aby vznikol celý traktát o teologických miestach. Tak sa teológia usiluje spresniť stupeň a podmienky istoty, ktorá je vlastná každej ľudskej ustanovizni zasahujúcej do systematickej posvätnéj náuky (Pavol Linet).

Teológovia používali ako „miesta“ teológie najmä *Písmo*, potom filozofiu a pohanskú literatúru. V stredoveku používali okrem *Písma* ešte aj spisy cirkevných otcov – najmä Augustína (+430) a Pseudo Dionýza (+c.400) a teologické spisy veľkých scholastikov – Tomáša Akvinského (+1274), Bonaventúru (+1274) a Duns Scota (+1308).

V novoveku k týmto miestam pribudli aj dokumenty Tridentského koncilu a v súčasnosti dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu. Najväčší priekopníci v náuke o teologických miestach boli Gerhard z Bologne (+1317), Melchior Cano (+1560) a Stanislav Howski (+1589).

Teologických miest je veľa a ich počet nie je konečný. To sa odzrkadľuje aj v početných tabuľkách „loci theologici“. Dobrá práca s teologickými miestami dokazuje hĺbku, dôležitosť a rozmanitosť teologického poznávania. Ak sa však v tejto bohatej rozmanitosti miest nerešpektuje podstatná kvalita (inšpirované a konštitutívne miesta) a druhové rozdiely prameňov, napr. zamieňa sa prvoradé miesto s druhoradým miestom, dochádza k veľmi nešťastným náboženským omylom v teoretickej aj praktickej rovine. Tak vznikajú teologické nedorozumenia i bludy (žiaľ, aj dnes) a veriaci sú zvedení z priamej cesty duchovného života. Tu striktné platí zásada: „Hodnota teologickej práca spočíva v kvalite teologických prameňov a v ich správnom využití.“

Každé správne použité „loci theologici“ svojim spôsobom aktualizuje jediný „locus theologicus“ – a tým jej Kristova Cirkev (Pavol Linet).

Tabuľky teologických miest

Doposiaľ nie je vypracovaná jedna všeobecne prijatá a záväzná tabuľka teologických miest, tzv. teologická topika. Diela viacerých teológov, ktorí tvoria tabuľky teologických miest, sú veľmi poučné.

Tu je predstavených päť vzorových tabuliek.

Melchior Cano (+1560), španielsky dogmatik

- Konštitutívne miesta: 1. Sväté písmo
2. apoštolská tradícia (vznešenou súčasťou tradície je liturgia)
- Direktívne miesta: 3. pápež
4. koncil
5. cirkevní otcovia
6. teológovia
- Cudzie miesta: 7. ľudský rozum
8. história

Pavol Kandra (+2004), slovenský dogmatik

- Prvoradé miesta: 1. Sväté písmo
2. tradícia (s veľkým „T“ aj malým „t“)
3. magistérium
- Druhoradé miesta: 4. ľudský rozum
5. filozofia a vedy

Česlav Stanislav Bartnik, poľský dogmatik

- Základné miesta: 1. Sväté písmo
2. tradícia (s veľkým „T“ aj malým „t“)
- Deklaratívne miesta: 3. rozhodnutie koncilov
4. pápežské vyhlásenia
5. cirkevné vyhlásenia
6. mienky cirkevných otcov a teológov
7. viera Božieho ľudu
- Mediálne miesta: 8. existencia Cirkvi
- Pomocné miesta: 9. filozofia a vedy
- Subjektívne miesta: 10. človek ako obraz Krista

Yves Congar (+1995), francúzsky dogmatik

- Základné miesta: 1. Sväté písmo
2. tradícia (s veľkým „T“ aj malým „t“)
- Pomocné miesta: 3. magistérium
4. liturgia
5. cirkevní otcovia a učitelia
6. posvätné kánony s vnútorným životom Cirkvi
7. teológovia

Stanislav Celestín Napiórkowski, poľský dogmatik

- Zjavené miesta: 1. Sväté písmo (všetky kánonické knihy)
- Nezjavené miesta sú dvojaké: objektívne (základné i pomocné) a subjektívne.
- Objektívne základné: 2. vyznania viery
3. liturgia
4. viera Božieho ľudu
5. učenie koncilov
6. učenie pápežov (ex cathedra)
7. učenie svetovej cirkvi (biskupi, kňazi, ...)
8. cirkevní otcovia a spisovatelia
9. bežné učenie pápeža

	10. cirkevné dejiny
	11. cirkevné právo
	12. cirkevné umenie (pomôcka Tradície)
Objektívne pomocné:	13. učenie teológov
	14. filozofia a iné vedy
	15. cirkevné umenie (pomôcka katechézy)
	16. krásna literatúra
Subjektívne:	17. znaky času
	18. človek
	19. viera
	20. svedectvo kresťanských osôb a spoločenstiev

Pretože „tradícia“ je veľmi zložitá skutočnosť, samostatne ju vo svojej tabuľke *loci theologici* neuvádza; obsiahnutá je už v iných miestach.

II. Teológia špeciálne

Dogmatika a dogma

Vlastná (alebo špeciálna) teológia pozostáva z početných vedných odborov (resp. disciplín, traktátov). Podľa príbuznosti tieto vedné odbory vytvárajú tri hlavné skupiny teológie: 1. Historická skupina. 2. Systematická skupina. 3. Praktická skupina. Dogmatika spolu s morálnou teológiou a špirituálnou teológiou patria do „systematickej“ skupiny a len tieto tri disciplíny tvoria jadro teológie. Dogmatika je vedecká sústava zjavených právd o Bohu a jeho dielach; je to teologická veda o dogmách; je to vierouka (Štefan Dubravec, +1984). Starší autori používali aj meno „bohoveda“ (Antonín Salajka, +1975).

Metóda dogmatiky

Metóda je spôsob získavania poznatkov. Metóda je konštitutívny prvok každej pravej vedy; bez metódy by neexistovala žiadna veda; metóda charakterizuje celé vedecko-odborné poznanie.

Metódu dogmatiky podrobne opísal Druhý vatikánsky koncil v dekr. *Optatam totius* 16: „Pri dogmatickej teológii nech sa postupuje tak, že sa najprv predložia vlastné biblické témy. Poslucháčom nech sa vysvetlí, čím prispeli otcovia východnej a západnej Cirkvi k vernému odovzdávaniu a vysvetleniu jednotlivých zjavených právd, ako aj ďalšia história dogmy, a to i vo vzťahu k všeobecným dejinám Cirkvi. Potom – aby sa podľa možnosti čím plnšie vysvetlili tajomstvá spásy – nech sa seminaristi pod vedením svätého Tomáša (Akvinského) priúčajú hlbšie do nich vniknúť uvažovaním a pochopiť ich súvislosti. Nech sa naučia poznávať ich stálu prítomnosť a účinnosť v liturgických úkonoch a v celom živote Cirkvi. A nech sa učia hľadať riešenie ľudských problémov vo svetle Božieho zjavenia, aplikovať zjavené večné pravdy na menlivé podmienky tohto sveta a prístupným spôsobom ich podávať súčasným ľuďom.“

Metóda dogmatického štúdia má teda štyri (základ) plus jeden (aplikácia) – spolu päť krokov. Na prvom mieste stojí *Sväté písmo* (Zjavenie); *Písmo* je vecne norma normans pre učenie a život Cirkvi; exegéti musia svoj výskum orientovať tak, aby štúdium Písma bola dušou teológie (por. konštit. *Dei verbum* 24).

Potom nasleduje pohľad otcov tradície; avšak za kritérium viery možno považovať len učenie cirkevných otcov a spisovateľov „ako celku“, lebo jednotlivci sa neraz kde – tu mýlili; citáty z otcov možno potom brať ako ilustráciu spoločného (väčšinového) presvedčenia; obdobie patristiky v polovici 8. stor.; na Východe bol posledným otcem Ján Damaský (+749), na Západe Béda

Ctihodný (+735); horná hranica je daná tým, že dovtedy sa utváralo katolícke učenie. Cirkevní otcovia totiž z celého *Písma* vypracovali základné orientácie, ktoré dali tradícii učenia Cirkvi trvalú formu.

Nasleduje rozumová (filozofická) úvaha vo svetle Tomáša Akvinského. Potom výrok magisteria; z pedagogických dôvodov je vhodné udat' stupeň pravdy. Napokon aplikácia, ktorá umožňuje danej pravde viery, aby sa správne a efektívne začlenila do konkrétneho časopriestoru (do súčasnosti – svetadiela, krajiny, kraja, miesta).

Dogma – ako rozvíjaná zjavená pravda

Slovo dogma pochádza z gr. „to dedogmenon“, čo znamená „pevne dané“, resp. „pravidlo“ či „norma“. V teológii je dogma Bohom zjavená pravda, ktorú Cirkev ako Bohom zjavenú predkladá veriť (Štefan Dubravec, +1984).

Dogmatická pravda teda musí byť:

1. Bohom zjavená (nachádza sa v *Písme* priamo alebo nepriamo),
2. výslovne a definitívne predložená Cirkvou na verenie.

Viera v dogmu sa nevzťahuje len na pojmový obsah slov definovaných Cirkvou, ale predovšetkým na nevysloviteľné tajomstvo, ktoré tvorí samotnú skutočnosť spásy.

Delenie dogiem

1. Podľa obsahu:
 - základne, všeobecné (napr. Ježiš Kristus je pravý Boh a pravý človek);
 - vyplývajúce, odvodené zo základných (napr. Panna Mária je Bohorodička).
2. Podľa vzťahu k rozumu:
 - čisté, celkom len zo zjavenia (napr. Najsvätejšia Trojica);
 - zmiešané, z časti poznateľné aj rozumom (napr. Stvoriteľ).
3. Podľa cirkevného vyhlásenia:
 - formálne, ktoré boli vyhlásené (napr. nanebovzatie Panny Márie);
 - materiálne, ktoré sú verené a neboli špeciálne vyhlásené (dogmy v nepresnom zmysle).
4. Podľa potrebnosti k spáse:
 - nutné k spáse (sú len dve: 1. Boh existuje; 2. Boh je spravodlivý sudca); treba ich veriť explicitne (výslovne, priamo).
 - nie nutné k spáse (všetky ostatné formálne i materiálne dogmy); stačí ich veriť implicitne (nepriamo, zavinuto).

Vývoj dogiem

V 19. a 20. stor. sa evolúcia stala základným rysom vied. Priniesla do myslenia ľudí tzv. relativizmus pravdy. Relativizmus pravdy neplatí v Bohom zjavených pravdách (napr. dnes platí 5. Božie prikázanie a zajtra už nebude platiť). Po skončení verejného Božieho Zjavenia existuje v dogmách len subjektívny (kvalitatívny) vývoj, t.j. prehľbovanie právd; nie vývoj objektívny (kvantitatívny), že by Cirkev niečo pridala, či ubrala z Božieho Zjavenia.

Kard. John Henry Newman (+1890) precízne opísal sedem známkov pravého a autentického vývoja zjavených právd:

1. Zachovanie typu náuky; podstata náuky sa nezmení.
2. Kontinuita princípov, ktoré pomáhajú zachovať „typ“ náuky: princíp dogmy (ľudským jazykom je podaná Božia pravda); princíp viery (vnútorné prijatie náuky); princíp teológie (rozumové skúmanie Zjavenia); sviatosťný princíp (spojenie neviditeľného s viditeľným); princíp použitia jazyka (zmysel doslovný aj odvodený – mystický); princíp milosti (posväcovanie duší); asketický princíp (posvätenie súvisí s umŕtvením nižšej prirodzenosti); princíp hriechu (vedomie, že hriech je zlý); princíp posvätenia tela (aj telo sa posväť, nielen duša).

3. Asimilačná sila; autentický vývoj sa musí podobat' vývoju živého organizmu.
4. Logická (vnútorná) súvislosť s ostatnými pravdami.
5. Anticipácia pravdy; existencia „zárodku“ pravdy v náuke či praxi Cirkvi.
6. Konzervatívny vzťah k minulosti; nová náuka nepopiera starú.
7. Stála vývojová energia; zlý vývoj sa sám zastaví – nemá moc napredovať.

Cirkev môže vyhlásiť za dogmu len to, čo „je“ v Zjavení; to je stabilizované *Písmom*. Vývoj dogiem má svoje fázy:

1. Jasné pravdy:

- Pravda sa podáva tak, ako je v prameňoch.
- Spresňovanie pravdy (často býva vyvolané teologickými spormi).
- Cirkev (magistérium) ukončí spresňovanie – vývoj pravdy je ukončený.

2. Nejasné pravdy:

- Obdobie skrytej viery (napr. Mariánske dogmy).
- Vznikajú pochybnosti (často býva vyvolané teologickými spormi).
- Cirkev (magistérium) slávnostne definuje pravú vieru.

Istota, „pevnosť“ dogiem

Základom úplnej istoty dogiem je Boh, por. *KKC* 156, *DH* 3006.

1. Boh, ktorý je plnosť pravdy; on zjavením osvecuje človeka a je vo svojej Cirkvi v dare „vernosti pravde“ (neomylnosti); por. *Mt* 16, 18; *KKC* 38.
2. Boh, ktorý je nemeniteľný; on umožňuje svojej Cirkvi z tej istej podstaty pravdy a v tej istej podstate pravdy rásť; por. *KKC* 1102, konštit. *Lumen gentium* 5, *KKC* 157.

Meniteľný je len ľudský výklad dogmy – jej hlbšie chápanie, tzv. subjektívny (kvalitatívny) vývoj dogmy. Význam dogmatiky (dogiem) pre teológiu a jej rozvoj je najmä v tom, že dogmy tvoria „mantinely“ či „zvodidlá“ pre cestu rýchleho a správneho teologického napredovania. Katolícky teológ nebude nikdy viesť teologické uvažovanie mimo správnej cesty (za „mantinely“ či „zvodidlá“ dogmatizovaných právd), lebo vie, že to je slepá ulička.

Rozdelenie vlastnej (špeciálnej) dogmatiky

Pred Druhým vatikánskym koncilom mala vlastná dogmatika šesť veľkých traktátov.

1. O Bohu jedinom a trojosobnom.
2. Boh Stvoriteľ.
3. Kristológia (s Mariológiou).
4. Božia milosť.
5. Sviatosti.
6. Eschatológia.

Do klasického delenia postupne pribúdali ďalšie systematické traktáty. Hodnotenie klasického delenia: silný teocentrizmus; jasný systém; pozitívne sa hodnotí najmä traktát o Božej milosti (v tomto traktáte je najviac dogiem). Nie je tu však samostatne prejednávaná otázka viery a nie je patrične vyzdvihnutá soteriológia.

Po Druhom vatikánskom koncile pribudol nový vzor – dogmatika nemeckých teológov „*Mysterium salutis*“, ktorá má päť častí (traktátov).

1. Základy teologických dejín spásy.
2. Spásne konanie pred Kristom.
3. Kristus a jeho dielo.
4. Uskutočňovanie spásy v Cirkvi.
5. Putovanie vykúpeného človeka v čase a završenie dejín spásy.

Hodnotenie pokoncilového delenia: charakteristický je dôraz na dejiny spásy; pozitívom je antropocentrizmus a vytvorenie silného (teoretického) puta medzi životom kresťana a životom svia-

tosti. Nedostatkom je menej jasný systém (napr. kde hľadať náuku o sv. Jozefovi) a tiež to, že aj významné disciplíny (napr. sakramentológia a mariológia) nemajú svoj traktát, sú roztratené po iných traktátoch.

Katolícke teologické pravdy a stupne teologickej istoty

K správne mu pochopeniu celej dogmatiky treba poznať stupne teologickej istoty. Objektívne pravdy viery nie sú empiricky (vedecky) skúmateľné. No i napriek tomu sa na ne vzťahuje prvý – najvyšší stupeň ľudskej istoty, a to kvôli Božej autorite (por. *KKC* 156, *DH* 3006).

Druhý vatikánsky koncil (por. konštit. *Lumen gentium* 25; dekr. *Unitatis redintegratio* 11) upozornil, že celkové pohrdanie stupňami teologickej istoty je nebezpečné a necirkevné, hoci bolo zrejmé, že koncom 20. stor. klasické stupňovanie už nebolo praktické a celkom jednotné.

Klasické katolícke teologické pravdy:

1. Dogmatická skutočnosť – prirodzené udalosti, ktoré súvisia s Božím zjavením.
2. Predpoklady viery – sú rozumové pravdy, ktoré vnútorne súvisia so zjavenou pravdou.
3. Teologický uzáver – z dvoch premís (z ktorých jedna je zjavená) sa vyvodí konklúzia.
Magistérium rozhodlo, aký má – tá, ktorá – katolícka pravda stupeň teologickej istoty.

Klasické teologické stupne istoty:

1. Dogma (de fide).
 2. Pravda blízka viere (fidei proxima).
 3. Istá myšlienka – pravda (sententia certa).
 4. Spoločná mienka (sententia communis).
 5. Pravdepodobná mienka (sententia probabilis).
 6. Znesiteľná mienka (sententia tolerata).
- Každý stupeň istoty mal aj opak, tzv. cenzúru:

1. Blud (heréza) – opak dogmy.
2. Blízke bludu.
3. Podozrivé z bludu.
4. Mylná mienka.
5. Opovážlivá, poburujúca mienka.
6. Znesiteľná mienka (tolerované).

Pokoncilové pravdy a stupne teologickej istoty

Katolícka cirkev z praktických dôvodov a kvôli väčšej zreteľnosti, dňa 18.5.1998, apoštolským listom Jána Pavla II. *Na obranu viery (Ad tuendam fidem)*, rozdelila pravdy viery a mravov na tri skupiny.

1. Pravdy Bohom zjavené (dogmy).
2. Pravdy definitívne rozhodnuté.
3. Pravdy definitívne nerozhodnuté (pravé alebo isté učenie, náuka).

Pravdy 1. skupiny sú dogmy – články viery; sú to pravdy Bohom zjavené a Cirkvou predložené k vereniu formálne alebo neformálne (materiálna dogma).

Tieto pravdy si od veriacich vyžadujú teologálnu (božskú a katolícku) vieru. Tí, ktorí by ich tvrdošijne popierali, podliehajú cenzúre pre herézu (kán. 750, 751, 1364 *CIC*).

Pravdy 2. skupiny sú vždy spojené so zjavením (hoci nie sú priamo zjavené) a dotýkajú sa otázok viery a mravov. Podľa spojenia majú rôzny charakter: niektoré sú spojené so zjavením logicky, iné historicky (por. *Na obranu viery* 3). Niektoré pravdy logického charakteru sú: náuka

o kňazskom svätení vyhradenom mužom; nedovolenosť eutanázie, smilstva či prostitúcie. Niektoré pravdy historického charakteru sú: zákonná voľba pápeža; neplatnosť anglikánskych vysviacok; kanonizácia svätých; zákonné slávenie ekumenického koncilu. Definitívne pravdy logického charakteru môžu byť neskôr, po lepšom spoznaní Zjavenia, vyhlásené aj za dogmy; definitívne pravdy historického charakteru nie.

Tieto pravdy si od veriacich vyžadujú katolícku vieru. Kto by ich odmietal, opúšťa plné spoločenstvo s Katolíckou cirkvou (por. *Vedecká poznámka...*, č. 6).

V pravdách 1. a 2. skupiny sa naplno používa autorita a dar vernosti Kristovej pravde (t.j. neomylnosti) magistéria (por. *KKC* 88).

Pravdy 3. skupiny sú podávané ako pravé alebo aspoň isté ponaučenia (por. *Vedecká poznámka...*, č. 10) a dotýkajú sa otázok viery a mravov. Predkladajú sa kvôli hlbšiemu pochopeniu a väčšej zhode so zjavením i kvôli náboženskej bdelosti.

Tieto pravdy si od veriacich vyžadujú nábožnú poslušnosť vôle a rozumu (nie súhlas viery, por. kán 752 *CIC*) avšak rozličného stupňa (podľa závažnosti, ktorú prezrádza povaha dokumentu, frekvencia opakovania náuky, spôsob prednesu náuky; por. *Vedecká poznámka...*, č. 11). Protirečenie týmto pravdám možno pokladať za omyl, nerozumnosť, či nebezpečenstvo.

V pravdách 3. skupiny sa nevyužíva naplno autorita a dar neomylnosti magistéria, no aj tak ide o riadne hodnoverné učenie.

Postoj katolíka k pravdám definitívne nerozhodnutým

Pravdy definitívne nerozhodnuté, ktoré sa podávajú ako pravé učenie alebo isté učenie (podľa prevažnej mienky teológov sem patrí väčšina cirkevných dokumentov, napr. aj pápežské encykliky, príhovory, listy...), má katolík zásadne prijímať (por. konštit. *Lumen gentium* 25). Bolo by pohoršujúce, keby ich len tak odmietal, alebo bol k nim ľahostajný.

Ak však veriaci, na základe teologického poznania a náležitého skúmania, dôjde k pevnému presvedčeniu, že jeho pohľad lepšie zodpovedá Zjaveniu, vtedy vo svojom svedomí môže anticipovať možnú zmenu a – s pocitom zodpovednosti za celú Cirkev – sa má zasadiť za oficiálnu cirkevnú zmenu (Michael Schmaus, +1994).

Hierarchia právd viery

Koncil zdôraznil, že jestvuje poriadok, čiže „hierarchia“ právd katolíckeho učenia, lebo ich súvis so základom kresťanskej viery je rozličný (dekr. *Unitatis redintegratio* 11).

Ústrednou (základnou, najpodstatnejšou) pravdou kresťanskej viery je tajomstvo Boha, aký je sám v sebe – je to tajomstvo Najsvätejšej Trojice. Ono je prameňom všetkých ostatných právd a svetlom, ktoré ich osvetľuje; ved' celé dejiny spásy sú dejinami, „ako“ sa trojjediný Boh zjavuje ľuďom; a keď sa odvrátia od hriechu, zmieruje a spája ich so sebou (por. *KKC* 234).

Podvojný teologický riešenia

O niektorých pravdách sa Cirkev ešte definitívne nevyjadrila a teológovia – alebo aj celé teologické školy či rehoľné rády – vedú o nich veľmi živé, niekedy až búrlivé debaty.

V súčasnosti sú vnímané ako podvojný napr. názory na prvotný dôvod vtelenia Ježiša Krista; či názory na vychádzanie Ducha Svätého (západný a východný pohľad, tzv. Filioque).

V minulosti bola podvojnou vnímaná veľmi živá otázka nepoškvrneného počatia Panny Márie (najmä od 13. do 15. stor.), a tiež rozdielny pohľad dominikánov a jezuitov ohľadom motívu, kvôli ktorému Boh udeľuje, alebo neudeľuje účinnú milosť.

Medzinárodné skratky v dogmatických knihách

Dz alebo **D** – znamená zbierku Denzingera (Jozef Heinrich Denzinger, +1883, významný nemecký teológ) a číslo poukazuje na článok v tejto zbierke (*Zbierka vieroučných a mravoučných textov Cirkvi – Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*).

DS – znamená novú zbierku Denzinger-Schönmetzer; stará zbierka (Dz) bola v r. 1963 celkom zrevidovaná, čím vznikla nová. Pri revízii došlo aj k zmene číslovania textov.

DH alebo **DzH** – znamená zbierku Denzinger-Hümerman; nová zbierka (DS) bola v r. 1991 doplnená o novšie texty (k zmene číslovania nedošlo). V súčasnosti sa používajú už len skratky: DS a DH.

Predpoklady štúdia dogmatiky

Aby štúdium dogmatiky nebolo len rozumové (nábožensky sterilné bez vzťahu k Bohu), ale oveľa plnšie a hlbšie, teda „vzťahové a spásne“, a tak prerástlo v adoráciu, treba vytvoriť objektívne aj subjektívne predpoklady štúdia.

Objektívne predpoklady:

- kresťanská filozofia;
- autenticita Písma (veriť, že Sväté písmo neklame);
- historickosť Ježiša Krista (veriť, že žil na zemi);
- živý autentický Učiteľský úrad Cirkvi (veriť v magistérium a neomylnosť Cirkvi).

Subjektívne predpoklady:

- živá viera;
- duch modlitby;
- čistota srdca;
- poníženosť srdca;
- správny úmysel;
- snaha posvätiť seba a druhých.

Viera

Spoznávanie Boha možno najlepšie začať so skúsenosťou – v Duchu Svätom, s jeho darmi a jeho ovocím (por. *KKC* 781). Viera sa nevyčerpáva v dogmách, lebo konečným cieľom viery nie sú definície, ale skutočnosť – Boh (Tomáš Akvinský, +1274). Keď sa dogmy začnú odovzdávať a prijímať samoúčelne, bez toho, aby sa otvorili „skutočnosti Boha“, stanú sa formalizmom. Náboženské vyjadrenia – definície, pravdy a dogmy – sú ako rovnobežky a poludníky. Vďaka rovnobežkám a poludníkom sa dá orientovať na každom mieste Zeme. Akým nezmyslom by však bolo, keby niekto zúžil celú Zem len na túto sieť? Ani Boha nemožno zúžiť iba na sieť kvalifikovaných vyjadrení. Avšak, pravá viera sa pomocou tejto siete správne orientuje v tej absolútnej skutočnosti, ktorou Boh je (Raniero Cantalamessa).

Veriť znamená prijať niečo za pravdivé na základe nejakej autority. Ak ide o prirodzenú autoritu – ľudskú, svetskú –, tak ide o prirodzenú, bežnú vieru. Ak ide o nadprirodzenú Božiu autoritu, vtedy už ide o náboženskú vieru.

Náboženská viera – odpoveď na Božie zjavenie

Kresťanstvo ako zjavené náboženstvo má základ v spásnom Božom slove – v tom, že Boh sám zjavil svoju vnútornú skutočnosť a že chce spasit' človeka (por. *KKC* 68). Podľa Emila Krapku (+2017) sú štyri cesty, ktorými sa Boh zjavuje človeku:

1. Cez stvorený svet

Múd 13, 5: „Z veľkosti a krásy stvorenia sa úsudkom poznáva ich Stvoriteľ.“ Por. aj *Rim* 1, 20; 2, 15. Príroda, človek a ich tajomstvá privádzajú človeka k zamysleniu, odkiaľ sa to všetko vzalo. Toto je prirodzená cesta spoznania Boha.

2. Cez Božie slovo a čin

Boh tak, ako je to zachytené v *Písme* (SZ a NZ), ukázal osobný vzťah k človeku a svetu. Toto je už nadprirodzený proces zjavovania sa Boha, lebo sa už nedá vyčítať zo stvoreného sveta a nie je ako taký prístupný prirodzenému poznaniu. Por. *I Kor* 2, 7-10; *Hebr* 1, 1.

3. V dejinách

Poznávanie v ľudských podmienkach je nutne historické – dejinné (por. *KKC* 472). *Sk* 17, 26-27: „(Boh) im určil prirodzený čas a hranice ich bývania, aby hľadali Boha, ak by ho dajako nahmatali a našli, hoci od nikoho z nás nie je ďaleko.“ Toto je prirodzená cesta spoznania Boha.

4. V Ježišovi Kristovi

Vtelením Božieho Syna vyvrcholilo Božie Zjavenie (por. *KKC* 53). *Hebr* 1, 2: „V týchto posledných dňoch prehovoril k nám v Synovi...“ Toto je najkrajšia a nadprirodzená cesta spoznania Boha.

Náboženská viera – dva rozmery (vzťahy)

Náboženská viera je poslušné počúvanie zjavujúceho sa Boha a životné prijatie jeho právd; náboženská viera je súhlas so zjavením (por. *KKC* 176). Táto viera má dva (por. *KKC* 177) rozmery (vzťahy):

- verím „v čosi“, teda prijímam ako pravdu podané informácie (najdôležitejšie zo zjavených právd boli zachytené v *Apoštolskom symbole*, čiže vo *Vyznaní viery*);

- verím „komusi“ (Pánu Bohu), keď jeho uznávam za najvyššiu autoritu (tento rozmer viery sa volá dôvera).

V prvom verím („v čosi“; vzťah „k pravde“) najdôležitejšiu úlohu zohráva rozum. To, čo prijíma, nie je samozrejmé a pochopiteľné. Prijíma to však na základe dôvery, keď „vycíti svoju malosť“ voči Božím pravdám. Ak rozum uzná (vie), že on je schopný poznávať z jedného rozmeru poznávania a že existujú aj iné rozmery skutočnosti, ktoré on „nevidí“, začína súhlasiť s novým rozmerom (nástrojom) poznania, ktorým je viera, por. konštit. *Dei verbum* 5. Viera má racionálny charakter, nie sentimentálny (John Henry Newman, +1890).

V druhom verím („komusi“; vzťah „k osobe“), čiže v „dôverujem“, zohráva najdôležitejšiu úlohu srdce človeka. Dôveru uľahčuje láska, ktorá spája toho, kto verí, s tým, komu verí. V tejto situácii láska skrze vieru sa stáva nástrojom poznania. Ten, kto miluje, začína chápať a súhlasiť. Ak sa však rozum stavia vyššie ako srdce, a pochopenie vyššie ako láska, dochádza k omylom (Edward Staniek).

Náboženská viera a jej vlastnosti

O vlastnostiach náboženskej viery možno hovoriť z pohľadu subjektu (z pohľadu konajúceho) i z objektívneho pohľadu (z pohľadu obsahu viery).

Z pohľadu konajúceho (konajúcich) je náboženská viera (božská, teologálna viera, pretože jej jadrom je Boh, por. *KKC* 1266, 1813n) **aj nadprirodzená milosť** (dar, čnosť; por. *KKC* 153) a je **aj úkon človeka** (prirodzená; por. *KKC* 154) – viera je teda božsko-ľudská.

Čnosť je – vo všeobecnosti – trvalá a stála dispozícia konať dobro (por. *KKC* 1833). Čnosti sa delia na morálne – ľudské a na teologálne – božské (por. *KKC* 1812). Morálne čnosti sa volajú ľudské preto, lebo sa získavajú ľudským úsilím. Teologálne čnosti sa volajú božské, lebo sa bezprostredne vzťahujú na Boha a Boh je ich pôvodcom, dôvodom i predmetom (por. *KKC* 1812). Teologálne čnosti sú tri – viera, nádej a láska, por. *KKC* 1813.

Viera ako milosť (čnosť) je nadprirodzený dar, ktorý Boh udeľuje človeku, keď ho posväcuje; je to sprievod posväčujúcej milosti. S vierou sa človek jednoducho nenarodí; musí sa jej otvo-

rit' (alebo aspoň neklásť prekážku). Dar viery je akoby nový nástroj poznania toho, čo Boh zjavuje človeku pre jeho dobro.

S teologálnou (božskou) vierou úzko súvisí aj nádej a láska; sú to tri schopnosti, tri nadprirodzené dary, tri vliate čnosti (por. *KKC* 1812-1813), ktoré umožňujú človeku žiť Božím životom. Teologálne čnosti sú základom (dušou, charakteristickou) morálneho konania kresťana. Ony sú zárukou prítomnosti a pôsobenia Ducha Svätého v schopnostiach človeka a tak stvárnajú všetky jeho ďalšie morálne čnosti.

Viera ako ľudský úkon je pozitívna odpoveď človeka Pánu Bohu, ktorý sa zjavuje (por. *KKC* 143), preto pravá viera je výslednicou Božieho aj ľudského konania. Tento súhlas s Bohom *Sväté písmo* volá „poslušnosťou viery“, por. *Rim* 1, 5; 16, 26. Ak si niekto myslí, že mu vystačí rozum a jeho poznanie, tak po milosti viery nesiahne; zostáva uzatvorený v rozmere dočasného života, ktorý možno poznávať na základe zmyslových skúseností a rozumových schopností (por. *Mt* 19, 22). S milosťou viery spolupracuje iba ten, koho zaujíma iný rozmer života, nielen dočasný. Veriaci je povinný pre Krista riskovať: vsadiť všetko čo má – za to, čo ešte nemá (John Henry Newman, +1890).

Z pohľadu obsahu má náboženská viera štyri základné vlastnosti:

- všeobecná; prijíma všetky Bohom zjavené skutočnosti, ktoré Kristova Cirkev predkladá k vereniu, por. *KKC* 1814.
- istá (pevná); lebo sa zakladá na slove samotného Boha (on sa nemýli, ani nemôže klamať), por. *KKC* 157.
- živá (prežívaná); Boh sám žiada, aby sa podľa viery aj žilo, lebo viera bez skutkov je mŕtva, por. *Jak* 2, 26.
- stála (doživotná, celoživotná); vieru – ako najvzácnejší poklad – si treba zachovať až do smrti, por. *Mt* 10, 32n; *KKC* 1816.

Staršie učebnice vierouky učili o objektívnej a subjektívnej náboženskej viere.

Objektívna viera bola súhrnom právd a udalostí, ktoré Boh zjavil. Tieto pravdy sú obsiahnuté v Zjavení (Tradícia a *Písmo*) a Cirkev ich predkladá, aby sa v ne verilo. Volajú sa poklad viery (depositum fidei); je to vlastne obsah Božieho zjavenia (fides, quae creditur).

Subjektívna viera bola tá, ktorou sa verilo (fides, qua creditur) a uznávalo sa za pravdivé to, čo treba veriť. To je odpoveď človeka na Božie Zjavenie. Zatiaľ čo v objektívnej viere je to Boh, ktorý predkladá súhrn právd cez Zjavenie, v subjektívnej viere je to človek, ktorý tieto pravdy pod vplyvom Božej milosti – v menšej alebo väčšej miere – prijíma a podľa nich žije.

Toto staršie delenie náboženskej viery na objektívnu a subjektívnu nie je zlé, ale je už prekonané, lebo nie je celkom presné. Novšie delenie náboženskej viery z pohľadu subjektu (z pohľadu konajúceho) a z objektívneho pohľadu (z pohľadu obsahu viery) je vyzretejšie a hlbšie.

Potrebnosť a výhodnosť viery

Vážnou úlohou človeka je odpovedať na Božiu výzvu vierou, lebo viera je nutne potrebná k spásu: „Kto uverí a dá sa pokrstiť, bude spasený; ale kto neuverí, bude odsúdený“ (*Mk* 16, 16), por. aj *Jn* 3, 36; *Hebr* 11, 6. Človek je aj svojou prirodzenosťou aj svojim povoláním náboženská bytosť a iba vtedy „naplno ľudsky“ žije, ak v zjavujúceho sa Boha verí (por. *KKC* 44). Pravá náboženská viera, t.j. zbožnosť, je predovšetkým skrytý život srdca. Pravdaže, živá viera sa prejavuje aj v skutkoch, ale tie sú zväčša nenápadné a skryté (John Henry Newman, +1890).

Pre mysliace bytosti existujú len dve možnosti – snažiť sa pochopiť svet bez (predsudku) Boha, alebo snažiť sa pochopiť svet s „predsudkom Boha“. Koniec-koncov život možno s Bohom pochopiť lepšie (Karl Josef Kuschel). Pretože, aj keby Boh neexistoval, aj keby sa ľudstvu nezjavil, aj tak už je prirodzené uvažovanie o ňom svetovým intelektuálnym pokladom. Ale zatiaľ nikto jeho neexistenciu nedokázal, preto možno oprávnene (a do istej miery aj povinne) pracovať aj s „predsudkom Boha“.

Zbožnosť vedie ku kresťanskej radosť (Lk 10, 20; Flp 2, 17-18). Radosť je kresťanská len vtedy, keď je preniknutá a oživovaná bážňou voči Bohu; vďaka tomu je kresťanská radosť triezva a úctivá. Zbožnosť vedie aj ku kresťanskému pokoju (Lk 1, 79; 2, 14), napriek tomu, čo povedal Pán (Mt 10, 34: „Nemyslite si, že som priniesol pokoj na zem“) a čo skúsil Pavol (2 Kor 7, 5: „Zvonka boje, vnútri úzkosti“). Kresťanský pokoj sa podobá moru; hore, na hladine, je nepokojné, zvlnené – ale dolu, vo vnútri, vládne ohromná tíš. Svätý môže byť znepokojený kvôli vonkajším ťažkostiam, ale v „srdci a mysli“ (por. Flp 4, 7) znepokojený nie je (John Henry Newman, +1890).

Dar viery ostáva v človeku dovtedy, pokiaľ sa človek proti viere neprehreší. Avšak k plnému zjednoteniu veriaceho s Kristom (byť živým údom jeho tajomného tela) nestačí len viera, ale aj nádej a láska, por. KKC 1815. Vyprosiť milosť viery pre seba (pre iných), možno len modlitbou. Iného spôsobu niet.

Viera – rozum a vôľa človeka

Človek je rozumná a vôľová bytosť (por. KKC 155). Aby bola viera človeku primeraná (nebola v ňom cudzím prvkom) musí byť akosi „ľudská“ – pre rozum odôvodnená a pre vôľu slobodná. Prvotné predpoklady viery sú:

- **Boh existuje;**
- **Boh sa zjavil.**

Dôvodom viery človeka je teda autorita zjavujúceho sa Boha (por. KKC 156; konštit. *Dei Filius* 3, DH 3008). Avšak zjavujúci sa Boh chcel, aby sa k vnútornej pomoci Ducha Svätého pripojili aj vonkajšie dôkazy jeho zjavenia (tzv. reálny základ viery alebo predpoklady viery), a to: - znamenia (zázraky) Krista Pána a svätých; - biblické proroctvá, - šírenie Cirkvi (jej svätosť, plodnosť i stabilita). Toto sú spoľahlivé znaky Božieho zjavenia, primerané chápatosti všetkých (por. KKC 156).

Katolícka cirkev za zázrak považuje iba takú nevysvetliteľnú udalosť, ktorá na základe okolností, za ktorých sa udiala (a ktoré sú prísne preskúmané), vykazuje znak Božieho znamenia – to znamená znak potvrdenia, ktorý bol daný človeku; alebo znak odpovede na jeho prosbu (Raniero Cantalamessa).

Teológovia pedagogicky rozvíjajú a aktualizujú predpoklady viery. Súčasnými významnými predpokladmi viery sú: - zákon príčinnosti; - veľký tresk ako presne nastavený začiatok nášho vesmíru; - pôvod života; - všeobecný morálny zákon; - pravdivosť *Svätého písma*; - vzkriesenie Ježiša Krista.

Viera a veda si navzájom neodporujú, ak teológovia aj vedci rešpektujú svoje kompetencie. Základom zhody viery a vedy je Boh (absolútna Pravda), ktorý dáva aj vieru aj svetlo ľudského rozumu (por. KKC 159).

Hoci Pán Boh skutočne oslovuje človeka, človek ostáva v odpovedaní slobodný. Viera, ako ľudská odpoveď, je samou svojou povahou dobrovoľný úkon, preto nikto (žiadna dospelá ľudská bytosť) nemá byť nútený prijať vieru proti svojej vôli (por. KKC 160).

Veriť v Boha neodporuje ani rozumu ani slobode človeka, lebo ľudská dôstojnosť má v samom Bohu svoj základ i svoje završenie (por. KKC 2126).

Viera (náboženstvo) a rozum (veda)

Otázka, či môže byť jeden a ten istý človek zároveň aj mysliteľom a aj hlboko veriacim, zamestnáva veľa odborníkov. Odpoveď na ňu totiž nie je ľahká, najmä preto, že oboje – najmä však „byť veriacim“ – sa nedá ľahko definovať.

Keď sa však viera správne chápe ako odpoveď „dobre a správne mysliaceho“ človeka na Božie seba-zjavenie v prírode, v ľudských dejinách, v *Písme* a najviac v Božom Synovi, vtedy spojenie „mysliteľ a veriaci“ je namieste; navzájom sú to spojené nádoby – čím viac vie, tým viac verí.

Základným odôvodnením tohto postoja je skutočnosť že Pravda – Boh je len jedna; a vedú k nej všetky dobré cesty – prirodzené i nadprirodzené.

Skutočný rozdiel medzi pohanstvom a kresťanstvom vidieť v čnostiach (Gilbert K. Chesterton, +1936). Pohanské čnosti (napr. spravodlivosť, miernosť...) sú prirodzené a rozumné, kresťanské sú božské, zo zjavenia. Kresťanstvo prijalo tie prirodzené a pridalo tie božské (teologálne) – viera, nádej a láska. Prirodzené čnosti sú smutné – tie božské sú veselé. Prirodzené čnosti sú ďalej rozumné – tie božské sú paradoxné (viera žiada prijať aj neuveriteľné; nádej dúfa aj proti rozumnej nádeji; láska miluje aj nepriateľa).

Sú ľudia, ktorí nemajú nijaký názor na otázky o posledných veciach (človeka, sveta). No, aj títo by mali cítiť, že ak niekto tieto otázky má, tak sú pre neho istotne dôležitejšie, ako iné jeho otázky (Gilbert K. Chesterton, +1936).

Ohlasovanie viery

Morálny život ľudí má svoj prameň vo viere v Boha, ktorý sa zjavuje ako láska. Pavol apoštol hovorí o správnom postoji k viere ako o „poslušnosti viery“ (*Rim 1, 5; 16, 26*), ktorá je prvou, najdôležitejšou ľudskou povinnosťou. Veď „nepoznanie Boha“ je počiatkom a vysvetlením všetkých morálnych vykoľajení ľudstva (*Rim 1, 18-32*).

V Boha veriť a vydávať o ňom svedectvo je nutnosťou i povinnosťou (por. *KKC 2087*). Vo viere jednotlivca má nezastupiteľný podiel Cirkev, ktorá predchádza, rodí, udržiava a živí v ľuďoch pravú vieru (por. *KKC 181*).

Intelektuálnou chybou modernizmu bolo (a je), že sa neustále zaoberá „rozbíjaním“ pút, spochybňovaním medzníkov a odstraňovaním článkov viery. Ale skutočný duchovný vzrast ide práve opačným smerom – k prijímaniu nových presvedčení, nových medzníkov a článkov viery. Ľudský mozog je predsa „strojom“ na výrobu záverov. Ak um nemôže (či nechce) prísť k záverom, tak je hrdzavý, nepracuje (Gilbert K. Chesterton, +1936). Preto autentická viera spočíva na dvoch pravdách, ktoré musia naplniť srdce – láska ku Kristovi a sebazaprenie (John Henry Newman, +1890).

Hlásatelia viery a ich úloha

Biskupi (zjednotení s pápežom) spolu so svojimi spolupracovníkmi kňazmi sú hlásateľmi viery (*KKC 888*), lebo oni – obdarení Kristovou autoritou (tzv. magistérium) – privádzajú ku Kristovi nových učeníkov (por. konštit. *Lumen gentium 12*). Prvoradou úlohou oficiálnych ohlasovateľov evanjelia je byť verní Božiemu slovu (por. *Mt 5, 18n*). Kvôli tomu má Cirkev a jej hlásatelia Kristov dar – vernosť Kristovej pravde (dar neomylnosti), čo súvisí s definitívnou povahou zmluvy, ktorú Boh uzavrel so svojím ľudom v Kristovi (por. *KKC 890*). Ich neomylnosť sa dotýka vecí viery a mravov (por. konštit. *Lumen gentium 25*).

Následne sú hlásateľmi viery všetci pokrstení. Každý kresťan si musí svoju vieru nielen zachovať a žiť podľa nej, ale musí ju aj vyznávať – svedčiť o nej (por. *Mt 10, 32-33*; konštit. *Lumen gentium 42*; *KKC 1814-1816*) primerane svojmu stavu.

Manželia a rodičia sú prvými ohlasovateľmi viery pre svoje deti (por. *KKC 2221-2223*). Výchovná úloha rodičov je taká dôležitá, že ak chýba, ťažko ju možno nahradiť (por. dekl. *Gravissimum educationis 3*). Dobrí rodičia môžu najlepšie disponovať svoje deti k tomu, aby sa oni raz sami „otvorili“ Pánu Bohu, aby mu sami povedali svoje slobodné „áno“, a tak žili svoju vieru. Moc rodičov „disponovať svoje deti k viere“ zasahuje do prirodzenej i nadprirodzenej roviny. Rodič disponuje dieťa svojou osobnou zrelosťou (tzv. prirodzená cesta) a zároveň aj modlitbou a obetou (tzv. nadprirodzená cesta).

Prijímatelia viery a ich úloha

Viera je (Boží) dar, ale nie je automatické dedičstvo. Ani tí najlepší ohlasovatelia viery – biskupi, kňazi, rodičia – nemôžu svojim chovancom odovzdať vieru tak, ako nejakú materiálnu vec. Viera je vnútorný a hlboko intímny pozitívny vzťah jedinca k zjavujúcemu sa Bohu. Pozitívny vzťah k Bohu vyžaduje – po svedectve ohlasovateľov – od každého človeka ešte aj jeho rozumové úsilie i jeho dobrú vôľu, tzv. „úprimné srdce“ (por. *KKC* 30).

Kristova náuka je určená celému svetu, všetkým národom (por. *Mt* 28, 19). No najviac sú povolaní prijímať zjavenie a žiť podľa viery pokrstení. Pokrstený človek sa stal živou bunkou (biblicky údom) Cirkvi, a tak už nepatrí sebe, ale Ježišovi. Od krstu je povolaný, aby sa podriad'oval iným, aby im slúžil v spoločenstve Cirkvi, aby poslúchal predstavených Cirkvi a podriad'oval sa im, aby si ich vážil a mal ich v láske (por. *KKC* 1269).

Poslušnosť viery je základná askéza kresťana. Kresťanská askéza (askéza viery) neslúži iba k dosiahnutiu duchovných či pozemských dobier. Kresťanskou askézou je dôverovať Bohu vo všetkom – v prirodzených i nadprirodzených skutočnostiach (súhlasit' s jeho plánom so svetom, s ťažkosťami života, s akceptovaním smrti). Kresťanskou askézou je podriadenie vlastnej mienky Božej vôli. Avšak pravdy (vo veciach viery a mravov), ktoré ohlasuje Cirkev, nemajú rovnakú závažnosť ani záväznosť.

Prvoradým je delenie ohlasovaných právd na tie, ktoré sú definitívne (dogmy a definitívne cirkevné pravdy) a na tie, ktoré nie sú definitívne (isté pravdy, pravé nauky).

Definitívne pravdy musia prijímatelia prijať poslušnosťou viery (por. *KKC* 891; konštit. *Lumen gentium* 25), lebo súvisia s Božím zjavením (por. konštit. *Dei verbum* 10). Ide o teologálnu a katolícku vieru (por. kán. 750 *CIC*).

Nedefinitívne pravdy musia prijímatelia prijať s nábožnou poslušnosťou ducha (por. *KKC* 892; por. kán. 753 *CIC*) alebo s nábožnou ochotou (por. konštit. *Lumen gentium* 25) alebo s nábožnou poslušnosťou rozumu a vôle (por. kán. 752 *CIC*), lebo aj tie sú hodnoverné.

Najzávažnejšie mylné postoje človeka (ľudí) vo vzťahu k viere sú (por. kán. 751 *CIC*):

1. Heréza je tvrdošijné popieranie nejakej pravdy po prijatí krstu, ktorú treba veriť božskou a katolíckou vierou, alebo tvrdošijné pochybovanie o tej pravde.
2. Apostázia, čiže odpad od viery; je to odvrhnutie kresťanskej viery ako celku.
3. Schizma je odmietanie podriadenosti Najvyššiemu veľkňazovi alebo odmietnutie spojenia s členmi Cirkvi, ktorí sú mu podriadení.

Stavba viery má šesť poschodí

Pán Boh sa postupne „verejne“ zjavoval svetu, až jeho Zjavenie vyvrcholilo v Ježišovi Kristovi (por. *Hebr* 1, 1-2; konštit. *Dei Verbum* 3; *KKC* 54, 68, 69, 70). Pravá viera (odpoveď na Zjavenie) je výslednicou Božieho aj ľudského konania. Od človeka sa žiada, aby bytostne (rozumom aj vôľou) súhlasil „s Bohom“; *Sväté písmo* to volá „poslušnosťou viery“ (por. *Rim* 1, 5; 16, 26). Podľa toho, „ako a čo“ človek o Zjavenia verí – takú stavbu viery si stavia (por. konštit. *Lumen gentium* 13-16).

Veľkosť daru pravej viery sa schematicky zobrazuje ako šesťposchodová stavba – čím vyššie poschodie, tým kvalitnejšie (má viac zo svetla Božieho zjavenia). Poschodia poukazujú na rozdiely medzi rôznymi náboženstvami (vierami) sveta. Postaviť náboženstvá sveta vedľa seba (obraz viacerých prízemných domčekov) je veľkým nedorozumením. Zrovnoprávňovať diametrálne rozličné náboženstvá je úplná neznalosť ich charakteru (Edward Staniak).

V „stavbe viery“, na prvom poschodí žijú ľudia, ktorí uznávajú, že Boh jestvuje. Sú to veriaci ľudia, usilujú sa správne žiť, avšak vyššie poschodia, bez vlastnej viny, nepoznajú.

Druhé poschodie majú k dispozícii vyznávači židovstva a v istej miere aj vyznávači islamu. Oni, ako veriaci v jedného Boha, sú na svoju vieru hrdí (neraz uzavretí), ale často neberú na vedomie fakt, že jestvujú ešte vyššie poschodia domu.

Kresťania majú k dispozícii, teda obývajú tretie poschodie (kresťania bez Cirkvi) aj štvrté poschodie (kresťania bez apoštolskej postupnosti). Oni prijali zjavenie sa Boha v Ježišovi Kristovi – Bohočloveku. Tí kresťania, ktorí uznávajú jestvovanie Cirkvi, tajomného Kristovho tela na zemi, majú k dispozícii piate poschodie (kresťania bez pápežského primátu). Šieste poschodie – s najkrajším výhľadom a s najväčším „svetlom“ Zjavenia – obývajú kresťania s pápežským primátom. Katolíci majú k dispozícii celú stavbu náboženskej viery.

Dom – stavba viery podľa Druhého vatikánskeho koncilu

6.poschodie	Kresťania s apoštolskou postupnosťou aj pápežským primátom.
5.poschodie	Kresťania s apoštolskou postupnosťou – bez pápežského primátu.
4.poschodie	Kresťania v Cirkvi – bez apoštolskej postupnosti.
3.poschodie	Veriaci v Krista, kresťania – bez Kristovej Cirkvi.
2.poschodie	Veriaci v Zjavenie Boha (vyznávači židovstva a s častí aj islamu).
1.poschodie	Veriaci v existenciu Boha (podľa najlepšieho vedomia a svedomia).

Konciloví otcovia poukázali na túto stavbu v pokore a nádeji, že všetci môžu postúpiť „vyššie“, lebo všetci sú na to povolani (por. konštit. *Lumen gentium* 13). Poznanie celej stavby viery umožňuje rozhovor s tými, ktorí veria v Boha i Bohu, hoci nemajú na život a na náboženstvo taký pohľad, ako majú tí z vyšších poschodí, lebo každé poschodie patrí do stavby a má svoj význam.

Dobrá znalosť stavby pomáha aj katolíkom v prehlbovaní vlastnej viery. Oni najviac dostali, oni najviac vlastnia a najviac budú zodpovední. Katolíci žijú vo svete duchovného luxusu. Ten, kto objavil jeho dobro, položí aj život pre svoj dom, lebo mimo neho nedokáže žiť.

Duchovné formovanie a postoj človeka – nesprávne extrémny

Prvé nábožensko-duchovné formovanie človeka je veľmi dôležité, lebo hlboko poznačuje ľudské vnútro. Skúsenosť ukazuje, že ľahšie prijíma vieru – a v nej pravý obraz Boha – ten, kto nikdy nemal skreslené predstavy o Bohu (Max Kašparů).

Postoj človeka k poznaniu Boha môže zájsť do dvoch základných nesprávnych extrémov:

a) Podceňovanie ľudského rozumu (nedôvera voči poznaniu).

Fideizmus tvrdí, že vyššie pravdy, ako sú aj pravdy o Bohu, nemožno vôbec rozumom skúmať, treba ich prijať len vierou.

Romantizmus učí, že viera je výlučne vecou ľudského citu a nie rozumu.

Tradicionalizmus sa domnieva, že viera je závislá od prazjavenia, ktoré sa odovzdáva (tradiuje) z generácie na generáciu. Nové pokolenie sa má snažiť pochopiť zmysel podania.

Modernizmus (v náboženstve ako myšlienkový prúd z prelomu 19. a 20. stor.) je v podceňovaní rozumu dvojaký. Agnosticizmus učí, že ľudský rozum je len pre prirodzené veci a skutočnosti; do nadprirodzených nech sa vôbec nemieša. Immanentizmus zas učí, že viera nemá s rozumom nič spoločné, lebo náboženstvo je vitálna potreba človeka, ktorý si musel „urobiť“ Boha.

b) Preceňovanie ľudského rozumu (prehnaná dôvera a spoliehanie sa len na rozum).

Racionalizmus učí, že rozum môže špekulatívne preniknúť a prebádať celú oblasť zjavených pravd.

Materializmus tvrdí: keďže nemožno empiricky, „vedecky“ skúmať Boha, Boh neexistuje. Táto filozofia, pestovaná politicky, nadobudla v 20. stor. represívne rozmery v komunistických režimoch.

Modernizmus (v náboženstve) sa pokúsil spojiť kresťanstvo s modernou vedou a filozofiou. Keď však odmietol „dogmu“ ako spôsob získania nadprirodzenej pravdy a začal klásť väčší dôraz „na rozum“, tým rozum precenil a pripravil pôdu pre ateizmus.

Ateizmus sa domnieva, že na všetko poznanie si rozum (raz – niekedy v budúcnosti) vystačí sám a žiadnu náboženskú vieru netreba; veď Boha niet.

Utrpenie nevinného

Tvrdí sa, že utrpenie nevinných „je skalou ateizmu“. Tento problém je stále akútny a zdá sa, že obžalovaným je v tomto prípade Pán Boh. Utrpenie nevinného je niečo také čisté a tajomné, že sa nedá obsiahnuť nejakým „vysvetlením“. Utrpenie nevinného sa preto javí ako problém, „ktorý nikdy nepominie“ (Philip Yancey).

Kresťanskí filozofi ponúkajú isté riešenie, ktorým je pohľad „nad“; napr. krátkodobé zlo môže byť užitočné z dlhodobého hľadiska; prirodzené zlo môže viesť k nadprirodzenému úžitku... Ateizmus sa týmto filozofom ukazuje ako „lacná“ odpoveď na otázku existencie zla; kde by sa podľa nich vzala miera pre „dobro a dobré“, keby nebolo Boha?

Avšak najlepšia kresťanská reakcia na problém utrpenia nevinného je zhrnutá do jediného mena: Ježiš Kristus! V skutočnosti iba Boh, keď trpí, trpí ako Nevinný v absolútnom zmysle. Ježiš neprišiel, aby dal odborné vysvetlenie utrpenia, on ho zobral na seba – a tým ho premenil! Zo znamenia kľatby urobil nástroj vykúpenia a najvyšší stupeň veľkosti na tomto svete.

Nevinné utrpenie teda: - netreba vysvetľovať (lacnou filozofiou); - netreba zvyšovať (zlými skutkami, zanedbaniami); - treba uľavovať – poukázaním na Boha a jeho pomoc (Raniero Cantalamessa).

Záver teológie

Najkrajším a najužitočnejším záverom celej teológie (pre každého človeka) je vytvorenie si osobného, dôverného a milého vzťahu k Pánu Bohu.

„Bože, pôjdem kamkoľvek, kam ty budeš chcieť;
urobím čokoľvek, čo ty budeš chcieť;
budem hovoriť čokoľvek, čo ty budeš chcieť;
vzdám sa všetkého, ako si to ty budeš priať. Amen.“

(Scott a Kimberly Hahnovi)

Celé poznávanie Boha – náboženské, duchovné, vedecké, filozofické, intuitívne, dôverné, citové... – by malo napokon vyústiť do úprimného osobného zvolania „Milujem ťa, Bože!“ alebo do slov *Modlitby Pána*:

„Otče náš, ktorý si na nebesiach,
posväť sa meno tvoje,
príd' kráľovstvo tvoje,
buď vôľa tvoja ako v nebi, tak i na zemi.
Chlieb náš každodenný daj nám dnes
a odpusť nám naše viny,
ako i my odpúšťame svojim vinníkom,
a neuveď nás do pokušenia,
ale zbav nás Zlého. Amen.“

Obsah

Úvod do teológie a dogmatiky	1
------------------------------------	---

I. Teológia všeobecne	1
Meno teológie	1
Teológia ako veda viery	2
Teológia v cirkevných dejinách	3
Definície teológie	4
Teológia nie je viera	5
Delenie teológie – všeobecné a špeciálne	5
Prvotné – všeobecné delenie teológie – tri vedy	6
Druhotné – špeciálne delenie teológie – tri skupiny a početné odbory	6
Cirkev – teológia – teológovia	6
Pán je jediný Boh	7
Jedinosť a jednoduchosť Boha	11
Zjavenie a poznanie Boha – prirodzené a nadprirodzené	11
Verejné a súkromné Božie zjavenie.....	12
Súkromné zjavenia – druhoradé a obmedzené	12
Základné teologické rozdiely medzi verejným a súkromným zjavením	13
Význam schválených (autentických) súkromných zjavení	14
Úloha Cirkvi pri súkromných zjaveniach	15
Pán Boh ako prameň zjavenia	15
Dielo Zjavenia (revelationis oeconomia)	15
Podávanie Božieho zjavenia – posvätná Tradícia, Sväté písmo, Cirkev	16
Pôsobenie Božieho zjavenia (božských osôb) vo svete	16
Cirkev – miesto podávania (tradovania) Božieho zjavenia	17
Norma normans v živote a učení Cirkvi	18
Tradícia v Cirkvi.....	18
Tradícia ako činnosť	19
Tradícia ako predmet	19
Vertikálna a horizontálna tradícia	20
Chápanie Tradície a tradícií v dejinách	20
Sväté písmo – Božie slovo v ľudskej reči	21
Novozákonné evanjeliá	24
Biblická inšpirácia	24
Kánon – zoznam kníh Svätého písma	25
Kánon Písma a stratené knihy	26
Ortografia biblických textov – zápisy	26
Pravosť Božieho zjavenia – pravosť Písma	27
Správny výklad a zmysel Písma	27
Sväté písmo a posvätná Tradícia	28
Fundamentalizmus a Sväté písmo	29
Cirkev a jej magistérium	29
Znaky učiteľského úradu	30
Nositelia učiteľského úradu	30
Učenie koncilu	30
Ex cathedra	31
Formy cirkevných vyjadrení	31
Pravidlá interpretácie cirkevných dokumentov	31
Teologické miesta (loci theologici)	32
Vznik teologických miest	32
Tabuľky teologických miest	32
II. Teológia špeciálne	34
Dogmatika a dogma	34
Metóda dogmatiky	34
Dogma – ako rozvíjaná zjavená pravda	35
Delenie dogiem	35
Vývoj dogiem	35
Istota, „pevnosť“ dogiem	36
Rozdelenie vlastnej (špeciálnej) dogmatiky	36

Katolícke teologické pravdy a stupne teologickej istoty	37
Pokoncilové pravdy a stupne teologickej istoty	37
Postoj katolíka k pravdám definitívne nerozhodnutým	38
Hierarchia právd viery	38
Podvojnú teologické riešenia	38
Medzinárodné skratky v dogmatických knihách	39
Predpoklady štúdia dogmatiky	39
Viera	39
Náboženská viera – odpoveď na Božie zjavenie	39
Náboženská viera – dva rozmery (vzťahy)	40
Náboženská viera a jej vlastnosti	40
Potrebnosť a výhodnosť viery	41
Viera – rozum a vôľa človeka	42
Viera (náboženstvo) a rozum (veda)	42
Ohlasovanie viery	43
Hlásatelia viery a ich úloha	43
Prijímatelia viery a ich úloha	44
Stavba viery má šesť poschodí	44
Duchovné formovanie a postoj človeka – nesprávne extrémny	45
Utrpenie nevinného	46
Záver teológie	46
Obsah	46
Literatúra	48

© Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, Badín
 © ThDr. Marián Chovanec
 Apríl 2018

Literatúra

- AA.VV.: *Matka Páně. Památka, přítomnost, naděje*. List MPMA z r. 2000. Kostelní Vydří: Karmelitánske nakladatelství, 2003.
- AKVINSKÝ, T.: *Theologická summa* I. Olomouc: Krystal, 1937.
- ARGALÁŠ, D.: *Čo je dogma?* Nitra: Kňazský seminár sv. Gorazda, 2008.
- BARTNIK, C. S.: *Światło świata*. Lublin, 1991.
- CANTALAMESSA, R.: *Výstup na vrch Sinaj*. Bratislava: SERAFÍN, 2003.
- DENZINGER, H. – HÜNERMANN, P.: *Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*. Wien: Herder, 1991.
- Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*. Trnava: SSV, 2008.
- Encyklopedia Katolícka* II. Lublin: TN KUL, 1989.
- Encyklopedia Katolícka* XIV. Lublin: TN KUL, 2010.
- Encyklopedia Katolícka* XV. Lublin: TN KUL, 2011.
- Encyklopedia Katolícka* XIX. Lublin: TN KUL, 2013.
- FIORENZA, F. S. – GALVIN, J. P.: *Systematická teologie I*. Brno: CDK, 1996.
- FIORENZA, F. S. – GALVIN, J. P.: *Systematická teologie II*. Brno: CDK, 1998.
- GERČÁK, F.: *Poznaj a ver – Vierouka*. Kapušany: Vydavateľstvo Ing. Štefánia Beňová – Bens, 2002.
- HAHNOVI, S. a K.: *Naše cesta do Katolíckej cirkve*. Praha: Zvon, 1996.

- HANELT, T.: *Wstęp ogólny do Pisma Świętego (Skrótowy podręcznik dla studentów teologii)*. Gniezno: Wydawnictwo Gaudentinum, 2007.
- HLINKA, A.: *Viera veľkých vedcov : Diskusia na tému: Boh nejestvuje - veda to dokázala*. Rím: SÚSCM, 1979.
- HUDÁČEK, M.: *Úvod do vierouky o Cirkvi*. Bratislava: Dobrá kniha, 1993.
- CHOVANEC, M.: *Spôsoby zjavovania sa Boha človekovi podľa Emila Krapku*. Licenciátna práca, Lublin: TF KUL, 1991.
- JAN OD KRÍŽE: *Výstup na horu Karmel*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.
- JÁN PAVOL II.: *Na obranu viery (Ad tuendam fidem)*. Apoštol. list z r. 1998. Trnava: SSV, 1999.
- KANDERA, P.: *Dogmatika I*. Bratislava: CMBF, 1987.
- KANDERA, P.: *Prednášky zo špeciálnej dogmatiky I*. Bratislava: CMBF, 1987.
- Katechizmus Katolíckej cirkvi*. Trnava: SSV, 1998.
- KELLY, J. N. D.: *Początki doktryny chrześcijańskiej*. Warszawa: PAX, 1988.
- KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: *Dominus Iesus*. Bratislava: db, 2000.
- KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: *Vedecká poznámka vysvetľujúca záverečnú formulu vyznania viery*. Trnava: SSV, 1999.
- KOREC, J. CH.: *Cesty k Bohu*. Bratislava, 1987.
- KOREC, J. CH.: *O cestách viery*. Wrocław, 1988.
- KOREC, J. CH.: *O tajomstvách a zjavení*. Bratislava: LÚČ, 1993.
- KRAFT, H.: *Slovník starokresťanskej literatúry*. Trnava, 1994.
- KRAPKA, E.: *Mysterium verbi I*. Bratislava: Dobrá kniha, 1994.
- KRUPA, J.: *Fides quae creditur I*. Bratislava, 1998.
- KRUPA, J.: *Ochrana zvereného pokladu*. Bratislava: Oto Németh, 1999.
- KUSCHEL, K. J.: *Jak ob stojí dnešní teologie?* In: *Teologie 20. století*. Praha: Vyšehrad, 1995.
- LINET, P.: *Tradícia a Zjavenie*. Nitra: Kňazský seminár sv. Gorazda, 2005.
- Liturgia hodín I.*: Vatikán: Typis polyglottis vaticanis, 1986.
- Liturgia hodín II.*: Vatikán: Typis polyglottis vaticanis, 1988.
- Liturgia hodín III.*: Vatikán: Typis polyglottis vaticanis, 1990.
- Liturgia hodín IV.*: Vatikán: Typis polyglottis vaticanis, 1992.
- NAPIÓRKOWSKI, S. C.: *Nauczycielka i Matka*. Lublin, 1991.
- NAPIÓRKOWSKI, S. C.: *Úvod do teológie*. Levoča: Katolícka univerzita v Ružomberku, 2004.
- NEWMAN, J. H.: *Rizika víry*. Praha: Krystal, 2011.
- MATEJE, A. H.: *Viem, komu som uveril*. Rím: SÚSCM, 1987.
- MERELL, J.: *Malý bohovědný slovník*. Praha, 1963.
- NEUNER, J. – ROSS, H.: *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995.
- NOVÁK, J.: *Druhá patristická čítanka*. Praha: ČKCH, 1985.
- PÁPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISIA: *Interpretácia Biblie v Cirkvi*. Spišské Podhradie: Katolícke biblické dielo na Slovensku, 1985.
- RAHNER, K.: *O svätostech v cirkvi*. Zlín: Scriptum, 1993.
- RAHNER, K.: *Základy křesťanské víry*. Jihlava: EKON, 1997.
- RAHNER, K. – VORGLIMLER, H.: *Teologický slovník*. Praha: Zvon, 1996.
- RATZINGER, J.: *Vedecká poznámka, vysvetľujúca záverečnú formulu vyznania viery*. Trnava: SSV, 1999.
- RATZINGER, J.: *Verejné zjavenie a súkromné zjavenia – ich teologické miesto*. Rím, príhovor prefekta Kongregácie pre náuku viery, dňa 6.3.2002.
- SCHMAUS, M.: *Božie zjavenie*. Rím: SÚSCM, 1988.
- STANIEK, E.: *Bogactwo i piękno objawionej prawdy*. Kraków: Wydawnictwo św. Stanisława, 2002.

Sväté písmo. Trnava: SSV, 1996.

ŠPIRKO, J.: *Patrológia*. Prešov: Spolok biskupa Petra Pavla Gojdiča, 1995.

ŠTRBA, B.: *Všeobecný úvod do Svätého písma*. Badín: TI RKCMBF UK pri Kňazskom seminári sv. Františka Xaverského, 2014.

TEILHARD DE CHARIDIN, P.: *Bůh evoluce*. In: *Teologie 20. století*. Praha: Vyšehrad, 1995.

WOLF, V.: *Syntéza víry*. Olomouc: MCM, 2003.

ZVĚŘINA, J.: *Teologie agapé I*. Praha: Scriptum, 1992.

ZVĚŘINA, J.: *Teologie agapé II*. Praha: Scriptum, 1994.